IO. BAPTISTÆ MONTANI MEDICI VERONENSIS,

EXPLICATIO EORVM, QVAE PERTINENT, TVM AD QVALItates simplicium medicamentorum, tum ad eorundem compositionem.

NVLLA SINE LABORE
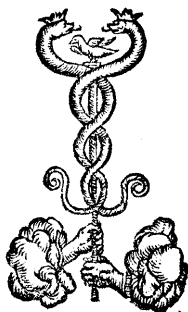
EST VIRTVS.

VENETIIS APVD BALTHASSAREM CONSTANTINVM AD SIGNVM DIVI GEORGII. M D LV.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI D. D. IOANNI COMITI A THARNOVV CASTELlano Cracouiensi, & copiarum Regni Poloniæ summo Imperatori.

VINCENTIVS CASALIS BRIXIANVS S. P. D.

MAGNVM opus de simplicibus medicamentis, & de componendorum medicamentorum artificio, & compositorum usu olim scribere agressus fuit Montanus physicus absolutißimus, q̃ si à ipso perfici potuisset, uix credibile est, quantum utilitatis inde cepißent, qui arti medicæ operam nauant: id enim utile futurum sperassem tum illis, qui medicinam faciunt, in qua sæpissimæ noua medicamenta parare necesse est, tum etiam ad ea intelligenda non parum conduxisset, quæ à Dioscoride uiro multa-

rum rerum perito, & experienti in materia medicina li, & à Nicandro, atque Theophrasto Philosopho ele- gantißimo de cognitione plantarum, atq; etiam ad per cipienda, quæ à Galeno medico de facultatibus simpli- cium medicamentorum, & de componendorum medica mentorum ratione tradita fuere: ea enim omnia ad hãc partem medicinæ, quæ φαρμακευτική à græcis appella- tur attinentia à priscis illis authoribus ita fuerunt tra ctata, ut uix à doctißimis etiam uiris, insigniter uersatis in hac arte cognoscantur: Si er go eos, qui in hac medi- cinæ parte aliquid adiumenti hominibus afferre studue runt, & suspiciendos, & colendos esse ducimus, Monta- num certe plurimum omnes studiosi bonarum artium & admirabuntur, & colent, eò quod decreta ista propo suerit, & ueluti quosdam commentarios inchoauerit, at que ita inchoauerit, ut si perficere licuisset (non enim li cuit illi acerba morte prærepto) profecto quod ad hanc medicæ facultatis partem spectat, nihil posset à quo quàm desiderari: iam uero quæ ad artem destillandi, at que succos ex medicamentis exprimendi pertinent opus medicis apprime utile, & necessarium eorum omnium maximam fecimus iacturam. Cæterum quis ab ipso ac de re inchoata fuerunt, & calamo à me excepta dogma ta, omnia apud me retinui tantisper dum forte nactus sum Aloysium Anguillarium uirum in materia medica nõ mediocriter uersatum, cuius ope factum est, ut ratio nẽ quandã sim assecutus non uulgarem applicandi hæc uniuersalia præcepta ad ea quæ particulatim ab auto- ribus conscripta sunt: is enim omnem operam dedit, ut omni

omni studio & opera ac diligentiam adiuuaret: in qua re quantum profecerim aliorum sit iudicium: id certo scio nec mihi uoluntatem defuisse, neque Aloysio peritiam: Itaque ubi hoc meum consilium, & uiam promouendi studia medicinæ plurimis familiaribus tum Germanis, tum Polonis exposuissem, id præter meam opinionem contigit, quòd cœperunt mihi non modo suadere, uerum potius urgere, ut in publicum ederem hæc decreta per pauca Montani: Eam uero rationem afferebant, quod qui de medicamentis doctrinam profitentur nullam methodum, & nullam artem excogitarunt, sed historias, & fabulas aniles narrant non intelligentes de sententia Galeni omnem artem docendam esse ordine quodam ex collectione præceptionum multarum ad unum finem tendentium: hæc enim uera est docendi methodus, qua prisci & medici & philosophi uti consueuerunt: Qui enim ab hac uia declinarunt, hi sibi memoriam potius quandam, et historiam compararunt, quàm scientiam: sæpe enim in rebus ualde apertis cæcutiunt, ut pote qui in medicamentorum examine plerunque pro petroselino oreoselinum accipiant, pro iridis una spetie alteram, & pro scammonio conuoluulum uulgatum: Quantum uero errent in medicamentis iudicandis, uerbicausa, cur rutam aliqui scribant coitum minuere, aliqui uero augere affirment, lactucam & ciere, & sistere magis menses, non est, cur suscipiam longiorem disputationem: mitto pondera, & mensuras, & proportiones, ueluti qualia cum qualibus, quanta cum quantis, & qua ratione commisceri oporteat: Quapropter il-

lis

lis deesse non potui, nec debui: Cur obsecro negare possum iis, quibus cum uixi familiarißime & mutuis offitiis amicitiæ, et communibus studiis sum deuinctus? præterea nihil mihi prodesse potuissent, quæ semper in tenebris iacuissent: Et si fortasse non esse edenda aliquis existimet, quod ex his nomini præceptoris nhil pene accessurum sit, ut pote qui acerrimus ingenio, & sapientia insigni, & facundia, ac uenustate sermonis esset præditus, & ad summos honores à Senatu Veneto prouectus: Attamen siquid minus cultum occurrerit, mihi adnotanti esse tribuendum, non illi dictanti iudico: Nam si consultò ipso edidisset, nihil, quod non maxime cultum, & doctrinæ, atque eruditionis plenum publicasset: Hæc causa flexit, & persuasit, ut ista pauca ex promptuario meo proferrem: Interim si diligentia nostra se adiutos senserint iuuenes studiosi medicinæ, id totum tibi uir amplißime se debere intelligant: Nam admonitionibus amicorum persuasus nunquam fuissem nisi te patronum habuissem, quem mihi opem allaturum cõsiderem aduersus calumniatores, id quod facile præstare poteris: Præter enim quam quod summo loco natus es, & rebus bello, paceq; præclare gestis clarus: tu etiam tibi maximam prudentiam, ac sapientiam comparasti; id quod plurimi quidem testantur: Sed in primis Valentinus Lublinus medicus doctißimus, quicum uixi familiarißime, & Sanislaus Rosarius uir tum uirtute, tum singulari eruditione præstans: Cæterum ne longius me prouehat oratio, peto abs te pro incredibili tua erga omnes, qui has literas profitentur uoluntate ne grauere meos, qua

le-

lescunque sunt, laborum fructus uirtutum tuarum splen dore defendere, ne ii maleuolorum, & pestilentium hominum ueneno infecti aliquando corrumpantur:

Vale. Patauii Kal. Iulii. M. D. L I I I.

DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM QVALITATIBVS COMMENTARIVS.

A VINCENTIO CASALI BRI-*xiano exceptus ex* Ioannis Baptistæ Montani *Physici Veronensis decretis.*

TRACTATVRI *hoc loco de simplicibus medicamentis oportet, ut primum omnium suppo-namus, sicut in tertio libro de tẽperamentis pro batũ est multa talia, aut talia dici non actu, sed po tentia: Secundo supponatur eatenus dici aliquid medicamentum, quatenus uincit humanum corpus aliquo modo uictoriæ: nam cum planè uincitur, tunc desinit esse medicamentũ:*Et enim *si eius substantia immutatur, iam non tantum desinit esse medicamentum: sed etiam alimentum efficitur:* Po-*namus tertio, quamcunqne uim, quæ in medicamento reperitur, ut purgandi, discutiendi, abstergendi, prouo candi urinam, & cæteræ, eam à qualitatibus primis procedere, caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate,*

quæ omnia satis ostensa sunt in libro superius citato: Ponendum quoque medicamentum parum admodum cognosci posse, cuius sit facultatis offerendo ipsum uisui, uel tactui, uel auditui: Nec etiam tumultum odore deprædendi potest, nisi quatenus ex eo aliquam saporum naturam nonnunquam perpendimus: Quantum enim ad uisum attinet multa exempli gratia, inueniuntur candida tum calida, tum frigida: nam nix frigidissima est, calx uero calidissima, cum utraque candidißima sit: Multa præterea inuenies tum aspera, tum lenia, dura, & mollia, quæ diuersarum omnino rationum, & oppositarum qualitatum sunt: idem de auditu dicendum; Parum enim refert sonora'ne, an insonora sint, ut uires eorum indagentur: nec plura habemus ex odore: nam ex fœtidis & bene odoratis plura inuenies indifferenter diuersarum admodum naturarum: Cõcludimus igitur posse nos quidem ex his sensibus aliquam interdum coniecturam habere, quæ nonnihil ad artem facit: Eam tamen esse inconstantem, neque perpetuam: Solo igitur gustui id confidere oportet: ab eo enim elici possunt non tantum temperaturæ medicamentorum simplicium in calido, frigido, humido, sicco: sed reliquæ etiam omnes uirtutes ut abstergendi, discutiendi, & cæteræ huiusmodi; Et causa huius rei est, quoniam (ut supposuimus) medicinæ cum non sint actuales, sed potentia, illud instrumentum aptißimum erit ad iudicandum, quod cum actum medicinas reduxerit, plures, intrinsecas differentias percipiet: Sed inter reliquos sensus hoc maxime facit gu-

stus,

stus, qui simul & tactiles, & gustatiles qualitates percipit: Ergo gustui maxime confidendum: nam ex ui cognoscitiua multas obseruat differentias, ex quibus elicit theoremata: Cum enim percipit gustus ab acerbo sapore partes linguæ contrahi, corrugariq;, & inæquales reddi sine aliquo sensu caliditatis, dicimus inde talem saporem fundari in substantia frigida, & sicca: Scimus enim ab humido rem diffundi, leniri, non contrahi, aut corrugari: sic à calido calfieri: & inde de simplicibus ordimur theoremata constituere, quæ à sensu originem traxere, ratione uero expolita, perfectaq; sunt: Incipiamus ergo à saporibus, eorumq; differentias tradamus, & causas singulorum inuestigemus, multa tamen supponentes, quæ de his à Platone, Theophrasto, Alexandro, & Galeno subtilissime sunt disputata, ea tantum admittentes, quæ ad nostram rem perficiendam attinent: intendimus enim methodum tradere, qua omnia medicamentorum uires ex sapore dignoscantur, uires inquam tum primæ, tum secundæ, tum tertiæ, & quartæ quoque, ut postea patebit: Nunc de differentijs saporum agamus.

DE DIFFERENTIIS SIMPLIcium saporum.

SApores autem sunt septem isti: Acerbus, siue Ponticus: Austerus, siue Stipticus: Alcidus, siue Acetosus: Dulcis: Salsus, Amarus: Acris: octauus uero, qui insipidus ἄποιος Græce, id est, sine qualitate dicitur, po-

tius priuatio est, quam quod ipse saporum spetiem referat: At pinguis, & uinosus, ad dulcedinem referuntur; Omnium horum methodum colligemus supponendo, quod in libello de sensu, & sensili probauit Aristoteles, siccum terreum in humido materiam esse saporum, quod quidem multipliciter uariatur secundum quod à calido igneo multipliciter excoquitur, & attenuatur: Ex hoc igitur principio, & fundamento exorsi, quod siccum terreum propria sui natura, ac per se constipat, ad centrum trahit, corrugat, ac motum sistit: calidum uero igneum dilatat, ad circunferentiam trahit, & motum facit, facile ita poterimus causas saporum uenari, et eorundem speties; Cum enim aliquid gustui offertur, uel illud percipietur constipare, inæqualitatemq; reddere magnam: si id ualidissime fecerit ita, ut humorem linguæ exhaurire uideatur, appellabitur hic sapor acerbus, uel ponticus indicabitq; in hoc medicamẽto substantiam terrestrem plurimam inesse, quæ parum admodum à calore excocta fuerit: Ideo frigidum, & siccum merito erit: Quod si moderate constipet, & exasperet, sapor iste austerus uocabitur, indicabitq; substãtiam terrestrem quidem frigidam, & siccam in hoc simplici medicamento dominari, minus tamen, quam acerbus, acrius enim iam cõcoxit calor: Si uero quod gustui offertur, constipet quidem leuiter, sed penetret ad profundum linguæ, & sensum mordicationis, & tanquam incisionis incutiat, sapor hic acidus appellabitur: Exemplum acerbi experiri debemus in mespilis immaturis, & pyris immaturis syluestribus, & reliquis huiusmodi:

di: exemplum austeri in mirthis, & gallis maturis, in rhu obsoniorum, in cortice granatorum, in sumach, & cæteris: exemplum acidi in omphacio, idest, succo uuæ immaturæ in prunis immaturis, in limonibus, arancijs, in quibusdam granatis: Sapor acidus indicabit substantiam terrestrem non adhuc excoctam à calore, quadam tenus tamen extenuatã, quæ plurimo humori aqueo sit admixta, ideo talis quoque medicina refrigerabit, & exiccabit, parcius tamen quàm utraque superiorũ, præcipueq́; imbecillior erit in exiccando: At si gustui res oblata leuiter applaudat, suauiterq́; linguã ueluti palpet, & oblectet eam ad nullum excessum trahendo, dulcis sapor appellabitur, indicabitq́; siccum terreum moderate elixatum, & non adustum, cum homore interdũ aqueo interdum aereo, ut postea dicemus: Ergo moderate calfaciet, nec multũ humectabit, aut exiccabit: imo quod tale erit in substãtiam corporum facile uertetur, alimentumq́; fiet; & semper huiusmodi effectus à saporibus dulci continget, si simplex fuerit; Si uerò alijs saporibus adiũgatur, ut acri, acerbo, insipido, mixtos quoque effectus producet, de quibus paulo infra dicemus; Si uero quod linguæ offertur plane mordicet, et tanquam erodat, uideaturq́; ad profundum penetrare, & quendam sensum caloris inducere, saporis salsus uocabitur, indicabitq́; siccum terreum in humido aqueo à plurimo calore iam esse assatum, & attenuatum: tale igitur medicamentum calfaciendi, & exiccandi uim habebit, & ad profundum penetrandi propter plurimum aquei humoris illi admixtum: At si quod gustui offertur, quid-

piam in lingua abradere uideatur, & liquefacere, amarus iste sapor appellabitur, indicabitq; longe maiorem assationem, attenuationemq; sicci terrei à copia caloris factam, quàm in salso contigerit: propterea et maiorem calfaciendi, exiccandiq; uim habebit: Quod si gustui oblatum non mordicet tantum linguam, sed inflammet, ac ueluti adurat, sapor hic acris, uel acutus dicetur indicabitq; siccum terreum à calore exquisitissime attenuatum, & penè ad ignis, naturam conuersum: ideo summè calfaciet: & exiccabit, quandoque etiam per contrarium aduret, & liquefaciet: Vltimo quod nullũ sensum gustui affert, nihilq; magis, q̃ aqua facit, insipidus, ἄποιος Græce dicitur (si tamen sapor uocari debeat, qui nullum saporem reddit) indicabitur ex hoc minimum sicci terrei cum plurima substantia humida fuisse permixtum: & si talis substantia humida fuerit aerea, talis medicina erit media inter caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, sicut est granum farris, et succus cannæ triticeæ, et huiusmodi: Si uero ea humiditas fuerit aquea, & non aerea, talis medicina, erit frigida, & humida, sicut sunt cucurbitæ, cucumeres, & similia: Exempla autem, in quibus debemus exerceri erit quidem exemplum salsi sal, nitrum: amari uero absinthium, aloë: acris uero, uel acuti piper, euphorbiũ: reliquorum exempla superius diximus: De sapore uero pingui nihil aliud dicemus, nisi etiam esse remissißimũ dulcedinis gradum, indicabitq; hic sapor substantiã modice calidam, & humidam: est.n. in ea plurima substantia aerea humida cum minimo sicco terreo: Vinosum

autem

autem Doctores reijciunt tãquam qui nullum nobis cer tum gradum, et genus offerat: sed admodum diuersum: Hæc sufficiant de saporibus simplicibus, eorũdemq; cau sis, & facultatibus primis in generali, quia postea di- stinguentur, & ad certam methodum deducentur: Nũc superest, ut de saporum quoque commixtione quædam dicantur, quæ plurimum facient ad exquisitam præsen tis methodi disciplinam.

De saporum simplicium mixtura.

SI acerbus sapor, ut à primo incipiamus, acri adiungatur, illa medicina primo quidem occur- su parum calfacere uidebitur, quoniam caloris uis in plurima terrestri, & crassa substantia sepulta est: ubi uero ad actum ab interno calore perfectè deducta fue- rit, tunc pertinacißime calefacit ita, ut carnes, mem- braq; liquefaciat: & corrumpat: quod euenit, quia calor crassæ, terreæq;, substantiæ adiunctus pertina- cissimus, feruentissimusq; est, ut patet in candenti fer ro: Sed si idem acerbus cum dulci fuerit mixtus, me- dia erit medicina inter calfacientem, & refrigeran- tem, magisq; uel ad hanc, uel ad illam partem decli- nabit, prout magis, uel minus huius, uel illius sapo- ris particeps erit, habebitq; ab acerbo, quod constri- pet, corruget, & corroboret: à dulci, quod appla- net, leniat, & blande dissoluat, et ita ex contrarijs qua litatibus componetur. Si uero non medicina, sed cibus ijs saporibus præditus fuerit, non adeo commodus

est ob dulcedinẽ enim cito, et auide attrahitur, ob acerbitatem uero, quam in crassa, terrestriq; substantia fundari diximus, moram contrahit tum in cõcoctione, tum in distributione, imo et qualitate adstrictoria uias, meatusq; obstruit: unde difficillimi morbi oriuntur: Erit præcipue uinum, quod tale fuerit deterrimum præsertim si crassæ quoque substantiæ fuerit: Sin acerbus amaro, uel salso iungatur, non poterit medicina multum excedere in frigiditate, aut caliditate: imo quandoque erit frigida, quandoque calida, prout acerbitas uel amaritudo, aut salsedo superauerit, nunquam tamen ut ad summum deueniat, nec secundum gradum caliditatis uel frigiditatis excedat, habebitq; hæc medicina ratione quidem acerbitatis uim corroborandi, & adstringendi, ratione amaritudinis abstergendi, et aperiendi quæ operationes cum oppositæ sint semper debemus intelligere alteram magis uel minus fieri prout magis uel minus alter saporum dominatur in medicina, quæ regula in omnibus his semper seruari debet, quæcunque de acerbo cum reliquis saporibus coniuncto diximus, idem putetis dictum de austero, nisi quòd acerbus in omnibus efficacior est, austerus uero debilior, prius enim ostensum est inter austerum, & acerbum differentiam esse secundum magis & minus. At si acidus cum acri iungatur quoniam uterque eorum saporum fundatur in substantia tenui, acidus quidem in aquea frigida, acris uero in terrea calida, erit quod ita commixtum est abrasiuum, mordicatiuum, in intimas partes penetratiuum, tale est acetum, et in corpore humano bilis acida adusta, ac per

mixtionis

mixtionis ratione magis aut minus huiusmodi faculta-
tes erunt efficaces, prout ad alterũ uel alterum sapo-
rem uergetur. Si uero acidus cum dulci commisceatur
dulcedinis actio magis in superficie corporum appare-
bit leniendo et lubricando quoniam in crassa, uiscosa in
aereaq; substantia, ac terrea fundatur, acidus uero mo
re suo ad profundum ducetur obtenuitatemq; substan-
tiæ quæ cum refrigeret, & contrahat, necessario ex ta-
li mixtione sequetur, ut in superficie corporũ fiat quæ
dam lenitas et lubricatio, interius tamen adstringantur
& constipentur, talis sapor in cerasis medij saporis, mo
ris, malis granatis, prunisq; deprehenditur quæ omnia
in uẽtre leniendo ambiguuntur, quandoq; uero adstrin
gunt si aciditas superat, & sumentis natura ad hoc in-
clinet, quandoque lenit, si dulcedo excedit, fauetq;, su-
mentis temperatura. At acidus salso adiunctus exco-
riat intemperata abstersione, nimis enim penetrat ad
profundum ob multam subtilium partium admixtio-
nem, hoc maxime apparet in muria limonum salitorum
& in pituita salsa in corpore humano, idem ferè potest
acidus cum amaro, nisi quòd calidior est, & in abster-
gendo, exiccando, erodendoq; efficacior, exemplum ha
bemus in succo limonum, qui cum sale fuerit admixtus,
qui præterea ad scabiem præstantißimum est reme-
dium, & in flaua bile acidæ pituitæ admixta. Si uero
dulce acri commisceatur ex acrimonia quæ, in substan-
tia tenui calida, & terrestri fundatur penetratio ad
profundum habetur, ex dulci uero ablutio & lenitio,
erit ergo quod tale est lenitiuum, abstersiuum, & pro-

pter abstergendi uim est etiã mordicatiuum, habebitq; intensam satis caliditatem, exemplum erit in melle: Dulce autem salso, aut amaro adiunctum uim habebit (ut ex dictis principijs apparet) abstergendi, mordicandi, abluendi, & leniendi scilicet aluum, propterea quicunque ex his saporibus constant aluum leniunt, & purgant: ut patet in oleo dulci sali admixto, & in syrupo rosaceo solutiuo, & in syrupo de succo absinthij melle admixto, & hinc est, quòd Hiera simplex cum melle sumpta magis aluum ducat, & minus corroboret stomachum, ut rectè dixit Galenus, quicquid Mesue, & huius sequaces dixerint, licet ego exponendo aliàs Mesuen à calumnia ipsum defenderim, sed de his alibi: At si dulcis insipido admisceatur, erit hoc mixtum lenitiuum, abstersiuum, postea ob abundantiam humidi aquei habet uim putrescendi, & est cito putrescibile, exemplum habemus in peponibus, melonibus, & melopeponibus: Si uero amarum cum salso inngatur, nihil efficacius inueniri potest, quod magis abstergat, exiccetq;, maximeq; tum mordicabit, & erodet, nec parum calefaciet, si marina aqua nitro commisceatur: Insipidus uero amaro, aut salso commixtus obtundit utriusque efficaciam, efficitq;, ut magis abluat, sed non adeo abstergat, & mordicet. Distinctis hoc modo saporibus, inuentaq; eorum substantia, qualitate, diuersaq; horum compositione, & quid ab eorum mixtione resultet, hinc uidendum qua arte ex gradibus saporum, gradus qualitatum tum primarum, tum aliarum resultent.

De gradibus qualitatum ex sapore.

NAM si ex uaria impreßione saporum in lingua uaria medicamentorum temperamenta iudicantur, ut supra ostendimus, necesse est, ut quatenus magis, uel minus augetur huiusmodi impresſio, pro eius augmenti, & decrementi ratione diuersi gradus temperaturæ augeantur: In tradenda autem methodo graduum primarum, & aliarum qualitatum supponere oportet, quod à Galeno docetur in lib. v. de Simpl. med. facul. cap. ult. intelligere nos intentiones graduũ secundũ q; magis sensibiliter, uel minus in lingua imprimuntur, quod enim nullum sensum adfert, uel leuem admodum, uel non notatu dignum immutat, æqualis temperaturæ hanc medicinã uocauit Gal. quod uero sensibiliter quidẽ immutat, ita tamen ut nullus labor gustandi succedat primum gradum excessus aßignat, sed quod magis imprimit, ut iam laborem inuehat, in secundo gradu Gal. collocat, ubi iam incipit plane efficaciter immutare, et alterare cum insigni labore, in tertio gradu ponit, ultimo uero quod penè exterminat, & à proprio temperamento excutit, ac uehementer oppugnat, in 4. gradu, et ult. statuetur. His Gal. fundamentis ita positis dicamus quantũ ad qualitates primas totum inditiũ semper esse gustui tribuendũ, ut discernatur aliquid calidũ, frigidũ ne sit, humidũ, an siccum, gustu inq̃ perpendimus an ita sit, sed postea etiam experimento per applicationẽ ad corpus humanũ experiemur non semel, sed sæpius, et si

quan-

quandoque inueniemus experientia ei, quam ex gustu inuenimus, & collegimus aduersari, recte considerabimus, quia tunc proculdubio in experiẽtia delinquimus, opinando per se esse, quod fuit per accidens, ut si quis erysipelati succum lactucæ admouerit, & inde maiorem æstum perceperit, quoniam calor loci magis in seipsum receßit, meatusq́; cutis obstructi, ac trãspiratione probibiti sunt, propterea quoque putredo calorem adauxit, uel si quando exempli gratia acetabulum decocti endiuiæ febrem ardentem patienti porrigatur atque inde magis inflammetur, quoniam in debile obiectũ potentißimus calor ualenter egit, & in proprium alimentum conuertit, opinerisq́; in utroque exemplo euenisse per se, quod per accidens contigerit: semper igitur uera erit regula à gustu, si modo recto experimento ipsam comprobaueritis, est etiam alia fallacia, quæ te facile decipiet nisi diligenter animaduerteris, ut si assumpseris medicinam, in qua sint contrariæ qualitates saporum, & ipsam iudices tanquã simplicem ex eo, quòd primo tibi gustanti occurrerit, ut si centaureum minus gustaueris. atque ex amaritudine caliditatem illius ponderaueris neglecta acerbitate, quam non percipis, tunc enim planè errabis, quoniam simplex iudicabis, quod est compositum, in hoc ergo oportet te cauere, & caute ambulare, & exercere sensum tuum in simplicibus primo saporibus, deinde quoque in compositis, non multo enim tempore id facies, ac summa utilitate singulorum differentiam percipies, neque enim tanquã puer deterreri oportet, si exempli gratia absinthium gustaueris,

ueris,ob eius amaritudinem ita, ut abominatũ expuas, nec uelis ulterius gustare, atque inde ex socordia credas absinthium tantum amarum esse, quia si uiriliter contempta amaritudine diutius sub palato uersaueris, elicies longe maiorem acerbitatem, quàm fuerit amaritudo, in profundo merito latentem, quoniam in craßiori substantia fundatur, & quidem frigida, quæ non facile ad actum ducitur, ut supra ostendimus, amaritudo autem cum fundetur in substantia subtili calida, terrea quidem, sed attenuata à calore facile ad actum ducitur, ideo longe prius percipitur: his igitur in iuditio cautius obseruatis, cum granũ tritici exempli gratia, aut capillos ueneris, maluamq́; gustaueris, quantum ad caliditatem, et frigiditatẽ attinet (nam de his solis duabus loquimur nunc, inferius uero de reliquis contrapositis loquemur quas paßiuas uocant) secundum regulam à gustu sumptam nullum exceßum inuenies, nam ex earum gustu nihil prorsus lingua immutatur, ita ut contrahatur, uel stimuletur, uel asperetur, aut simile quid extraneum patiatur, merito igitur temperata esse inter frigiditatem, & caliditatem hæc & reliqua huiusmodi iudicabuntur: ad caliditatem uero accedentia in primo gradu sunt camemalum, flores liliorum alborum, semen lini &c. quorum singula aliquo modo linguam feriunt, sed blande ita ut potius delectent: in secundo locantur anetum, apium uiride, fœniculum, herbas uirentes intelligimus, non autem semina habentes, hæc enim incipiunt iam manifeste linguam irritare: in tertio uero gradu erucã, thimum, semen fœniculi, anisum

sum, & huiusmodi pones: in quarto euphorbium, piper longum, ac reliqua, quæ manifesta adurunt, hæc quantum ad caliditatem simplicem attinet, nullam aliā qualitatem seu primam, seu secundam considerantes. Pro frigiditate autem sciendum ex opposito frigida ad actum non duci ab humano calore, nisi prout ad minima secantur, & per motum arteriarum attrahuntur, ipsa ergo occursu suo agunt, & proprias qualitates imprimunt: igitur quæ ita linguæ offeruntur, ut sensum quidem frigiditatis, sed leuem admodum incutiant, illa in primo gradu sunt collocanda, sicut endiuia hortensis, præsertim quæ hyemali tempore domita fuerit, alioquin subamarescit, & caliditatem participat, ut ex prædictis fundamentis patet: Quæ uero ulterius refrigerant ita, ut iam linguæ calor obtundatur, in secundo gradu frigiditatis collocabuntur, sicut nymphea cucurbita, cucumeres, semen psilij: At quæ ulterius refrigerant, ut iam sensum stupefacere planè incipiant, illa in tertio gradu frigida sunt, sicut iusquiamus, pomum mandragoræ, & semper uiuum: Quæ uero exactè stupefaciunt in quarto esse frigida dicuntur, cuiusmodi papauer nigrum, cicutha, ac reliqua frigida uenena, hæc de inditijs calidi, & frigidi à gustu sumpta sufficiant: unum hic diligenter obseruandum est, quòd amara quæ nulli alij sapori admiscentur, cum aptißime feriant linguam, atque ad profundum penetrent, & humorem exhauriant, calidißima omnia sunt ita, ut planè ad tertium gradum accedant, ut nitrum, sed non facile medicamenta huiusmodi inuenies,

nies, imò ferè omnia cum adstrictione admiſcentur, ideo à frigiditate ædstringentium eorum calor longe magis moderatur, ut raro ſecundum gradum caliditatis excedant, ſed plerunque infra primum conſiſtunt, ratio autem huius eſt, quoniam amarum (ut ſupra diximus) fit à ſubſtantia terrea, quæ calore attenuata fuerit, in huiuſmodi autem attenuatione terreæ illius, & craſſæ ſubſtantiæ ſemper maxima portio remanet, cui propter multam craſsitudinem parum, aut nihil calor dominatur, hæc igitur cruda, & frigida permanens cũ ſua naturali acerbitate reſiſtit calori partis attenuatæ & ita redditur illud mixtum temperatæ caliditatis, ſignum huius rei eſt quoniam ſi ſuccus à rebus amaris exprimatur, ſicut ſuccus abſinthij lõge calidior eſt, ut Gal. *atteſtatur* q̃ *tota ſubſtantia, quoniam pars ſubtilis terrea à calore dominata ſeparatur à ſubſtantia craſſa frigida per expreßionem:* Quantum *uero ad qualitates paßiuas attinet licet non nihil quoque ex guſtu iudicetur ſiq; ſit calor admixtus ſiccitati, proculdubio ſemper acutior, humido uero languidior ſit ita, ut non facile inuenias, quæ cum humida ſint, primum gradum caliditatis excedant, frigiditas uero tam cũ humiditate quã cũ ſiccitate uſque ad ultimũ gradum attingit ita, quandoque* Galenus *non dubitauerit affirmare ſuccum papaueris nigri frigidũ eſſe, & ſiccũ in quarto gradu, ut in principio lib. de tẽperaturis, nihilominus quoque, et ſi hæc ſe recte habeant, uera methodus inueniendi has qualitates paßiuas potius ex modo ſubſtantiæ aſſumitur conſiderando grauitatem, leuitatem, aſperitatẽ, lenitatem,*

tatem mollitiem, duritiem, uiſcoſitatem, & ſuum oppoſitum, quod Græci dicunt αὐλοιώτιτα craßitudinem, tenuitatem, & reliqua huiuſmodi quartæ ſpeciei qualitates quas naturales potentias, uel impotentias appellant de his igitur methodo, ac certa ratione indagare oportet ut medicamentorum uires exquiſite cognoſcamus: Circa quod primum ſupponendum eſt à ſicco cum humiditate temperata ſaporem generari, & ſecundum diuerſam proportionem uictoriamq;, & defectum ſiccitatis dicitur uarios ſapores emergere, ab humido enim quatenus humidum eſt inſipiditas prouenit, ideo aqua quanto purior tanto inſipidior eſt, terram autem non talem inuenies, quæ non habeat ſaporem certum, propter ea quantum ad hoc recte dixit Auerrois ſecundo de anima comment. 105. & 6. ab humiditate, & ſiccitate ſapores fieri, licet poſtea non recte dicat magis ab humiditate & ſiccitate ſapores fieri, quàm à caliditate & frigiditate, caliditas enim & frigiditas concurrunt tanquam agentia humiditas uero & ſiccitas tanquam patientia ſed agenti debetur magis ratio cauſæ quàm materiæ. Hoc ita ſuppoſito tentemus prius an etiam ex ſaporibus methodus aliqua nobis oſtendat humiditatis et ſiccitatis dominium in medicamētis, utque hoc rectius facere poßimus omnino nos non lateat tanquam maximum totius rei fundamentum, hoc quod diximus, humiditatem inſipiditatis eſſe cauſam, ſiccitatem uero ſaporum, ex hoc enim ſequitur, omnia ſapidiſſima. i. quæ ſapore aliquo excellunt, & in lingua ualide imprimunt, ea omnia habere ſiccitatis dominum ita, ut

pro impreßionis uehementia accipi, ac distingui poßint gradus siccitatis, ueluti etiam de caliditate, & frigiditate diximus: Quæ uero uel nullum, uel debilem admodum saporem efficiūt ea humida esse, atque hanc in animo tuo metam præfigere debes, quæ nunquam te fallet, nisi ubi medicamenta, quæ experieris, sint diuersæ substantiæ, sed tunc eam substantiæ diuersitatem, ex diuersitate saporum arguere debes ita, ut in humiditate, & siccitate depræhendenda idem facias, quod prius in caliditate, & frigiditate docuimus facere, quod ut commodius efficiatur, methodo procedendum, quam statim docebimus: Partes siccæ, & terreæ, quas ad sapores generandos humiditati necessario admisceri diximus, uel sunt crassæ, ac densæ, uel tenues, uel mediæ, si crassæ, uel eas excußit calor, & assauit, & sic si mediocriter exusserit, efficietur salsedo, si multum amaritudo: Ex salsedine igitur, & amaritudine indicabitur siccitas, et ex adustione substantiæ crassæ, quemadmodum indicabitur etiam caliditas, & secundum proportionē salsedinis, & amaritudinis, erit proportio siccitatis, q̄.n. erunt plurimum salsa, plurimam habebunt uim exiccādi, quæ amarißima potentißimam uim exiccandi, merito ergo, tam salsa, quàm amara putrefactioni resistent: Vel cum crassæ huiusmodi partes fuerint, frigus in illis caloris loco dominabitur, & inde resultabit sapor acerbus, adstringens ualde, exasperans, quem sicuti frigiditatē indicare diximus, si etiam longe magis siccitatem indicabit, dico magis longe siccitatem, quoniam absentia caloris concoquentis partes humidæ non sunt præparatæ

ad temperamentum, sed potius ui frigoris expressæ ex halante calido, ac simul hauriente humidum : Ergo secundum proportionem acerbitatis limitantur siccitatis gradus ita, ut quæ acerbißima sunt siccißima esse iudi ces, sicut diximus de amaro, et salso: Amara enim & salsa non contrariãtur acerbis ratione materiæ subiectæ, sed ratione caliditatis, & frigiditatis, & formæ: Si uero terreæ partes subtiles fuerint, uel illis dominabitur calor, & inde resultabit acrimonia, quæ quidem maior erit, aut minor, secundum uictoriam, aut defectum caloris: Acria autem sicut calidißima, sic & siccißima sunt, & cũ siccitas hæc tam intensa fundetur (ut diximus) in substantia sicca subtili, habent huiusmodi medicamenta uires igni ualde propinquas, incidunt, colliquant, adurunt, putrefaciũt, eritq; semper proportio harum actionum consequens proportionem acrimoniæ : Si uero hæc terrea substantia subtilis non dominetur à calore, sed à frigore, resultabit inde sapor acidus, ergo sicut à sapore acido arguebatur frigiditas, ita ab eodem arguitur siccitas, & quoniam hanc siccitatem in substantia tenui fundari diximus, propter ea, quæ acida sunt, uim habent penetrandi, & sua penetratione uim diuidendi substantiam, ergo, & incidendi: Ex quo apparet quãtum decipiantur, qui credunt acida habere uim adstringendi, cum adstringentia, & acerba ab acidis differant substantia, non qualitatibus, ut ostensum est, nisi fortasse dicant ea adstringere ratione frigiditatis, sed non aduertunt huiusmodi frigiditatem facile uinci à calore naturali, cum sit in substantia tenui, et alioqui non

sit

ſit multum alienata, quoniam quæ acida ſunt potius ra-
tione cuiuſdam putredinis ad talem ſaporem perue-
niunt, ab ea enim ſubſtantia terrea ſubtili aquoſitati
mixta calor innatus expirauit, ideo non ab re dixit Ga
lenus in lib. iij. de cauſis ſymptomatum, acidos humores
in ſtomacho putredinem generare, ergo non multum fri
gida ſunt, qualia ferè omnia, quæ ob putredinem frigue
runt: Ex dictis elicitur ſaporem acrem, & acidum non
diuerſificari ſubſtãtia. ſed qualitatibus, propterea uter
que incidit, colliquat, præſertimq; hoc poteſt acetum,
quoniam habet acrimoniam iunctam cum aciditate, ſuc
cus autem limonum tãtæ aciditatis eſt, et in tenuiſsima
ſubſtantia fundatur, ut acetum etiam incidendo, & col
liquando ſuperet, & clarum eſt hoc experientia, cuius
facultates neque à Galeno, neque ab antiquis depræhen
ſas eſſe uideo, neque enim omnia experiri potuerunt: Si
uero ſubſtantia terrea ſicca media fuerit inter ſubtili-
tatem, & craſsitiem, uel illi calor dominabitur, & inde
reſultabunt dulcedinis omnes ſpecies ſecundum diuer-
ſos gradus caloris, ergo iuxta caloris iuditium, quod à
ſapore ſumetur, idem omnino iuditium de ſiccitate ſe-
quetur: Si enim remiſſa erit dulcedo, remittetur etiam
calor, & ſiccitas, propterea omnia pinguia, & oleagi-
noſa, niſi aliquis alius ſapor admixtus fuerit, uel ra-
tione putredinis, ut in adipe rancido, uel rõne naturæ,
ut in adipe hircino, leonino acrimoniam habente, om-
nia temperata ſunt, tum in caliditate, tum in ſiccita-
te: Quæ uero dulciora calidiora etiam, & ſiccio-
ra, ſecundum proportionem dulcedinis ita, ut quæ
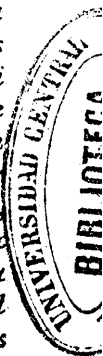
dulcißima admodum sunt, etiam exiccent.imo propter caliditatem, quæ impressa est in substãtia illa media, acquisiuerunt etiam aliquid acrimoniæ, ut patet in melle: Si uero substantia terrea, quam diximus esse mediam, non dominetur à calore, sed à frigore, sapor inde emerget austerus, qui sicut indicat frigiditatẽ, ita etiam indicabit siccitatem, in austeris tamẽ magis dominatur frigiditas, quam siccitas, quoniam austera substantiam habent terream, sicut diximus, moderatam inter craßitudinem, & tenuitatem, minime coctioni rebellem, neque enim est purè terrea crassa, neque subtilis ignea, austeritatem igitur nacta sunt, nõ ratione materiæ subiectæ, sed ratione multæ frigiditatis, & cruditatis, propterea merito dicuntur frigidiora, quàm sicciora, hinc est, quòd sæpe plurima medicamenta austeri saporis, habent etiam substantiam aqueam adnexam, ac eadem ratione euenit, ut plerique fructuum, primo austeri sint saporis, deinde proxime dulcescant, si tantum substãtia à calore dominetur, et cõcoquatur, ab austeritate enim ad dulcedinem fit transitus per nullum medium, quoniã scilicet dulce ab austero non differt substantia, sed qualitate: At ea, quæ insipida sunt, proculdubio ostendunt minimam habere siccæ substantiæ portionem, si.n.uerũ est quod supposuimus sapores fieri ex admixtione sicci cum humido, ergo si plurimum aquæ, minimum terræ habuerint insipida, relinquetur, illa omnia habere uim humectandi: Et ita à saporibus, non minus qualitatum paßiuarum uires, quàm actiuarum hac methodo eliciuntur, & non tantum qualitates, sed etiam gradus,

sem-

ſemper metiendo uim impreßionis cum intentione gradus: Hæc *ſemper uerificabuntur, ſi ſimplices ſubſtantias conſideraueris, ſæpe tamen contingit diuerſas ſubſtantias in eodem medicamento naturaliter commiſceri ita, ut ſimul tenuis cum craſſa, aquea cum ſicca iungatur, ſed id medicamentum ſi rectè, & diligenter aduertas, ſicut diuerſas facultates, ita diuerſos quoque, & refractos habebit ſapores:* Vbi *non parum confert ad exactam notitiam modos quoque ſubſtantia conſiderare in mollitie, duritie, craßitudine, tenuitate, friabilitate, ac lentore, reliquisq́; huiuſmodi, ac ſaporibus ſapienter conferre, & ita in omnibus, uel ueritatem aſſequeris, uel præ cæteris ad eam proxime accedes:* In *huiuſmodi uero naturalibus potentiis, ſi fateri uerum uelimus, nulla regula admodum tuta eſt, aut perpetua, nam inuenies omnia quidē, quæ ſiccæ ſubſtantiæ ſunt, uim quoque habere exiccandi non tamen omnia, quæ humida ſunt, illa etiam humectant, imo quandoque ualidißime exiccant, ſicut uinum potens, & aqua ardens: Cauſa huius rei eſt quoniam (ut ſæpe diximus) medicinæ tales, aut tales dicuntur, non ſecundum exuperantiā elementi in mixto, ſed prout uarie à calore humano ad actum ducūtur:* Quæ *igitur aqueæ, humidæq́; ſubſtantiæ ſunt, ſi aereas quoque igneasq́;, & facile inflammabiles ſpartes intemperatura habuerint ita, ut corpori oblatæ aptißime ad actum ducantur, igneſcantq́;, neque enim difficile eſt calori humano tenuē, liquidamq́; ſubſtantiam euincere, cum actus calidi ignei inflammati, ſubito tam ualide appareat, euenit, ut quicquid in cor-*

 pore

pore excrementosi humorũ occurrit, concoquat, ac per halitum digerat, atque ita non apparente alia eius medicamenti actione quàm per calorem resolutione, merito dicimus exiccare, cum tamen in propria substantia humidum fuerit, ac proculdubio partes aqueæ in illo dominentur, atq; ista est ratio, q; Aristoteles, tum in problematibus, tum in 4. lib. Meteororũ, uinum semper humidum uocauerit, cum tamen Gale. exiccare dicat, si illud medicamenti loco, et non alimẽti consideremus Aristoteles. n. substantiam mixti cõsiderauit nulla facta ad aliud relatione, Galenus uero prout talem effectum in corpore humano imprimit: At quæ siccæ substãtiæ sunt ob humoris multam indigentiam, quocunque modo ad actum ab humano calore ducantur semper exiccant, neque enim in ijs mixtis est aliqua humoris exuperantia, quæ corpus afficere poßit, sicut erat caloris exuperantia in uino potenti, & aqua ardente, iure ergo Gal. in xi. de simpl. med. facul. à siccitate substantiæ, quæ est in Castoreo arguit exiccandi facultatem, argumentum autem quod ab humiditate sumi potest, in eodem capite limitat dicens: Ea, quæ humidæ substantiæ sunt, si caliditatem non naturalem, sed aduentitiam, extraneamq; habeant, illa quidem omnia calefacere, non tamen, exiccare, sicut patet de aqua, & oleo calefacto, at quæ facultatem intrinsecam habẽt calefaciendi, oppositum faciunt, & causa est, quam prædiximus, quoniam in eorum temperatura sunt partes igneæ, & inflammabiles, quæ ad actum ductæ agunt sopitis partibus humidis, ac sæpe à calore discußis, aut per proprios meatus excußis: Quæ

uero

uero uiscidæ, & lentæ substantia sunt, siue craßitudinem, siue tenuitatem habuerint, manifestum inditiũ præbent, uim habere humectandi, si præsertim cum lentore sint, inquinatiua, indicant.n.ex lentore, & inquinandi potentia aeream substantiam cum aquea plurimum esse commixtam: Si uero quæ uiscida sunt, nõ modo non inquinabunt, sed etiam abstergent, ea potius habebunt uim exiccãdi, ut patet de melle, terebinthina, et reliquis. Ratio est, quoniã abstersio fit p partes terrestres attenuatas, ut inferius ostendemus: At quæcunq; scabra aspera, & squalida sunt, & quæ facile conteruntur, ea exiccandi uim arguunt, hæc enim omnino siccam substantiã consequuntur, siue illa crassa sit, ut scoria ferri, siue tenuis, ut pumex, aut spongia: Spongia uero teri non potest, cum sicca sit, quoniam minimi quoque meatus, quos plurimos habet, copia aeris repleti sunt, cuius ratione omnes ictus conterentis effugit, ideo si aduratur euaporato aere, meatibusq; destructis facile teritur: Hac uia insistens poteris etiam ab his effectibus, modis: scilicet quos naturales potentias, uel impotentias uocamus, non parum elicere, ut intelligas, quæ siccæ, & quæ humidæ sint substantiæ.

De secundis qualitatibus.

NVNC quoniam uidimus, qua ratione qualitates primæ medicamentorũ depræhendi poßint, super est uidendum, sit ne etiam methodus aliqua, qua secundæ uirtutes, & tertiæ deprænhendi poßint: Secundæ uirtutes uocantur, sicut mollire, indurare, resol-

uere,repercutere: Tertiæ uero magis particulares, ut prouocare urinam,mouere,aut sistere menstrua: Nonnulli & quartas adiiciunt, quæ adhuc magis particulares sunt,sicut corroborare caput,renibus consulere,aut hæpati,aut stomacho,aut uesicæ,aut tali cuipiam membro: A secundis igitur incipiendo, hac ratione procedemus exorsi semper à natura,rei: Rarefacere est rem solidam,ac crassam tenuem,spongiosamq; reddere,cum autem notum sit ex superiori scientia, calidi esse aperire, & frigidi adstringere,sequitur, quòd si cutim, aut carnem,aut musculos,uel aliam corporis partem densiorem rarefacere uolueris, proculdubio caliditate opus est,quoniam uero calidum non agit,nisi per contactum, si aperire debet, oportet quòd penetret ad profundum rei aperiendæ, ergo non tantum caliditate indigemus, sed etiam tenuitate substantiæ, si rarefactio facienda est: Caliditas autem excedens, & intensa non rarefacit,sed adurit, & per adustionem condensat, adstringit,& exiccat,ut patet in rebus assatis, & torrefactis: At moderata caliditas aperit sibi uias, & quod obstat ingressui,mediocriter per halitum discutit sine aliqua exiccatione substantiæ membri,ut patet de aere balnei, & continentis temperatæ caliditatis, & aqua tepida: Ergo medicinæ, quæ rarefaciunt debent esse moderatæ caliditatis,ne adurant, tenuis substantiæ, ut penetrent ad profundum, humidæ,uel saltem temperatæ,ne exiccent,talia sunt camemalum,altea,butirum recens,adeps suilla,oleum dulce,quale est sabinum,et cætera: Condensare autem est rem raram,humidamq; incraßare, solidio-

dioremq; reddere, hoc fiet cum hiis, quæ moderatæ frigifaciunt, exiccant, & adstringunt, si enim horum aliquid immoderate fieret, à fine delabereris, nam frigidiora obstruerent meatus ita, ut in superficie tãtum fieret condensatio, in partibus uero profundis rarefactio remaneret, acerbitas enim multa propter substãtiæ craßitudinem penetrare non sineret, at siccitas immodica exasperaret potius, inaneq; proprio humore membrũ efficeret, quam solidum faceret, ergo moderata siccitas, et adstractio in habẽtibus uim condensandi, quærenda est, talis est hypocistis, radix rubi, lentiscus, acacia, sed non hæc nostra à prunis adulterata: Circa mollitiem, & indurationem sciendum, ea dici dura, quæ tactui resistũt, mollia, quæ cædunt eadem seruata superficie, ut habetur ab Aristotele in quarto meteororũ, dico eadem seruata superficie, nam aqua cædit quidem, sed disiicitur à tangente: Durum igitur poterit esse aliquid, uel quia siccum, ut os, lignum, uel quia congelatum, ut glacies, grando, uel quia plenum, ut uter flatibus inflatus: molle autem oppositis modis, uel quia humor expirarit, ut lutum, uel quia sit colliquatum, ut aloe, gummi, quod incaluerit, uel quia uacuum, ut cutis, & caro laxa: totidem itaq; modis erunt medicinæ, quæ indurant, aut molliũt, nam quando aliquod durum mollire uolumus, quod siccitatis ratione tale sit, illud contẽperamus per ἐπίκρασιν, cum rebus humidis, & moderatè calidis, quæ si uiscosam substantiam habuerint, tanto fœlicius res peragetur, humiditas enim siccitatem corriget, caliditas uero temperata adiuuabit, ut humiditas penetret ad pro-

 sun-

fundum sine ui resoluendi, quod si uiscositatem quoque habuerint retinebunt calorem innatum membri, debilem alioqui ob intemperiem aduentitiam, atque ita concoquetur alimentum, quod ad ipsum deferetur, et hac quoque ratione humectabitur locus: Quæ uero adeo sicca sunt, et terrestria, ut angustissimos, et nullos pene meatus habeant, per quos humidum penetrare possit, sicut os, & lapides, hæc non possunt per ἐπίκρασιν emolliri, & ideo huiusmodi mollientia, temperate calida, et humida frustra exhibire solemus calculos in uesica patiētibus, sicuti quotidiana experientia deprehendimus: Ea igitur adhibenda sunt, quæ humidam quidem, imo fluentem substantiam habent, sed illam tenuissimam cum multis partibus igneis, uel terreis attenuatis simul admixtis: Ad hunc igitur usum concessi sunt liquores omnes, qui uel purè acidi sunt, ut succus limonum, uel purè acres, ut succus chelidonij, uel mixti ex utroque, acrimonia, inquam & aciditate, ut acetum, quod etiam potentius redditur, si aliquod illi acre infundatur, ut scilla, propterea acetum scilliticum efficacissimū est: non mirum igitur est, si medici, ad frangendos calculos, summopere extollunt succum limonum, & chelidonij, & oximel simplex, uel scilliticum, hæc enim, & quæcunque talia sunt sub hoc ordine cōstituta semper huiusmodi usibus prospera experiemur, à tenuitate .n. substantiæ habent, quod penetrent, ab acrimonia, siue aciditate, quòd incidant, & in minutas partes dissipent, ab humore copioso, quòd madefaciant, et colliquent: Quæ uero molliunt ea, quæ propter frigus fuerunt congelata, sicut est scir-

rhus

ribus à pituitosa materia per congelationem indurata, calida, & sicca esse oportet: quæcunque enim per frigiditatem congelantur, per caliditatem soluuntur, ut dicitur in quarto Meteororum, caliditas autem, si debilis fuerit, impotens erit ad soluendam materiam, si intensa iam non tantum soluet, sed etiam resoluet, & ita subtilioribus partibus materiæ resolutis reliquum postea gypseum, & immedicabile efficietur: Ergo, *quæ congelata soluunt, neque nimis intensæ, neque remissæ, caliditatis sunt eligenda, talia autem sunt, quæ in secundo gradu calefaciunt, sicut in primo constituta imbecilliora haberi debent, ita in tertio ualidiora: hinc euenit, quòd quæ congelata soluunt, non tantum calida sunt, sed etiam sicca, quæ enim secundũ gradum caliditatis attingunt, maxima etiam ex parte exiccant: At quoniam, si quæ calida, & sicca sunt in secundo gradu, ea etiam essent tenuis substantiæ, periclitaremur, et non tantum solueremus cõgelata, sed etiam partes solutas, & emollitas per halitum discuteremus, quod esset præter rationem, & præter illud, quod hic intendimus, ideo non tantũ eligere debemus, quæ sint in hoc secundo calida, et sicca, sed quæ cum his habeant aliquam partem terrestreitatis, & adstringendi facultatem, ratione cuius adstrictionis introrsum arceantur soluti uapores, nec difflari sinantur, uel si adstringendi uim non habuerint, habeant saltem uim emplasticã, qua meatus obstruantur, & similis difflatio prohibeatur, optima igitur erit illa medicina ad hunc usum, quæ utriusque facultatis particeps erit, ideo ammoniacum,*

bdellium

bdelium, cum huiusmodi sint, ad emolliendum reliquis omnibus præferuntur, quibus succedunt ladanum pingue, & esopus humida: Ad emolliendum autem, quæ propter plenitudinem induruerunt, sicut sunt loca omnia inflammata, requiruntur proculdubio, quæ meatus nimia mole oppressos, & constrictos aperiant, quia materia in loco inflammato contenta, alioqui tenuis, calida, humida, & uaporosa, non putrescit, & ebullit, nisi quia meatus obstructi sunt, & coarctati, calidis igitur indigemus, nam quæ aperiunt calida sunt: Sed si calor excesserit, duo maxima incommoda efficiet, alterum, quod augebit qualitatem morbi, alioquin calidi, et feruentis, alterum quod nouã attrahet materiam, calidi enim est attrahere, & ita non qualitas tantum morbi, sed etiam substantia augebitur: Cum ergo calor, non ratione sui ipsius ad hunc usum, sed ex accidenti sit opportunus, quatanus scilicet aperit meatus, ad aperiendos meatus modica caliditate indigemus, ob id ad emolliendas inflãmationes remisse calida eligimus, qualia sunt in primo gradu constituta, uel proximè accedentia ad temperamentum, quoniam uero quod ita plenum est, etiam extenditur, & ex tali intensione causatur dolor, & noua attractio, & inde fit augmentum morbi, ideo optime consulimus medicinas eligendas, non tantum remißi caloris, sed etiam aeræ humiditatis participes, talis enim humiditas uaporosa maximè facit ad intensionem relaxandam, ergo aqua tepida maxime conuenit, & decoctum camomeli, alteæ, maluæ, & oleum dulce, quale sabinum, butirum recens, & alia huiuscemodi: Quot autem

tem modis res indurata emollescit, tot oppositis mollita induresçit, si ergo aliquod membrũ in corpore propter aduentitii humoris copiam fuerit emollitum, sicut caro in ulcere, certum est, quòd rebus exiccantibus indigebit, sed si ea quæ exiccant uel mordicarent, uel eroderent, uel putrefacerent, mordicantia, & erodentia plus attraherent materiæ, quàm resoluerent, putrefacientia autem non tantum humiditatem aduentitiam exiccarent, sed etiam innatam corrumperent: Exiccantia *igitur ad hunc usum conuenientia erunt, sed tamen à mordicatione, erosione, & putrefactione aliena esse debent, talia erunt, neque intensæ caliditatis, neque intensæ frigiditatis, nam quæ frigida intensè sunt, licet non mordicent, aut erodant, calorem tamen innatum extinguendo putrefaciunt: sint igitur in qualitatibus actiuis contemperata, uel si excedant ad alterutrum, non multum ultra primum gradum eleuẽtur, uel si frigida fuerint, ad secundum tantum gradum perueniant, tales sunt ferè omnes species cinerum ablutorum, balaustiæ, gallæ, ualeriana, sumach, & reliquæ huiusmodi:* Quod *si aliqua mollescant, laxenturq́; nimio calore soluta, frigidis procul dubio occurremus, sed quoniam, quæ ita mollescunt exhauriente calore, multum humoris deperdunt, ut patet in his, quæ redundanti humore afficiuntur, propterea adhibemus ea, quæ cum frigiditate humectant, uel saltem non exiccant, exiccatione aliqua insigni, quod cum ita sit, patet neque admodum adstringentia, neque acerba conuenire, nam hæc ad exprimẽdum potius sunt idonea, sed quoniam frigus intensum non tantum re-*

frige-

frigerat, sed etiam comprimit, & exprimit, ideo frigiditatis excessus est remittendus, ergo frigida ad hunc usum accommodata intra secundum frigiditatis gradum consistentia sunt, eruntq; humida, uel saltem parcißime exiccantia, nullamq;, aut modicam, uim exiccandi habebunt: Quod si & illis uires emplasticæ inerunt, nihil ad finem assequendũ deerit, tale est oleũ rosaceũ, uiolaceum, succus lactucæ, oleum nenupharinum, lẽticulæ & palustrium tribulorum: Si tamen talis remollitio in uentriculo, aut hepate fuerit, uel membro huiusmodi, in quo calor conseruandus sit, tutius adhibebimus, quæ præter refrigerationem, etiam adstringant, ut oleum immaturum, quod omphacinum uocãt, succus malicitrii, plantaginis, & huiusmodi: Ad membra propter uacuitatem remollita, sicut contingit in atrophiis, & tabe, calidæ, & siccæ medicinæ, attrahentes sunt necessariæ, indigemus enim attractione alimẽti ad locum, quæ quidẽ fiet rebus calidis, in quibus insignis est caliditas, neque enim à quolibet calore fit attractio, sed à uehementi: Cum autem in attenuatione requiratur apertio, uel latitudo uiarum, propterea huiusmodi caliditas fundari debet in substantia subtili aerea, & ignea terrestris enim, & craßa constringeret, constiparetq;, et progressum attenuati alimenti impediret: ergo ad hunc usum eligere oportet medicinas, quæ in tertio gradu calefaciunt, & exiccant, & quarto etiam, si affectus intensus fuerit, ut cum caliditate, substantiæ tenuitas adiungatur, talia sunt opopanax, succus cyrenaicus, pix, & reliqua ad dropaces conficiendos idonea, intensiora uero

sunt

ſunt euphorbium,piretrum,ſinapi,& alia, quæ ad ſina piſmos conficiendos,& metaſyncraſes admittuntur: In *quibus omnibus unum perpetuo circa appoſitionem ob= ſeruandum eſt.ne diutius loco affixa permittantur, ſed confeſtim remoueantur, ubi rubor apparuerit, alioqui uis redundans caliditatis in medicamento reperta, non attrahet tantum,ſed etiam attracta reſoluet, & ita lo= cum magis euacuabit:* Ha*ctenus recta methodo (ſicut opinor) indagauimus,quæ nam medicinæ,tum emollien do,tum indurando ſint idoneæ, quacunque cauſa molli= ties proueniat,uel durities:*Nunc *de emplaſticis,& ab= ſtergentibus conſequenter agendum.*

De *emplaſticis,& abſtergentibus.*

Ἐμπλάττειν *autem dicunt* Gr*æci, quod nos obli= nire poßumus interpretari:* E*ſt autem oblini= re, craßa materia aliqua, & tenaci aliquos meatus ina nes opplere, & obſtruere, ad quod conficiendum ſa= tis conſtat nos, neque ſubſtantia admodum calida, neq; ſiccca indigere,nam potius calor attraheret, aperiret, extergeret,ſiccitas aũt exiccaret,et inaniret,quæ omnia oppilationi,et obſtructioni opponuntur: Sed neque ad= ſtringenti,terreſtriq; admodũ ſubſtantia indigebimus, nã illa quidẽ meatus adſtringet,ſed nõ obſtruet,aliud.n. eſt obſtruere,aliud adſtringere:*Erũt *igitur emplaſtica humidæ ſubſtãtiæ,non aqueæ,fluentis,ſed aereæ cohærẽ tis cum moderato calore, non reſoluente,ſed ad penetra tionem adiuuante, talis eſt cera, lythargyrium, oleum*

recens,

recens, amyum, gummi chondrus, oriza & reliqua hu-
iusmodi: ἀποῤῥύπτειν autem, quod nos abstergere dicimus,
opposita omnino ratione, est loca aliqua oppleta inani-
re, à sordibusq; expurgare, hoc fit cum his, quæ ita exic
cant, ut non multum adstringant, nimia enim adstrictio
coarctando meatus excrementorum exitum impediret,
eadem neque caliditatem intensam habebunt, qua attra
hantur nouæ materiæ, neque multam frigiditatem, qua
obstruantur meatus: Essentiale igitur est abstergenti-
bus, ut habeant uim exiccādi cum tenuitate substantiæ,
craßitudo enim transitum, et exitum impediret: Quan
tum ad frigiditatem, & caliditatem attinet, neutra ta-
lem actum impediet, nisi quæ excesserit, ut.n. absterga-
mus non refrigeratione, aut calefactione, sed exiccatio-
ne indigemus, frigida enim, quæ abstergunt sunt, sicut
hordeum, farina fabarum, furfures, succus limonum, om
phacium, idest, succus uuæ immaturæ exiccādo idem po
test, licet ob multam obstructionem non adeo penetret,
ad profundum, sed superficiem tantum abstergit: Cali-
da uero abstergētia sunt, sicuti nitrū, sapo, omnia ama
ra, & salsa, ac nonnulla, quæ moderatè acria sunt dul-
cedine admixta, sicut mel, & sacharum, talia enim exic
cant sine attractione: Sunt tamen, & quædam, quæ im-
proprie abstergentia uocantur à nonnullis, et quæ ab-
luunt, ueluti sunt omnia liquida, aquea, quæ si dulcia
quoque sint, habent ex dulcedine substantiam quandam
terrestrem siccam moderatè excoctam, cuius ratione ue
ra abstersione participant, unde talia media quodam-
modo sunt inter ea, quæ propriè, & impropriè abster-
gunt,

gunt,talis est caro,et succus peponum,et melopeponum. Adhuc alia sunt, quæ asperitate substantiæ suæ extimas partes abradunt,quæ improprie abstergentia uocantur,sicut est parietaria,lupuli,cauda equina, uitrũ contritum,margaritæ,& reliqua huiusmodi.

De attrahentibus,& repellentibus.

ATTRACTIO (ut paulo ante dicebamus) fit à medicamento potenti,calido, & sicco cum tenuitate substantiæ,ita enim,ut ualidus calor attrahet & tenuitas substantiæ adiuuabit,quod craßitudo impediet:Calida igitur,& sicca in secundo gradu moderate attrahunt,magis uero quæ sunt in tertio, maxime quæ in quarto sunt,attractio enim fit pro ratione caloris:At repulsio ab his fiet,à quibus attractio,& impulsus prohiberi potest,prohibetur autem à frigidis, nam frigidi est mortificare,& ad centrum ducere, tum ab acerbis,tum adstringentibus,acerba enim repellunt cõprimendo substantia terrestri, & sicca: Quæ igitur sunt acerba,& frigida ualidißime repellunt, sicut est cerusa,plumbum,plantago,galla,balaustiæ: Quæ uero alterum tantum habuerint,pro ratione uirium æquales effectus producent,alumen enim, quamuis frigidum non sit ualidißime tamen repercutit,quoniam acerbißimum est:Etiam succus solatri, & semperuiuæ ad id efficacißimi sunt,licet acerbi non sint,quoniã frigidißimi sunt:At crocus,& spica nardi parcißime repercutiunt, quoniam cum calida sint, & modice adstringant, nec

dißimili ratione ſeris ſiue endiuia repercutiēdo inualida est, quoniā nec multū frigida, nec multū acerba eſt.

De tentione & laxitate.

TENSVM à duro differt, nam quicquid tactui reſiſtit, illud durum eſt, ſiue à congelatione, ſiue à ſiccitate, ſiue à repletione fiat, ut ſupra diſtinctum eſt: Tenſum autem uocamus, cuius partes ad non naturalem ſubſtantiam extenduntur, ut inde labor, dolorq; conſequatur, ſi tenſum ſenſibile fuerit: Intelligimus tenſionem fieri per partium diſtantiam, ita tamen, ut non à ſe inuicem ſeparentur, nam tunc non tenſio ſed diuulſio, continuiq; ſolutio fieret, omne igitur quod extenditur indureſcit, quoniam partes à ſeipſis diſtractæ extenduntur, tactuiq; minimè cædunt: At omne durum, non ſtatim tenſum eſt, quod enim ex ſiccitate, aut congelatione induruit, non habet partes extenſas, ſed potius contractas: Tenſioni opponitur laxitas, laxum igitur dicitur, cuius partes remiſſæ inter ſe concidunt, non ui, ſed languoris interuentu, addimus non ui ad differentiam eorum, quæ congelatione, aut exiccatio ne indureſcunt talia enim habent partes ui frigoris, aut ſicci contractas, neque tamen laxa, ſed dura dicuntur: Ergo cū hæc ita ſe habeant, tenſio fiet quoties materia, quædam, ſeu uapor, aut flatus uacuitates partium replent, extendiq; cogunt aut latari, ſicut contingere uidemus in mēbrorum inflammationibus: Ad tenſionem igitur tollendam euacuantibus, & diſcutientibus indigemus, diſcuti-

tiunt autem, quæ cutim rarefaciunt, porrò rarefaciunt, quæ calida sunt, sed non adurentia, nam quæ adurunt superficiem assando potius constipant, quàm rarefaciāt, ergo ad hunc usum eligemus, quæ à primo usque ad tertium gradum calefaciunt, in primo tantum, ubi timemus attractionem, in secundo, & tertio ubi sine timore attractionis ualidam discußionem optamus, debent autem talia subtilis substantiæ esse, ut facile penetrent, & craßitudine non constipent, ut sunt lilium, camemalum, semen lini, fœnum græcum, sampsuchum, pulegium, calamentum, origanum, & reliqua: At laxitas, quæ à contrariis causis oritur, id est, quando spatia particularū inaniuntur ita, ut inter se concidere cogantur, repletione restituitur, quot igitur causæ erunt inanitionis, totterunt instrumenta repletionis, nam si inanitio, & laxitas fuerit propter membri imbecillitatem, fueritq; imbecillum ratione frigiditatis, congruo calore contemperabimus, calidasq; medicinas eligemus: Sin fuerit ratione caliditatis cum refrigerantibus occurremus: Propterea Galenus dixit, quandoque frigida, & humida membrum corroborare, & sic de unaquaque intemperie dicemus, cui semper medicamentis oppositis occurremus, & methodum obseruabimus.

De pus mouentibus.

PVS mouere est materiam abscessus ad formam reducere, quæ sit illi maximè congrua, hoc autē non nisi à calore naturali fieri potest, semper enim co-

ctio à calore naturali fit, sicuti putrefactio à non natu-
rali: Ergo in pure monendo hoc maximè obseruandum
est, ut calorem naturalem conseruemus, & si fieri pote-
rit, etiam augeamus, non quidem in qualitate, sed in sub
stantia, calori enim naturali conuenit, ut plurimus sit,
sed non intensus, aut acris, ut alibi ostensum est: In pure
igitur mouendo materiam eligemus, quæ contempera-
tissima sit, & calori naturali simillima: In hoc diffe-
runt maturantia ab emollientibus, quòd emolliētia, (ut
supra diximus) augere debent qualitatem caloris, &
consequenter excedere membri temperaturam, cui ap-
plicantur: Maturantia uero, seu suppurantia, intra eun
dem prorsus gradum consistere cum corpore, quod ad
suppurationem ducitur: Sed quoniam uariæ sunt, tum
hominum, tum membrorum temperaturæ, ideo pro ua-
ria illarum ratione, uaria sunt suppurantia ita, ut ea-
dem medicina alicuius corporis respectu poßit esse sup
puratiua, alterius uerò mollitiua, sicut alterius quoque
induratiua: Nos autem, ut medendi artem ad certam
methodum, quàm maximè fieri potest, redigamus om-
nium humanorum corporum temperatißimum propo-
suimus, cuius respectu tales, aut tales medicinas appel-
lamus, quod quidem in omnibus, quæ ad hanc speculatio
nem attinent, obseruandum est: Simillima igitur in calo
re cum temperatissimo corpore sunt, primo ipsius pa-
tientis manus, quæ loco suppurando applicari potest,
deinde aqua modicè calida, oleum dulce, suilla adeps, fa
rina tritici: Id unum hic est præcipuè attendendum, nā
cum calor innatus sit conseruandus, ut diximus, quæ me
dici-

dicinæ substantiam habebunt emplasticam, meatus obstruendo, plurimum efficient, ne calor, spiritusq; diffletur, et ita nõ tantum seruetur, sed etiam augeatur, quod maximè quærendum est: Medicina igitur, quæ uere supputat materiam, non tantum moderati caloris esse debet, sed etiam facultatis emplasticæ: Propterea omnia unctuosa, & pinguia, in quibus nullus caloris excessus sit ad hunc usum aptißima sunt.

De aperientibus, & incidentibus.

RAREFACTIONEM ab apertione distinguimus: Rarefacere enim est superficiem cutis magis solutam reddere, ut uapores per ipsius meatus difflari commode poßint: Aperire autem est ad profunditatem meatum penetrare obstruentesq; humores attenuare, abstergere, & excutere: Ideò rarefacientia (ut supra diximus) modico indigent calore, & substantiæ tenuitate, aperientia autem, cum ad profunditatem penetrare oporteat, crassosq; humores præparare, & excutere, indigent primo crassa substantia, & ualido calore, in crassa enim substantia calor fundatus diutius conseruabitur, nec facile expirabit, donec actum proprium expleuerit: Sed quoniam periculum esset, neque calidiora sunt, & crassæ admodum substantiæ, magis putrefaciant, quam aperiant, ideò ad aperiendum sapienter eligemus, quæ secundum caloris gradum, uel primam tertii mansionem non excedant, tantum uero crassæ substantiæ habeant, quantum ad sustinendum diu-

tius calorem sufficiant, & ad penetrandum magis idonea reddantur, moderata enim adstrictio, quæ in crassa substantia fundatur, si calori adiungatur, tãtum ab est, ut caloris transitum impediat, ut potius adiuuet propellendo: Amara igitur omnia maximè ad hunc usum conuenire uidentur, quæ supra docuimus in crassa substantia fundari, quam calor sufficienter concoxit, in caliditate uero non multum excedere, utilia igitur semper inuenietis ad obstructiones aperiendas, siue interius, siue exterius applicueritis, quæ amara sunt: Verum quia paulo ante docuimus rationem semper habendam, tum temperaturæ corporum, quibus occurrimus, tum etiam causæ facientis ægritudinem, sæpe enim incidere potestis in corpora, quæ uel ratione propriæ naturæ, uel ratione materiæ obstruentis craßitudinem, cruditatemq́; requirunt, atque optime tolerant ad aperiendas obstructiones, quæcunque acriora sunt, & ultra tertium gradum caliditatis excesserunt, ideò sæpe ad uteri inflatus, ac menses retentos scillam, & reliqua huiusmodi sæpe adhibemus utiliter: Talis igitur sit medicamentorum aperitiuorum methodus: Nunc de incidentibus loquendum est: Ad hoc autem, ut aliquid commodè incidi possit, certum est diuisionem, & penetrationem summopere necessariam esse, sed utrunque est caloris proprium: At quoniam, quæ incidi oportet in corpore humano illa omnia frigida, & crassa sunt, non possunt autem talia à quocunque calore superari, sed à ualido tantum, & incidi, ideò incidentes medicinas calidas admodum esse oportet: Eliges igitur ad incidendum, quæ in tertio gra

du

du calefaciunt: Rursus quoniam qualitatum primarum actiones per contactum fieri oportet, qualitates autem contangi non possunt, sed corpora qualia, ideò medicinæ uim incidendi habentes tenuißimæ substantiæ esse debent, ut facile penetrent: Habemus igitur ex discursu tales medicinas calidas, & siccas eße in tertio gradu, cum tenuitate substantiæ, ut anisum, ammi, carum, fœniculum, seseli, caßia odorata, cinnamomum, gingiber, piper, ac reliqua innumerabilia: Sed de aperientibus, & incidentibus satis iam dictum sit.

De putrefacientibus.

SATIS constat putrefacientia è regione aduersari maturantibus, tum ratione agentis, tum ratione finis: Maturatio enim fit à calore naturali materiam ad optimam, quam potest formam reducente. putrefactio autem à calore præter naturam fit, subiectam materiam ad corruptionem, et rarefactionem ducente: Ergo si maturantia simillima calori naturali sunt, putrefacientia aduersißima eße oportet, medio enim ambo extrema aduersantur: Cum igitur calor naturalis temperatißimus sit, & in medio extremorum constitutus, pariter ab utroque extremorum corrumpi potest, merito ergo omnia calidißima, & frigidißima aduersa ratione putrefaciunt, frigidißima quidem extinguendo calorem naturalem, calidißima uero ipsum humidum ex naturali tẽperamento, igneum præter naturam reddendo ita, ut in pernitiem proprii subiecti col-

liquando, & adurendo degenerent, talia sunt, quæ tam in frigiditate, quam in caliditate ad quartum gradum excedunt: Sed utraque in agendo maxime differunt, frigidißima enim in primo occursu, nisi deuicerint, & extinxerint calorem paulatim debilitantur, eorum enim substantia in corpore calido moram trahens incalescit, uimq; suam amittit: At calidißima primo occursu calefaciunt, et igniunt, sed si in tenui substantia fuerint, confestim expirāt, atque à calore naturali euincuntur, propemodumq; nimio suo feruore seipsa interimunt: Verum quorum est crassa substantia, & terrestris, cum eorum calor ad actum ductus fuerit, adurit, ac planè colliquat, neque enim facile difflatur, aut euincitur crassæ illi substantiæ tenaciter inhærens, sicut ignem uidemus in carbone ex quercus, aut alio ligno robusto existentē, id autem ita esse manifestè deprahendes, si diuersas medicinas consideraueris in eodem caloris gradu, uel non admodum dißimili sub diuersitate substantiæ in craßitudine, & tenuitate actiones enim uidebis adeo diuersa fieri, ut sub diuersis generibus collocentur, nam si calor fuerit in substantia tenuißima fundatus, illæ medicinæ erunt simpliciter incisiuæ & anastomaticæ. i. aperitiue, quemadmodum supra docuimus, piperis exemplo: Si uero tenuem substantiam habuerint, quæ iam ad craßitudinem uergat, erunt illæ medicinæ etiam attractiuæ, ut galbanum, succus cyrenaicus, sagapenum: Sin adhuc augeatur, craßitudo substantiæ, calorq; nō adeò sit acutus, ac mordax, fient medicinæ cathæreticæ. i. carnem superfluam colliquantes, & absumentes, ut alumen ustum

ustum, flos punicæ: flos asii lapidis, et cætera: Si uero in eadem modica craßitudine permanentes calorem habe-ant acutißimum, erunt medicinæ escharoticæ .i. crustam inducentes sicut Thapsia, *euphorbium ad arces, sinapi, buprestis, cantarides:* Denique *adaucta craßitudine, quæ mordaci calori adiungatur fient, quales diximus, medicinæ septicæ .i. putrefactiuæ:* Et *sic patet quemad-modum secundum diuersitatem substantiæ in craßitudi-ne, ac tenuitate, diuersæ admodum speties actionum ab eodem calore producantur:* Nunc *de medicinis malas impreßiones, remouentibus agendum:* H*æ sunt* ἀλεξητη-ρίαι καταρτολοὰ *id est purgãdi, uim habentes, et* αφωδιναι.

De *alexiteriis*.

ALEXITERIA *in duplici differentia sunt, quemadmodum, & uenena:* Venenorum *enim quædam certis qualitatibus, quædam uero tota substan-tia interimunt, ergo uenenis certa quapiam qualitate interimentibus alexiteria occurrunt oppositis qualita-tibus, & sic frigidis uenenis calida alexiteria, frigida calidis offerimus:* At *uenenis, quæ à tota substantia inte-rimunt longè diuersa ratione occurrendum:* Neque *hic facilis methodi ratio habetur:* Proinde *diligentißimè aduertendum, ut* Galeni *mentem obscuram, et sub nimia caligine, uel breuitate uerborum, atque ambiguitate cæ-latam assequamur: Sciendum enim ad eorum, quæ dictu-ri sumus notitiam,* Galeni *esse sententiam (ut manifeste ostenditur iii. de facultatibus simpl. med. ultra mediũ)*

quòd sicut quædam medicinæ sunt, quæ à proprietate certos euacuant humores ita, ut quædam inueniantur, quæ surculus, & sagittas carni infixas attrahunt, quæ ne digitis quidem facile euelli possent, sic alias nonnullas inuenies, quæ certa uenena certis quibusdam uiribus à tota substantia emanantibus attrahere, & diducere ualeant: ut ad uiperarum uirus: aspidum, & cerastū propria quædam alexiteria sunt, quæ si uiperarum, exempli gratia, uirus attraxerint, ad reliqua uenena inutilia reperiuntur: Talem autem attractionem fieri ratione cuiusdam similitudinis in substantia demōstrat Galenus in loco prius adducto, & in v. lib. de simplicium med. facul. & alibi: Si ergo ex Galeni mente alexiteria uenenorum quæ à tota substantia interimunt, habeant proprietatem educendi, attrahendiq; proprium uenenum, quemadmodum magneti uis inest, ut attrahat ferrum ad se, estq; huiusmodi uis attrahēdi, similitudinis cuiusdam ratione, quæ in tota substantia inuenitur, quæ tamen similitudo non facit identitatem, alioqui ferrum attraheret ferrum, sed proportionem quandam formarum, quam sequitur attractio unius ad alterum ita, ut attrahens sit, in quo est proportionis excessus, attractum, in quo defectus, reliquiuntur ex dictis, ut alexiterium, parte aliqua simile sit ipsi ueneno, quod attrahit, non tamen omnino simile, tum propter rationem dictam, tum quoniam si omnino simile esset, perniciem, potius augeret quàm salutem afferret; Quum ergo uenenum diuersissimū sit toto genere corpori humano (ut testatur Galenus, tum alibi, tum in v. lib. de

simplicium med. facul. relinquitur, ut quanto alexiterium in similitudine à ueneno recedit, tanto ad corporis humani naturam accedat, nam quod ab altera contrariorum dißidere facit, alteri aßimilatur: Ergo. *si hæc ita se habent, sequitur alexiteria media esse inter corpus humanum, & uenenum, ut recte sentit* Galenus: Cum *ergo assumitur medicina alexiteria, inuenitq; uenenum sibi proprium in humano corpore: illud attrahit & hominem liberat à pernitie:* Si *uero non inuenerit, cum sit naturæ humanæ dißimilis: ut ostensum est, accedatq; aliqua ex parte ad ueneni naturam, tunc lædat corpus, & si ualida fuerit, etiam interficiet:* At *si pauca quantitas huiusmodi medicinæ assumatur, uenenum quidē mouebit, sed non educet, si multa ultra illud quod expellet uiolente operabitur, & in magnum discrimen corpus humanum ducet, trahetq;, longe magis q̃ medicina solutiua facere soleat, quæ si pauca, ac debilis fuerit: humores mouebit, & non educet, si redundans sanguinem etiam attrahet, et mirum in modū nocebit:* Ex *quibus oportet cerni alexiterium cum medicina solutiua magnam habere similitudinem, apparet etiam, quando intelligendum sit, alexiterium medium esse inter uenenum, & corpus humanum: et cur alexiterium plus æquo sumptum, noceat, cur minus, non prosit, quæ omnia à Galeno satis obscurè explicata fuerunt.*

De *catharticis, siue purgantibus.*

DE *catharticis uero plura dicere non oportet,*

cum

*cum ſatis conſtet, ut de alexiteriis diximus, à for-
ma ſpecifica humorem unum, uel plures attrahere
ita, ut iuuent uentriculum uirtute attrahendi aliena, na
turalis enim uis eſt uentriculi alimentum, & ſubſtan-
tiam attrahere per os, ut ad formam chyli conficiat, ſed
ui medicamenti alteratur, atque ita extra propriam
ducitur naturam, ut cogatur, propria actione ſopita, hu
mores à meſaraicis, hepate, & toto ambitu corporis ad
ſeipſum uiolente attrahere, neque prius ceſſat, quàm me
dicamenti uis reſoluta, & à naturali calore deuicta fue
rit:* Neq; *mirum hoc uideri debet, ſi et princeps animæ
facultas in cerebro exiſtens epoto ſolatro maniaco, tãti
ſper ad inſaniam ad extraneaſq; imaginationes addu-
catur, donec ſolatri uis à calore naturali omnino
dominetur:* Certum *eſt etiam noſtra ætate* Mauritanos,
*pluresq; Syriæ populos, quoties ſua illis libido ſuaſe-
rit, cuiuſdam herbæ ſuccum haurire, quo læti admodũ
efficiuntur, oblitisq; omnibus familiaribus negotiis, uiſa
quædam periucunda perſpiciunt, cuius herbæ ui re-
ſoluta ad priſtina negotia redeunt: multaq; huiuſmodi
alia medicamenta ſunt, & reperiuntur, quæ uarios ad-
mirandosq; effectus in corpore producunt, ut mirum
non ſit, ſi medicamentum ſolutiuum ita uentriculum affi
ciat, quemadmodum dictum eſt:* Ex *hoc attractionis mo
do rectè intellecto apparet, cur* Hippocrates *dixerit:*
Corpora, *q̃ purgare uolueris, oportet fluida facere, &
cur concocta medicari præcipiat; ſi enim humores at-
trahere oportet, debes uaſa omnia, per quæ tranſituri
ſunt humores, aperire, molireq;, ut facile tranſeant ne-*

que in transitu aliquid obsit: Præterea cum humores co cti, ac tenues facillime attrahantur, ut ostenditur in lib. primo de usu partium; humores, si crassi, ac crudi, sunt concoquendi, id est attenuandi, & abstergendi, ut facilius attrahantur: Præterea cum syncera bilis, tenuis, liquida, & acerrima sit, ut in libro secundo de facultatibus naturalibus, circa finem, & cum propter subtilitatem imbibatur, & ob acrimoniam facile abradat, & excoriet partes, per quas uiolenter attrahitur, molles alioquin, & passioni expositas, facileq; medicamentum eludat: Propterea et illa concoquenda est, tum substantiam, tum acrimoniam contemperando, ut ita sine læsione extrahatur.

De anodynis, siue dolorem sædantibus.

DE anodynis autem medicamentis iam satis constat, duo esse, quæ id efficere ualeant, uel quæ moderate calefaciunt, cutis meatus aperiendo, & humores per halitum discutiendo, qui loco impacti distendunt, distrahuntq; partes, & solutionem continui moliuntur, uel quæ sensum sua frigiditate mortificant, & ita locum affectum stupefaciunt, ut amplius propriam iniuriam non percipiat: Qualia uero sint moderatè calida, quæ calefacere cutim, & per halitum discutere ualent, tum ea, quæ sua frigiditate stupefaciunt, iam satis abundè superius declarauimus, subiectis singulorum exemplis: Superest igitur, ut ad tertiarum uirtutum methodum inueniendam accedamus, quæcunque enim de se

cundis

cundis reliquimus, etiam à mediocri ingenio facilè inue nientur, si modo, quæ hactenus à nobis dicta sunt, recte memoriæ mandauerit.

De tertiis qualitatibus.

CVM autem talis sit proportio facultatum medicinarum inter se, qualis est actionum, usuumq; proportio inter se, ex quarũdam actionum usuumq; ob seruatione, quæ maximam habent inuicem affinitatem, & mutuam proportionem, ea uia, rationeq; perscrutabimur, ut huiusmodi essentiali habitudine cognita, & or dine naturæ percepto, melius res intelligamus, & intel lectas fidelius memoriæ commendemus: Actiones igitur uicinæ, cognatæq; sunt inuicẽ, ut ostendemus, urinã duce re, pus, & crassos humores è thorace excutere, calculos comminuere, menses mouere lac, & semen generare, ob structiones aperire: Medicamenta igitur ad hos usus cognata inuenire oportet, similitudinemq;, ac differentiam singulorum ostendere, & causas effectuum initio à natura rei sumpto perscrutari.

De urinæ prouocatione.

QVANTVM ergo ad urinæ prouocationẽ attinet, primo sciendum, de his nos tantum acturos, quæ hoc primo, & per se, ac propria, sui ratione efficere ualeant, non per accidens: Si enim exempli gratia, obstructio fuerit, uel in collo uesicæ, uel

in renibus, uel in uasis urinariis, & discussa obstructio=
ne urina ducatur, talis actus proprie non prouocatio
urinæ, sed apertio obstructionis est appellandus, quam
postea urinæ exitus liber, prius uiolenter detentus sub=
sequitur: Suis igitur locis singula quæq; prosequemur,
& de obstructione, & prouocatione urinæ seorsum tra
ctabimus; Supponendum itaque est eorum, quæ proxi=
me dicturi sumus notitiam, renes ideò genitos à natu=
ra, ut serum aquositatemq; sanguinis attrahant, & ad
uesicæ concauitatem repellant: Vbi igitur huiusmodi
actio, aquositatis ratione impedita fuerit, quecunque ta
lem aquositatem præparabunt, ut commodè attrahatur,
& educatur, illa primo, & per se urinam prouocare
dicentur: Vitium autem, quo aquositas, uel non attra=
hatur, uel difficulter trahatur, dum in aquositate est, co
tingit, uel quia pauca sit, uel quia sanguini multum ad=
mixta, aut crassa, aut uiscosa, subtile enim facilius at
trahitur, quam crassum, ut Galenus testatur in lib. quin
to de usu partium: Si ergo prima causa fuerit id est,
aquositatis paucitas, ut urina deficiat, ad ipsam prouo=
candam eligere oportet illa, quæque tenuis: & fluidæ
substantiæ fuerint, ac facile penetrauerint, qualis est
aqua pluuialis uinum tenue album, pauciferum, melope
ponum succus etc. Si secunda, ac tertia causa contigerit,
ut illa aquositas, uel sanguini admixta, uel craßior red
dita fuerit, indigebit proculdubio his, quæ facile ad ue=
nas omnes penetrare poßint, & ubi penetrauerint, fun
dere, incidere, crassumq; à tenui separare: quæ autem
facile penetrant, & incidunt tenuißimæ substantiæ esse
opor=

oportet, ut supra ostensum est, calidi enim proprium est diffundere, eliquare, sæparare eterogenea, & congregare omogenea: Ergo ad prouocandam in hoc casu urinam, eligere oportet, quæ tenuißimæ substantiæ sunt, intenseq; admodum caliditatis, ita, ut diffundere & sæparare faciant, talia sunt calida, & sicca in tertio gradu cum tenuitate substantiæ, ut apium, daucus, petroselinum fœniculum, ammi, phu, seseli, cinamomum, & reliqua: Hic animaduertendum est, multa reperiri, quæ urinam medio quodam modo prouocāt, uidelicet neque omnino per se, neque omnino per accidēs, sicut sunt, quæ moderatam uim abstergendi habent, attenuandi, & refrigerandi, ista enim in uenas penetrātia, et calorem ardentem, adurentemq; inuenientia, & aquositate resoluētē, illum sua frigiditate reprimunt, & ad temperantiā ducunt, ac præterea attenuant, quod densatum est, & uiscidum abstergunt, ut inde iam præparati humoris commoda ad renes reddatur attractio exempla sunt horum, pepones, melopepones, cucurbitæ, & cucumeris caro & semen, & gramen &c. Conueniunt hæc magis calidioribus, temperaturis ad prouocandum urinam, cū scilicet ueremur, nė calida illa diuretica potius durant sanguinem, paucioremq; reddāt aquositatem, q̄ augeūt: Dicuntur autem talia media, quoniam inter utraque sunt. i. quia per se, et per accidēs urinam prouocant, per accidens enim prouocare uidentur, quoniam extingunt calorem adurentem sanguinem, & resoluentem serum, siue aquositatem, quæ ad renes attrahi deberet, per se autem quoniam attenuando, & incidendo sanguinem, separant,

parant, quod in illo fuerat aquositatis, non quidem ui caloris, sed ui tenuitatis substantiæ penetrantis, ac sæparantis: Reliqua autem, quæ abstergunt, aperiunt, mordicant, si quando urinam prouocant per accidens id efficiunt.

De pure, & crassis humoribus è thorace excernendis.

AD PVS uerò, & crassos humores è thorace commodè excernendos simili quodam modo attenuationis, incisionisq; indigemus: Exiccatio autem hoc loco, calefactioq; non requiritur, nam cum aeris excußi impetu educantur è thorace excrementa, longe commodius impellentur mediocriter humida, quam sicca, ut facile patet rerum naturam consideranti: Ergo, ad huiusmodi usum eligenda sunt, quæ attenuant quidem, & incidunt, sed non multum calefaciunt, & siccant, talia maximè erunt, quæ paulo ante diximus, media esse inter urinam prouocantia per se, ac per accidens mouentia, ut peponum, melopeponum, melonumq; caro, & semina, pinei nuclei, maluæ semen, terebinthina: Non igitur ab re affinia dicuntur, quæ urinam prouocant, ac humores è thorace excernunt, colligiq; ex dictis potest, quatenus similia, ac quatenus dißimilia sint: Oxymel etiam ad hũc usum commodißimum est, quod non admodum acre, sed dilutum fuerit, tale enim maxime sine calefactione, exiccationeq; attenuat, & incidit, nam, ut summatim remtotam complectar uno uerbo, quæcunque ita attenuãt, &

incidunt, ut non exasperent, uel potenter exiccent, ac si fieri potest, etiam humectent, ea omnia ad thoracis humores præparandos, commouendos, excutiendosq; commodißime admouentur.

De comminuentibus calculum.

AD COMMINVENDOS *calculos, & lapides, unum sciendum, quod parum hoc loco Galenus distinxit quædam propriam comminuendi calculum uim habentia, quinque, & à quacunque causa fuerit: Ea autem sunt, quæ tenuißimæ substantiæ existentia, incidere, ac diuidere possunt sine manifesta caliditate, neque enim aliter calculus comminui potest, cum sit ex materia terrea uiscido humore conglutinata, & ab acri calore excocta, talia autem neque à calido, neque à frigido dissoluuntur, ut habetur in quarto meteororum, ut patet de lateribus, sed conteri, incidiq;, atque in minimas partes ab aliquo incidēte seu cōterente comminui possunt: Ad hunc igitur usum (ut diximus) attenuantibus, & incidentibus sine aliquo manifesto calore indigemus, nam quæ acrius calefaciunt magis excoquunt, indurantq; lapidem, quàm comminuant, talia autem maximè sunt, acetum scilliticum, oxymel ex eodem confectum, & succus limonum, deinde succus oxalidis, quā accetosam uocant, radix rubi asparagus regius, betonica gramen, adiantum seu capillus ueneris: hemionitis, asplenium: seu cetrach, et reliqua: Quædam uero alia sunt, quæ non propriæ lapides incidere dicūtur, sed*

ab-

abstergendo, atterendoq́; superficiem, non parum ad cõminutionem conferunt, talia autem sunt omnia, quæ sua asperitate abstergũt, & atterunt, duo enim corpora dura, et aspera simul collisa atteruntur inuicem, & comminuũtur, ut uitrum contritum, lithosperma, milium solis, melia, uel chia, duæ est genus terræ: imo etiam ipsemet calculus à nonnullis in potu exhibetur, Atquæcunq; *calidiora usque etiam ad tertium gradum sæpißime cõtra huius regulæ præceptum, ab authoribus ad comminuendos calculos exhiberi solent, non aliter conueniũt, q̃ uel ubi calculus satis compactus non sit, nullamq́; habeat, uel paruam glutinositatem, nã si ulterius calefiat, frãgitur exiccato debili glutine, puluéremq́; redigitur, uel ubi indigemus urinæ prouocatione: separationeq́; serositatis à sanguine, quæ abluat, deducatq́; harenulas et calculorum frustula, quæ sæpe in meatibus impinguntur, magnisq́; cruciatibus hominem torquent:* Ergo *urinæ multitudo abluendo, ac abstergendo ad hunc usum maxime faciet, quod maxime possunt medicinæ tenuis substantiæ, calidæ, & siccæ in tertio gradu, ut supra docuimus:* Et *sic perturbari non debemus, si talia quoq; à scriptoribus inter calculos comminuentia connumerantur:* Sed *potius enitendum, ut opportune seorsum singulis uti discamus: distinguamusq́;, quando uerè comminuẽtibus, quando abstergentibus, & atterentibus, et quãdo urinam prouocantibus sit utendũ, quæ omnia à methodo therapeutica sunt expectãda:* Neq; *ideo prætermittere oportet, quædã inueniri, quæ ab oculta quadã proprietate: & nõ à qualitatibus manifestis per methodum inuẽ-*

 tis,

tis,poßunt ſingulas actiones efficere, quas & hactenus diximus,& infra dicturi ſumus:Exemplum de urinam prouocantibus,ut cantarides:De thoracem expurgantibus tußilago,ſiue farfara:De lapidem comminuentibus,ut lapis iudaicus,de quo Aetio teſte refertur, quod ſi diutius inguini apponatur,calculum ueſicæ frangit.

De prouocantibus menſtrua.

DE medicinis autem menſtrua prouocantibus multæ proponuntur difficultates, in quibus omnes ferè,quos hactenus uiderim,implicantur:Cum enim plurimæ cauſæ ſint, quæ menſes retineant, & totidem ſint medicinarum genera,quæ ſingulis retentionis cauſis occurrant, non ſtuduerunt inuenire propriam, & per ſe huiuſmodi retentionis cauſam,ut illam diſtinguẽtes ab aliis,quæ per accidens,& non propriè id efficiũt medicinas quoque proprias ad menſes ducendos excogitarent:Cum ergo menſtrua retineri poßint,uel ratione uirtutis,uel uitio ſanguinis,uel obſtructione uiarum, & orificiorum exiſtentium in matrice,ſi rectè rei naturam perpendetis,ut à medico faciendum eſt,uidebitis nihil proprie menſtrua prouocare,niſi quod uias,& orificia aperiat,& abſtergat,nam ſi uirtus imbecilla fuerit,ac propterea deficiat in expellendo, & ſeparando excrementa:Conſtat,ſi quis eam uirtutem corroborauerit,per accidens menſtrua prouocaſſe, neque enim minus reliquis corporis functionibus, expulſionibuſq; ita conſulunt:At ſi ſanguinis uitio id acciderit,fueritq; pau

citas

citas causa, tunc corpus alere oportet, & sanguinis copiam generare, quod ualde per accidens est menstrua prouocare: Si uero fuerit in sanguine uiscositas, aut crassities, uel erit illa crassities terrestris ratione caliditatis adurentis, crassioremq; sanguinem reddentis, & tūc cum frigidis, & humidis sedando acrimoniam, & ad tēperiem calorem naturalem reuocando, sanguinem tenuiorem, aptioremq; ad fluxum reddemus, & ita menses prouocabimus: Qua ratione Dioscorides lactucam ad menses ciendos aptam esse testatur, plurimam ambiguitatē legentibus afferens, qui recte distinctionib. uti nesciunt: Sed id quoque, ut satis patet, alterare sanguinem est, non ducere menses; At si crassitudo sanguinis uiscida fuerit cum multa pituitæ admixtione, tunc indigemus ualide incidentibus, & calefacientibus, quæ attenuant, calefaciunt, incidunt, liquefaciunt, & crassum separant à subtili, ac propterea omnia diuretica sunt ad hunc usum aptissima, de quibus superius copiose tractauimus, & in hoc casu non differunt diuretica à prouocantibus menstrua, ubi plerique medicorum hallucinantur, neque distinguere sciunt, quæ menses cient, à diureticis, sicut quotidie conuersando depræhendetis: Sed cū hæc operatio sit ad urinas, & menstrua ducenda communis, ideo patet non esse per se menstruis tradenda, sed potius urinis, nam in hac separatione, licet purificetur sanguis, liberetur q; à uiscido humore, nihilominus serositatis actualis fit sequestratio, quam ita sequestratam renes subito attrahunt, & ita actio directa est ad urinas, non ad menstrua prouocanda, sequitur enim postea,

ut sanguis purificatus, tempore mẽstruorũ liberè fluat.
At si mẽses retineãtur propter meatuum, orificiorumq́;
obstructionem (intelligo per meatus uias, per quas sanguis deducitur per orificia, uasorumq́; extremitates)
tunc uerè menstrua prouocari dicuntur, quæ uiolenter
retinebantur, seu intercipiebantur, ut in alias partes auerti cogerentur: Id autem fit aperientibus, & abstergentibus: Nam cum tantus sanguinis impetus intercipitur, necesse est, ut meatus ipsi, & orificia sint in profundo obstructa, lentoq́; humore obsessa: Ideo non leniter
aperientibus, & abstergentibus, indigemus, quorum uires propter substantiæ tenuitatem facile resoluuntur,
talia enim potius ad incidendum cum uiolenter, & cito
pertranseant, quam ad aperiendum accommodantur, ut
supra ostendimus: Ergo in hoc casu eligenda sunt medicamenta crassioris substantiæ, ut inhæreant loco aperiẽdo, nec facile resoluantur, ita tamen, ne tanta sit crassitudo, ut transitus obturetur, sed moderata, quæ tantum
sufficiat ad moram idoneam, & ad resistendum maturæ resolutioni, quæ in cæteris adiuuat potius penetrationem, tanq̃ manducendo ea & comprimendo, q̃ impediat, quod facere nos supra docuimus omnes medicinas,
quibus adiuncta est immodica caliditas & non modicè
abstergentes: Ergo si uerum est, quod supra probauimus, amara omnia calida esse, & in substãtia crassa fundari, atque in hoc ab incidentibus differre, inesseq́; illis
maximam uim abstergendi, nulla ad menses ducendas
commodior inueniri poterit medicina, q̃ quæ amara sit,
talis enim adhærendo absterget, ac penetrando deducet

quic-

quicquid obstabit: Quod si cum amaritudine, & moderata abstersione sibi acrimoniam quoque simul asciuerit, qua crassos humores poßit incidere, illa medicina proculdubio omnibus numeris sufficiet: Non igitur mirum, si sabina tam efficaciter poßit ad menses ducēdos, cum, ut Celsus, & Galenus quoq; asserunt in capite proprio, amaritudinē habeat acrimoniæ, abstersioniq; permixtam: Si ergo inuenies medicamenta his tribus saporibus insignita, cæteris ad hunc usum præferenda cognosces: Sin minus amara eligito, hanc præterea methodum obseruando, quæ ex rei natura pariter sumitur, et de qua nos supra quoque nonnihil meminimus: Nam si exterius ad orificia uasorum uuluæ medicamenta prouocantia applicueris, illa obseruari debent, nè multum sint adstringentia, alioqui adstrictio prohiberet, ne medicinæ uis ad profundum penetraret: Ideo ad hunc usum potius eligemus, quæ cum amaritudine, tenuitatis quoque substantiæ nō parum participent, sicut est amaracus, centaureum minus, Aristolochia, pulegium, ciclaminus, scilla, & huiusmodi: Si uero intra per os exhibueris maiorem adstrictionem non timebis, dum modo sit insignis amaritudo, neque enim ita obstabit adstrictio, nam medicina illa uias satis latas inueniet, per quas transitura est, caloremq; idoneum habebit, qui dilatet, & educat: Ideò aloe, & absinthium interius sumpta ad menses ducendos efficacißima sunt, quæ exterius apposita parum prodessent, uel fortasse etiam nocerent.

DE COMPONENDIS MEDICAMENTIS COMMENTARIUS A IOANNE BAPTISTA MONTANO PHYSICO VERONENSI DICTATUS,

ET A VINCENTIO CASALI BRIXIENSI AUDITORE NOTATUS.

MEDICAMENTA ad usum aptiora, commodioraq; reddimus. si uel duo aut plura simul commiscentes, uel aliqua arte singula præparãtes, uel utrunque facientes, id est, & simul commiscentes, & mixturam certa aliqua ratione condientes: Circa istos tres tanquàm apices summaq; genera tota ars uersatur, qua medicamenta ad usum paramus: Tres igitur sectiones proponemus in quibus singulis singula genera explicabuntur. Primo tamen illud sciendum, nos ideò ad quodlibet horum generum accedere, ut medicinarum uel qualitas, uel substantia emendetur, uel ut gratiores, cõmodioresq; assumentibus reddantur, suntq; hæc omnia tribus hisce generibus maximè communia.

Qua arte commiſceantur medicamenta ſecundum qua litates primas ſimiles.

COMMISCEMVS *igitur medicinas, uel ut qualitas tantum: ſeu qualitates, uel ſubſtantia alteretur, uel iocunditatis gratia, uel ut duo, aut omnia tria ſimul efficiantur :* Primo *itaq; de ratione miſcendi medicamenta ob qualitatem, uel qualitates alterandas dicemus, poſtea de reliquis : Sed quoniam apud medicos quædam primæ qualitates dicuntur, ut caliditas, frigiditas: quædam ſecundæ, ut dulcedo, amaritudo: quædam tertiæ, ut abſterſio, cõſtrictio, quædam quartæ, ut prouocatio urinæ, menſtruorum, et ſudoris: dicendum eſt prius, qua ratione primæ qualitates commiſceantur: Si uſu ueniat, ut qualitates tantum medicinæ ſint commiſcendæ, id proculdubio fiet, quando in una ſimplici medicina nõ habemus gradus præciſos, qui ad uſum noſtrum ſunt neceſſarii, exempli gratia, ſi corpus ad duos gradus frigiditatis lapſum fuerit, et ideò medicina indigeamus, quæ per duos gradus oppoſitos à temperamento receſſerit, atque ea quidem ſi tunc temporis nobis deſit, copia uerò ſit aliarum multarum, quæ partim excedant, partim deficiant, quæ deficiunt cum his, quæ excedunt tali ratione commiſcebimus: ut in mixto quæſita gradum menſura reperiatur, ut ſi duas habuerimus medicinas, alteram quidem in primo gradu tantum calidam, alteram uerò in tertio, cum illa quidem deficiat, hæc autem excedat, ſi utraſq; ſimul commiſcebi*

mus ex eo excussu tertii gradus, & recessu primi resul
tabit tertia mensura secundi gradus, quæ erat quæsita
à nobis: Nec dißimili modo, si frigidam primi gradus
calidæ in tertio admiscebimus, ad secundum gradum ca
liditatis (ut uulgatum est) totum compositum reduce-
mus, atque id quidem sine controuersia Galenus com-
probare uidetur: Sed quoniam hæc maxima omnium est
difficultas, quæ in arte componendi inueniri potest, pro
pterea antequàm ad alia progrediamur est pro uiribus
explicanda, & quid sentiam proferendum: Primo igi-
tur supponendum est, quod aliàs fusius declarauimus,
medicinam non agere in humano corpore, quemadmo-
dum faciunt elementa, elemēta enim applicata corpori
alterant illud per qualitates, quæ illis actu insunt, ut a-
qua sua frigiditate, & humiditate, actuali, sic ignis cali
ditate, & siccitate actuali, propterea primo occursu sic
statim agunt, nisi qualitas aliqua in corpore humano
prædominetur, quæ superet uim, & qualitatem elemen
ti, tunc enim corpus desinit pati, ut si qua sua frigiditate
corpori occurrat, & caliditas corporis maior existens
agat in frigiditatem, (à maiore enim proportione agen
tis prouenit actio) tunc aqua nullo amplius pacto refri-
gerat corpus, & quantum ad hanc qualitatem attinet,
non amplius est expectanda ab huiusmodi aqua refrige
ratio, nisi destituatur à calore intrinseco corporis, &
ad propriam naturam redeat: Medicina autem cum sit
corpus mixtum non operatur, nisi per qualitates, quæ
emanāt à forma specifica, & à ratione proprii tempera
menti, & si contingat aliter operari, talis operatio in-

erit illi per accidens, ut si exempli gratia oleum rosaceum niue refrigeratum actu refrigeret, aut ferrum cādens exurat, hoc est per accidens, non quia mixtum, sed quia actu frigidum: uel calidum est: Cum autem calor complexionalis uniuscuiusque mixti sit proprium subiectum, uel potius instrumentum formæ, tunc exercitantur actiones formarum, cum calor complexionalis in quolibet mixto præterquàm in animali, non actu, sed potentia existens excitatur, & elicitur de potentia ad actum, & ideò si fricetur electrum, aut magnes, longe efficacius hic ferrum, ille paleas attrahit: Ergo cum medicina corpori humano interius, uel exterius applicatur, à calore innato incalescit, ex qua calefactione calor cōplexionalis medicinæ excitatur, & elicitur, unde statim omnes actiones elucescunt, et excitantur, quæ formæ specificæ, & proprio temperamento conueniunt, uidelicet, calefaciendi, refrigerandi, humectandi, excitandi, abstergendi, maturandi, erodendi, & similes: Merito igitur dixit Galenus, omnes medicinas uires suas habere in potētia, & ad actum duci à calore naturali, quæ ubi ad actū reductæ sunt, quod ad qualitates primas attinet, si cum corporis humani temperatura conuenerint, nulla insignis alteratio succedet, sed si tēperaturæ dissimiles fuerint, mutationes: alterationesq; habebunt pro dissimilitudinis ratione, sequeturq; uictoria, uel ex parte corporis, uel ex parte medicinæ pro magnitudine uirium alterius: Si igitur temperamentum medicinæ tale fuerit, ut corpori humano comparatum, superet in illo qualitas caliditatis, & siccitatis, calor naturalis acuetur, & to-

tum

tum corpus reddetur calidius ad talem gradum, ad quē deducere poterit uis medicinæ: Idemq́; dicendum omnino de frigido, & humido, ſiccoq́;, quod de calido diximus, imo & de reliquis omnibus ſecundis qualitatibus: Sed nunc ſermo de primis futurus eſt: Ergo non male dicebat Galenus, ſi piper ſub glacie refrigeratum, quantum uis actu frigidiſsimum eſſet, & ſuccus mandragoræ ignis ui ad quēuis feruorem redactus fuerit, poterit utrunque iſtorum ſuis aduentitiis qualitatibus, piper quidē primo occurſu refrigerare, ſuccus uerò mādragoræ calefacere, nihilominus, dū poſtea calor innatus corporis, utriuſque calorem complexionalem excitauerit, longe diſsimili ratione, piper calidiſsimum reddet corpus, ſuccus mandragoræ frigidiſsimum, quoniam, ſcilicet, piperis temperamentū corpori humano cōparatū lōge calidius eſt temperamentum autem mandragoræ lōge frigidius eſt: Concluſio igitur ſuppoſiti de quo diſſeruimus, quæ nobis deſeruiet, talis ſit: Medicinas non agere in corpore humano eſſentialiter, propter aliquā qualitatem in illis actu exiſtentem, quemadmodum faciunt elementa, ſed ratione propriæ formæ, & temperamenti, quarum uires eliciuntur de potentia ad actum per excitationem ſui caloris complexionalis factam à calore innato humani corporis: Ex quibus ſequitur medicinarum facultates, cum cōmiſcentur, refrāgi inſimul, & alterari ad formam tēperamenti à ſingulis ipſarum diſtincti, ſicut cōtigit ex mixtione elementorum in quibus qualitates ſimplices ſint in actu, in mixtis uero in potentia tantum, refractæ ad ſecundam formam tempe-

ramenti: Quando igitur simul miscentur medicinarum qualitates in potentia existentes, & sub forma mixti, non insimul agunt, uel patiuntur, sed nec formæ substantiales agunt, cum non sint inter se contrariæ: Erit igitur huiusmodi compositio medicinarum, appositio quædam, non mixtio, ubi singularum formæ sunt in actu, & quando tale compositum applicatur corpori, & à calore naturali calor complexionalis fuerit excitatus, singulæ medicinæ in hoc composito existentes agunt secundum proprias formas, & uirtutes, quæ sibi sunt actu, ut si sit in compositione medicina frigida in tertio gradu, & alia calida in eodem, quælibet agit seorsum secundum proprias uirtutes ita, ut altera calefaciat præcise in tertio, altera in eodem frigefaciat, & hoc perpetuò uerum est, nisi medicinæ fuerint simul fermentatæ, fermentatio enim, siue fuerit facta per aerem extrinsecus, siue per ignem, siue per putrefactionem, non est sine motu, & alteratione naturali, ut postea loco suo exquisitius declarabimus, & peculiarem huius rei methodum, & rationem trademus: His igitur ita se habentibus, si rectè intelligantur, poterimus certa methodo sumpta à rei natura metiri, quomodo fiat intensio, & remißio graduum in medicinarum compositione, quando interius sumuntur non formentatæ, poterimus, inquam, metiri, non tamen exquisita mensura, sed coniectura quadam, quæ proxime accedet ad ueritatem, præcisos enim gradus actionum naturalium solus Deus nouit, qui est formarum substantialium solus optimus author, & conditor: Primo igitur uidendum est, quo modo remittantur,

tur, & intendantur, deinde, ad quem gradum: Id præ oculis pro confesso habeamus medicinas compositas non fermentatas, ubi à calore naturali modo iam dicto excitatæ fuerint, singulas agere secundum proprias formas: componatur itaque medicina calida in tertio gradu cum medicina in primo gradu calida, & hoc compositum intra corpus sumatur, exciteturq; calor utriusq; complexionalis ita, ut utraque agat secundum formam propriam, certum est ex supposito, q; altera calefaciat in primo, altera in tertio: Quæritur modo hic, an ex tribus gradibus caloris in altero, & uno in altero simul iunctis in corpore, totus calor intẽdatur, uel remittatur? Facile respondet Gal. difficultatẽq; huius loci uel ignorasse, uel dimulaße uidetur: Ait.n. absolute medicinã calidam in tertio iunctã cum calida in primo, cõpositum reddere calidũ in secundo, affirmatq; omnino intensum à remißo remitti, exemplo ab aqua feruente sumpto, quæ cum tepida commiscetur: At nemo fortasse negabit intẽsum non remitti à remißo, & exemplum quoque concedet, sed nescio, an de similitudine cõueniet: Sed quicquid sit, duo dubia hic relinquit Galenus, & tacitè prætermittit, quæ omnino discutienda fuerunt, præsertim ab eo, qui minima quoque discutiat ad saturitatem: Alterum, an uerum sit, quod ex uno, & tribus gradibus caloris à diuersis temperamentis prouenientibus totus calor remittatur: Alterum, quod est longe difficilius, an, si concesserimus remißionem fieri, sit huiusmodi remisſio ad secundum gradum præcise, ut ipse tam facile pronunciat, ac si eßet omnibus notum: Pro declaratione primi

dubii

dubii omißis rationibus,quas Conciliator,et Auerrhois imaginantur,ueritatem,quam nos eße arbitramur,simpliciter proferamus,eamq; tã distincte ante oculos proponamus,ut penè sensibus discerni queat:Primò certum est,ad hoc,quod medicina calefaciat,aut refrigeret, in primo,uel secundo,uel alio quopiam gradu,non tantum requiri proprium temperamentum,& formam,merito cuius apta sit agere,quicquid agit,sed etiam determinatam quantitatem,omnis enim uirtus in materia existẽs augetur,& minuitur secundum augmentum,& decrementum proprii subiecti,unde quando dicimus,exempli gratia,piper calefacere in tertio gradu, intelligimus, ut in quantitate tali offeratur,quæ idonea sit efficere, quod intendimus ita ut neq; deficiat,neq; redũdet: Si.n. supponamus,piperis drachmam sufficere ad hoc,ut calefaciat totum corpus usq; ad tertium gradũ,& exhibeamus drachmas duas,proculdubio ita inflãmabimus corpus ut penè ignescat,imo ita poterit augeri,ut etiã tanq̃ uenenum pernecet:At si è conuerso semidrachmã tantũ offeramus,non erit hoc pondus idoneum, ut totum corpus in tertio gradu calfaciat: Quod si solum scrupulũ dederimus,minus calefaciemus,atque ita inuenire possumus quantitatem,ut uix sensibilem calorem inducat, non aliter,q̃ scintillæ ignis centesima pars, etiam si habeat formam ignis,præ exiguitate tamen subiecti,quãuis paleæ admoueatur,urẽdi facultate carebit: Hoc igitur tanq̃ manifestum suppositum admittentes dicimus, quod si exhibuerimus drachmam piperis,& illi non admiscuerimus aliquid,cuius temperamẽtum frigidũ fuerit,

rit, de qua mixtione inferius loquemur, semper calfaciet in tertio gradu, etiam si admiscuerimus illi calidã medicinam remissam, ut in primo gradu uel etiam temperatam: Ratio *est, quia remissum non remittit intentum, nisi duo ad minus conurrant, uidelicet, quod qualitates, & formæ sint sub eodem genere contrariæ, & quod suscipiant maius, & minus, quales sunt qualitates primæ elementorum, & tandem omnes paßiones, seu paßibiles qualitates:* At *quæcunque actio emanat ab aliqua forma mixti, quæ sit illi propria, & essentialis, poterit quidem remitti ab alia forma, siue actu formæ contra operante, ut si ab una forma, & uno quoque temperamento emanat actus calefaciendi corpora, poterit remitti ab alia forma, & temperamento, unde proueniet actus refrigerandi, si ambo simul applicentur corpori humano, & ambo ad actum ducantur:* Nam *quantum unum poterit à propria forma calfacere, tantum alterum potest refrigerare, exempli gratia, rosa est in primo gradu, frigida, & spica nardi calida est in primo gradu ergo si æquis ponderibus componantur, & corpori applicentur, ex hoc composito neque calefiet corpus, neque refrigerabitur, quoniam utraque forma harum medicinarum æquales habet uires directe oppositas, quantum igitur hæc poterit refrigerando tantum altera potest calefaciendo:* At *non eadem ratio est, si sunt eiusdem generis:* Nam *si, ut suppositum est, piperis drachma totum corpus calefacere poßit in tertio, si admiscueris illi spicæ nardi drachmã, quæ in primo tantum calfacit, nihil propterea dempseris à calidi-*

tate

tate piperis,nisi forte aliquid addideris contrariorum, quoniam utriusq; formæ sæparatim agunt quantum agere possunt,neque inuicem commiscentur,neq; contra operantur, imo ambo calfaciunt: Declarariq; id potest exemplo satis commodo,et claro,ut si Socrates quatuor gradus uirium habeat, quibus satis commode poßit ad se nauim attrahere,si accesserit illi aduersus Plato: qui paribus uiribus eodem tempore retrahat tantum, quantum ipse Socrates attrahit, nullos omnino motus nauis sequatur, sed à quacunq; parte uires declinauerint,fiet quidem aliqua ex parte aduersa attractio tanto tamen imbecillior, quanta erit oppositi resistentia: At si ab eadem parte Socratis alios accedat uno tantum gradu uirium pollens, qui pariter cum Socrate nauem conetur attrahere,hic profecto,non tantum tractum Socratis non impediet, aut intensas eius uires non remittet,sed etiam adiuuabit,& aliquo pacto intendet: Quo modo igitur Galenus dixit medicinam calidam tertii gradus à calida primi reduci ad secundum? Hic meminisse oportet suppositi, quod paulo ante declarauimus, uidelicet,actiones formæ materialis,ad hoc,ut debite,agant requirere determinatam,et debitam quantitatem: Si igitur piperis drachma sit quãtitas sufficiens ad hoc, ut corpus in tertio gradu calfaciat, ego qui remißiorẽ quæro calefactionem, ut secundi tantum gradus summam scrupulos duos tantum;Sed quoniam huius ponderis uires præ sui paucitate antequàm totum corpus debite calefaciat,à calore illato resoluetur,addenda illi aliqua moles est quæ simul non impediat,aut augeat ca-

loris gradum à nobis quæsitum simulq; conueniens pabulum adferat calori, ut non citius resoluatur materia, quàm opus sit: Addam igitur illi tantundem alterius medicinæ remissioris caloris, quæ molem quidem idoneam faciat ut poßit medicamenti uis per totum corpus diffundi, non eius tamen acrimoniæ sit, quæ esset in solo pipere, & accipio, exempli gratia, spice scrupulos duos, quæ calida est in primo gradu: Hæc ergo duo simul iuncta molem quidem unam ita constituunt, quæ ut dixi, sit idonea toti corpori calefaciendo diuersæ tamen formæ utriusque seruantur, & cum piper, quamuis aptum sit calefacere in tertio gradu non poßit tamen præ exiguitate sua, & spica non nisi in primo, quæ & ipsa, cum exigua sit, non satis idonea est ad proprium suum affectum producendum, necesse est ut ex istis operationibus imperfectis duarum formarũ resultet quædam operatio remißior quidem operatione potentioris formæ intensior tamen debiliore: & sic calor resultans ex hoc composito erit quidem acrior, quàm qui à sola spica produceretur, debilior tamen, quàm qui à solo pipere, si alterius integra & idonea quãtitas sumatur, id autem est, quod quærebamus: ut scilicet, haberemus medicamentũ, quod declinaret à calido tertii gradus quod est in pipere: Non dißimili ratione: ac si Socrati, qui quatuor gradibus uirium potest nauim attrahere, demerentur duo gradus, quibus demptis uix posset mouere nauim, & ita Plato uno gradu pollens accederet, qui tractum iuuaret, ex duabus istis uiribus iunctis fiet quidem

dem tractus ualentior, quàm si Plato solus traheret suis integris uiribus pollẽs, ualidior etiam, quàm qui fieret à Socrate solo sic affecto, & integris uiribus pollente: Trahetur igitur nauis circiter tribus gradibus uiriũ: Simili modo in compositione prædicta corpus calefiet circa duos gradus caliditatis, quod quærebamus: Et qđ diximus de temperanda medicina calidiori commixtione alterius, quæ sit remißioris gradus, idem tibi dictum putato de reliquis qualitatibus primis, frigiditate, humiditate, & siccitate: Et sic habes, quo modo in cõpositione duorum medicamentorum, alterius intẽsioris, alterius remißioris, remittatur qualitas prima compositæ medicinæ, & quo modo nõ remittatur: quod erat primum dubium: Secundum autẽ dubium fuit de gradu determinato remißionis, quem Galenus se sciuiße profitetur, inquiens: Si admisceatur medicina calida in tertio cum medicina calida in primo fit compositum calidum in secundo, de qua re nũc breuiter dicam, quid sentiam, Si ingenuè fateri uelimus, nihil hactenus habuimus, qđ determinatè, & exquisitè uobis afferre poßimus, possumus quidẽ, ut superiori exẽplo uidimus, uidelicet, in mixtione duorum scrupulorum piperis cum totidem spicæ, & in discursu ibidem facto, accedere ad propinquã quãdam coniecturam, qua existimemus compositum in hac mixtione non procul abeße à caliditate secũdi gradus: Et si uos consideretis singula, recteq; intelligatis, ingeniaq; exerceatis in hac, & similibus mixturis, facile uidebitis uera esse, quæ diximus: Exquisitisſimam autem, præcipuamq; huius rei notitiam tunc demum uo-

his ostendam, quando formas substãtiales rerum exqui-
site cognouero, quas adhuc fateor me ignorare: Interim
his contenti eritis, quæ tamen ad rectam medẽdi metho
dum sufficiunt, & ad remittendas, intendendasq; actio-
nes primarum qualitatum in compositis per additionẽ
similium non sine methodo, & ratione.

Qua arte commisceantur medicamenta, secundum qualitates primas oppositas.

QVO modo uerò remittantur per commixtionem dissimilium, & uirtutum oppositarum, cõmiscendo calida cum frigidis, nunc superest dicendum: Longeq; facilius est hoc explicare, meo iudicio, quàm quod iam declarare conati sumus de mixtione rerum, quæ similes habent facultates, differentes tãtum secundum intensionem, & remissionem, licet Auerrhois sensit oppositum: Facile enim est uidere, siquis recte teneat, & intelligat, quæ superius dicta sunt, quomodo, siquis admisceat medicamentum calidum in tertio cum medicina frigida in primo, ut piper cũ rosis, redeat compositum ad caliditatem secundi gradus, tãtum enim poterit forma rosæ uno gradu refrigerare, quantum piper tribus gradibus calfacere: Igitur si ex tribus gradibus caloris piperis unum dempseris, qui à rosæ frigiditate remittitur, duo tantum gradus supererunt; Considera uero hic, semperq; memineris, quicquid de oppositione inter caliditatem, & frigiditatem diximus, idem nos dicere de altera, quæ est inter humiditatem, & sic-

citatem: In quibus omnibus te exercere oportet, nisi uolueris nomine tantum medicus esse: Eritq; perpetuo nobis in mixtionis ratione abseruandum, cum uoluerimus integrum gradum, uel integros gradus medicinæ remittere, quantitatem utriusque æqualem miscē dam esse, quæ quantitas sit idonea ad suos effectus integrè producendos, exempli gratia, supposuimus drachmam piperis totum corpus ad tertium gradum caliditatis calfacere posse, supponamus modò drachmam rosarum itidem posse totum corpus in uno gradu refrige rare: Ideò si uoluerimus integrum gradum caliditatis piperis remittere, rosarum drachma admiscenda erit: Nam si plus addideris, plus quàm quæris, refrigerabis: Sin minus, erit etiam refrigeratio minor: Vnde si dimi dium tantum unius gradus caloris à pipere sit tollendum, rosarum semidrachmam commiscebis: Atque hac uia in his mixtionibus te frequenter exercebis, in his.n. tibi exercitato facilis erit aditus ad miscenda, non duo tantum, sed plura etiam medicamenta: Nam cum usus, atque necessitas postulauerit, ut plures commisceantur medicinæ, qualitates prius intendas, uel remittas, & si non una tantum qualitas, sed plures fuerint remittendæ, neque duarum medicinarum mixtione id fieri possit, plures tunc commiscendæ sunt eadem prorsus obser uata ratione, prius tamen ingenium in duabus tantum exercendum, quod ubi probè fuerit exercitatum, tunc iter ad plura quoque miscenda patebit, & ita medicus eris re, non tantum nomine.

Qua arte commiſceantur medicamenta ſecundum qualitates ſecundas.

HIC *modò ſeries poſtulat, ut de miſcendis ſecundis qualitatibus dicamus, quas eſſe diximus dulcedinem, amaritudinem, odorem, fœtorem, & reliqua huiuſmodi:* Has *igitur miſcebimus uel ratione odoris, uel ſaporis tantum, uel ratione alterius qualitatis, quæ talem ſaporem comitatur:* Ratione *ſaporis, aut odoris tantum, ut ſi medicina amara, aut fœtida exhibenda ſit, uereamurq́; (ut iure uerendum eſt) nè amaritudinem, aut fœtorem natura, ſpiritusq́; animales abhorreant, refugiant ab illis, & proſternantur, ut & uirtutis læſio ſequatur, & infœlix ſucceſſus purgationis, tunc amaris quidem dulcia, fœtidis uerò odorata commiſcebimus:* Et *hac ratione ducti rebus amaris mel, uiroſis uero, odoreq́; malis medicamentis aromata coniungimus:* Ratione *autem non tantum ſaporis, ſed alterius qualitatis, quæ ſaporem conſequitur, admixturam accedimus, ut ſi medicina exhibenda ſit, à qua euerſionem ſtomachi, & uomitum uereamur, uel ratione ipſius medicamenti, uel ratione aſſumentis, tunc illi admiſcemus aliquid acidi, auſteri, uel acerbi, non quidem ratione ſaporis tantum ſed etiam, quoniam à ſapore uis alia reſultat adſtringendi, corrugandi, exiccandiq́; uentriculum, unde uirtus contentiua uentriculi corroboretur:* Et *ita cum agarico aliquando oxymel, quandoque ſuccum cytoniorum, & myrabalanos admiſcemus, & cum ſcammonio*

palmu-

palmulas, quas dactylos uocant, & huiusmodi alia: Qua autem arte, & proportione ista admiscenda sint, erit proprius loquendi locus: præterea hac eadem intentione plurimi antiquorum medicorum purgantibus omnibus medicamentis sal admiscebant, non quidem ratione saporis, sed quia ab hoc sapore sequitur uis irritandi, & abluendi uentriculum, & intestina, unde prouenit festina euacuatio, & post euacuationem melior mundificatio, & expulsio medicamenti, ita enim facilius abluetur, & abstergitur: Ideo etiam nostri moderni agarico, & colocynthidi sal, quod gemmæ uocant, conuenienter admiscent, partim, ut acceleretur purgatio, quæ in his duobus medicamentis tarda esse solet, partim, ut facilius ex intestinis abluantur, detergantur'q; eorũ ramenta, quæ alioqui ob leuitatem adhærent, & impinguntur, ob'q; abrasionem dysenteriam, cholicos'q; dolores inducunt, quos sæpe etiam inducunt medicinæ, ubi prudenter correctæ non fuerint: Hactenus de contemperandis medicamentorum saporibus: Sequitur, ut de arte componendi dicamus, quæ uersatur circa tertias qualitates.

Qua arte componantur medicinæ secundum tertias qualitates.

MAGNUM hic, uarium'q; artificium, & pulcherrimus exercendi campus nobis occurrit: Oportet autem, si quæ dicturi sumus, assequi uolumus, ut singula quæque rememoremus, quæ in methodo de

ſimplicibus medicamentis anno elapſo,circa has tertias qualitates explicauimus:Et omnino nihil de arte componendi acquiremus,niſi methodum, artemq; ſimpliciũ probè nouerimus:ante quam igitur ad rem accedamus, maioris lucidatis gratia,oppoſitiones,uel omnes,uel pleraſque qualitatum tertiarum ante oculos proponemus, ut facilius poſt ea totam methodum componendi eliciamus:Tot autem ferè ſunt:Rarefactio,condenſatio:Mollitio,induratio:Illitio,ſeu,ut uulgò dicitur, emplaſtratio,abſterſio:Attractio,repulſio:Laxatio,intentio:Apertio,conſtrictio:Incraſſatio,attenuatio:Doloris ſædatio, irritatioq;:Concoctio,ſuppuratio: Diſcußio per halitum,quæ uulgo diſſolutio dicitur,uſtio, uel cauterizatio,inductio cruſtæ, quam ἐσχάραν uocant:Putrefactio, eroſio:Liquefactio,coagulatio. Purgatio,ſiſtendi uis: Exaſperatio,lenitio: Obſtructio, deobſtructio: Circa hæc ferè ueluti ſumma capita uerſatur tota ars componendi medicamenta,quantum ad tertias qualitates attinet,occurritq; hic uarius uſus:& ratio componendi: Quandoque enim contraria commiſcemus, quandoque dißimilia,quandoque ſimilia:Contraria uerò ſunt,quæ ſub eodem genere maximè diſtant interſe,ut apertio:et conſtrictio:Dißimilia,quæ ſub diuerſis generibus ſunt, & quorum naturæ ſub diuerſis lineis diſcrepant,ut coagulatio,dolorisq; ſædatio,nihil enim ſimile habet doloris ſædatio cum coagulatione,contraria tamẽ non ſunt, nam & ſimul eſſe poſſunt, nec ſunt ſub eodem genere proximo,cumq; diuerſarum naturarum ſint,habent lineas diſcrepantes, nam ſi ſub prædicamento qualitatis

ſuo

suo quaque loco collocabitur, facile patebit, quo modo à diuersis generibus unaquæque emanet, & sub diuersis lineis collocetur: Similia uerò sunt, quæ similitudinẽ habent naturæ, cum tamen eadem non sint, sed diuersa: Vt ergo certo ordine singula distincte, & lucide interpretemur, primo de contrariorum mixtione tractabimus, postea, & de reliquis: Ad cõtrariorum igitur mixtionem accedimus uel ex parte eorum, quæ in ægro inueniuntur, uel ab his quæ reperiuntur exterius: Quæ in humano corpore inueniuntur, uel sunt morbi, uel causæ, uel symptomata morborum, uel naturæ diuersitas: Quæ uerò exterius, ut aer, consuetudo, uel aliquid tale: Quando igitur morbi inter se sunt contrarii, cum contrariorum curatio sit per contraria, necessariò medicinæ contrariæ sunt commiscendæ, exempli gratia: Si occurrat nobis, qui patiatur simul ulcera intestinorum, & obstructionem hepatis, habet hic proculdubio morbos contrarios, qui contrariis indigent medicinis adstringentibus, inquam, & aperientibus, ulcera enim adstringentibus indigent, obstructio autem aperientibus medicinis: Igitur admiscere oportet, quæ utrunque facere possunt, & ita in hoc casu coniungemus sigillum lennium, seu terrã sigillatã cum aniso, aut fœniculo, aut spica, aut cinnamomo, ex his .n. apertionem, ex illo adstrictionem habebimus: Quando autem morbi similes sunt, & quatenus ad morbos eadem indigent curatione, ut in hemitriteo, ubi duæ febres sunt, altera continua ex putredine pituitæ, altera à bile interpollata, inuadensq; alternis diebus, quatenus igitur febres omnino

 simi-

similes sunt, simillimis etiam indigēt remediis, uidelicet, refrigerantibus, & humectantibus: Causas tamen habent omnino contrarias, cum pituita sit crassa frigida, & humida, bilis uero calida, & sicca, & tenuis: Contrariis igitur indigebūt remediis, & auxiliis: Atq; ita indicatione sūpta à causis, ad miscendæ erunt nobis medicinæ cōtrariæ, partim quidē habentes uim incidendi, & attenuandi, partim uerò contemperandi, & frigefaciendi: Congruè igitur faciemus apozimata, decoctiones, & syrupos ex hordeo, seminibus melonum, & cucurbitæ, ex endiuia, simul cum pipere, aniso, cinnamomo, absinthio, & huiusmodi: In primis enim uis est contemperandi, substantiam crassefaciendi, refrigerandi, & humectandi, in secundis autem uis est attenuādi, incidendi, calfaciendi, exiccandi: Interdum etiam, nec causæ, nec morbi sunt contrarii, sed symptomata, quæ tamen propter uehementiam uicem causarum gerunt, curationemq; ad se trahunt, ut in principio magnæ inflammationis materia fluente ad locum, si simul dolor ingens infestauerit, pro sædando quidem dolore cogimur adhibere rarefacientia, & moderatè calefacientia, quæ augent defluxum materiæ, ratione uerò defluxus indigemus constipantibus, & repellentibus, quæ augent dolorem: Sumptis igitur indicationibus à duobus symptomatibus oppositis, uidelicet, defluxu, & dolore, oppositas medicinas commiscemus, hanc quidem rarefacientem, & moderatè discutientem, illam uerò constipantem, & repellentem, singulorum mensuram commodam commensurando, prout alterum magis, uel mi-

minus instat: Sed de hoc postea fusius suo loco dicemus: Quandoque uero, nec causæ, nec morbi, nec symptomata aduersantur, sed natura patientis contrarias exigit medicinas, exempli gratia: Erit aliquis catharthico medicamento per secessum purgandus, cuius uentriculus admodum imbecillus est, & à quacunque, uel leui causa ad uomitum excitatur, tunc cathartico, in quo est uis aperiendi, & attrahendi admiscemus medicinam, in qua sit uis adstringendi, & repellendi, & sic cum scammonio miscemus sandalos, rosas, myrabalanos, & reliqua huiusmodi: Vel quando alicui aperiendæ sunt obstructiones hepatis, qui ardori urinæ subiectus sit, tunc ratione quidem obstructionis indigemus attenuantibus, & incidentibus, ratione autem ardoris urinæ emplasticis indigemus, & crassefacientibus: Admiscebimus igitur exempli gratia, oxymelliti, uel aniso, uel dauco, uel seseli, in quibus est uis incidendi, & attenuandi, semen maluæ, altheæ, psilii, tragacanthum, in quibus uis est emplastica, & crassefaciens: At si contigerit, ut nihil quidē ratione corporis, siue sit ægritudo cum suis causis, & symptomatibus, siue sit naturæ diuersitas, inueniatur oppositum, quod indigeat contrariis medicinis, sed exterius aliqua occurrunt, quæ indicant contraria, tunc quoque cogimur ad oppositarum medicinarum commixtionem accedere, ut si quis obstructionem patiatur meatuū qui sunt in cute, ob impactionem craßiorum humorum, degatq; hic tunc temporis sub feruenti cœlo, ratione obstructionis indigebit attenuantibus, & incidentibus: Sed quoniam ea plurimam apertionem efficiunt periculum

est,

est, ne feruida aeris intemperies plus penetret, attrahat, & resoluat spiritus, & innatum calorem diminuat, praesertim si natura quoque patientis ad huiusmodi resolutionem fuerit idonea, tunc enim longe tutius est cum attenuantibus, & incidentibus admiscere, quae moderatè crassefaciant, & obtundant, nè, scilicet, calor, & spiritus plus aequo attenuentur, & ab aere extrinseco dissoluantur: Propterea ad frictiones, quae in hoc casu fieri solent, oleum camomelinum, & anethinum, uel susinum, id est, de liliis albis admiscere iubebimus cum rosaceo, aut myrtino, aut melino, si fuerit praedicta coeli intemperies, ut de attenuandi, & incidendi uiribus, quae sunt in praecedentibus oleis detrahamus aliquid cum istis posterioribus, quae uim habent constipandi, & obtundendi acrimoniam, ita enim tonus, uigorq; contentiuae uirtutis conseruabitur, ne nimia apertione languescat: Praeterea siquis patiatur excoriationem uesicae, fueritq; assuetus uti continuè rebus acidis, quales sunt limones, omphacium, id est, agresta, ut uulgo aiunt uinum acidum, pruna, mala granata acida, ac reliqua huiuscemodi, hisq; cibariis ratione temperaturae plurimum laetetur, ac se iuuari sentiat: In hoc casu, emplasticis, & adstringentibus indigemus, quibus acida omnia opponuntur, in quibus uis est abstergendi, et incidēdi, ut alibi probauimus, nihilominus consuetudinis ratione, ut natura melius amplectatur remedia quibus usuri sumus, mixtionem idoneam facimus ex acidis, in quibus uis est incidendi, et abstergendi cum emplasticis, et adstringentibus: Hac igitur intentione miscemus, exempli gratia, tragacanthum

thum,aut muccilaginem psilii,aut altheæ, aut bolum ar menum cum succo granatorum, aut syrupo oxyacanthæ,quem uulgo uocant syrupum de berberis: Hoc autem loco oritur dubitatio,quam primus excitauit Auerrhois,quomodo fieri possit, quod duæ operationes contrariæ sint simul,eodem tempore,in eodem loco, uel subiecto,ut constrictio,& dilatatio? Non enim ualet solutio (ut rectè, quantum ad hoc,dicit Auerrhois) quam nonnulli adduxerunt dicentes,idem contingere in huiusmodi uirtutibus tertiis contrariis, quod contingit in qualitatibus sensibilibus contrariis, neque enim absurdum est (aiunt illi) ut duæ qualitates sensibiles oppositæ simul,eodem tempore percipiantur, sicut calor,& frigus:dulcedo,& amaritudo, album,& nigrum,bonus odor, & fœtor: uox grauis, & acuta: Eodem igitur modo non erit in congruum constrictionem,& dilatationem simul fieri: Hæc solutio (ut diximus) parum efficax est: Neque enim simile est quod simile existimant:Nam species sensibilium percipiuntur à sensibus, & ideò nihil incommodi sequitur,si simul opposita sentiantur,cum realiter non immutent instrumentum, neq; motu proprie dicto si enim esset ibi uerus motus, tunc alteratio ad alterum terminum non obstaret alterationi ad alterum oppositum,ut apparet etiam in sensu tactus,qui magis materialis est,quãuis.n.in eo sensu recipi possint simul in sensitiuo primo speties oppositæ caliditatis et frigiditatis ita,ut uideatur homo simul calfieri,& frigefieri, nihilominus quantum ad realem mutationem attinet, ea pars præcisa,quæ alteratur ad ter-

tio

minum frigiditatis, nullo pacto potest alterari eodem tempore ad terminum oppositum caliditatis, sed successiue tantum, ut rectè discurrenti patet: Ergo in his tertiis qualitatibus id multo minus fieri potest, cum magis materiales sint, et ad uerum motum magis attinẽtes, quando enim aliquid dilatatur: ne imaginatio quidem recipit, ut eodem tempore constringi etiam posit: Et quod de his oppositis dicimus, eodem prorsus modo de reliquis est dicendum, ut de rarefactione, condensatione, emollitione, induratione, & aliis, sunt enim omnes motus materiales, habentes terminos oppositos im materia alterabili, & non motus intentionales, sicut uisio & auditio, in quibus motibus siue reali alteratione species tantum rerum in sensoriis recipiuntur: Hæc sententia, & ratio ita persuasit Auerrhoi, ut confugerit ad sententiam dogmati suo planè contrariam, oblitusq; est hoc loco cõsequenter loqui, quod tamen ubiq; affe ctat: Vult. enim à commixtione artificiali fieri unum in forma, sicut in commixtione naturali ita, ut qualitates omnes in uentæ in miscibilibus per artem inuicem refrangantur, donec fiat unitas formæ resultans ex refractione diuersorum, sicut fit in mixtione naturali, ubi qualitates miscibilium actu in singulis existẽtes refrangũtur mutuò, & remittuntur, faciuntq; certam temperaturam compositi, diuersam à temperatura omnium miscibilium: Et ita nullum absurdum sequetur, si duæ medicinæ contrariæ, commisceantur, quarum altera uim habeat repellẽdi, altera discutiendi, istæ enim duæ qualitates contrariæ; cum per hanc opinionem, mutuò refranganturin mixto,

mixto, tertiam formam efficiunt sub aqua contrarietas ad temperamentum reducitur per extremorũ remißionem: Miror autem quomodo uir iste hanc sententiã sine ulla aßignata ratione protulerit, tum placitis suis alienam, tum repugnãtem: Vult enim alibi, calorem complexionalem medicinarum reduci ad actum à calore naturali animalium, et ante reductionẽ ad actum omnes qualitates earum esse in potẽtia: Quomodo igitur, si misceantur, nec immutentur à calore aliquo extrinseco, ut aeris, ignis, uel putrefactionis, de quibus, uel postea differemus, qualitas refranget qualitatẽ, quæ omnes sunt, ibi in potentia? Præterea formæ substãtiales miscibilium per artem, uel erunt in mixto secundùm esse refractum, uel secundùm esse perfectum: Non refractum quoniã sequeretur, formas substantiales mixtorum suscipere magis, et minus, quod omnino est contra ueritatẽ, & ipsũ Auerrhoem, licet hoc de formis primorum elementorum concedat: Si secundum esse perfectum, non ergo est similis mixtio naturali mixtioni, quæ fit per artem ut ipse affirmat: In mixto enim naturali formæ miscibilum non remanent in mixto secundum esse perfectum. Qđ siquis dixerit formas miscibiliũ per artẽ pœnitus corrũpi, ergo in hmõi mixtis non erit complexio, qđ est manifestè falsum: Consequentia probatur: Nã cõplexio fit per refractionem, & temperamentum plurium qualitatum extremarum ad unam formam mediã: Ergo corrupta forma substantiali, corrumpentur, quæ illam consequũtur: Quod si formæ substãtiales horum miscibilium manẽt actu in mixto secundũ esse perfectũ, emanabunt ab illis

qua-

qualitates perfectæ, dum ad actum ducentur, & nullo modo poterunt refrangi, uel remitti, nisi uel per subtra ctionem debitæ quantitatis, uel additionem contrarii, ut antea modo monstrauimus: Quando autem remittuntur per additionem contrarii, extra corpus humanum inuentæ non remittuntur, ibi enim in potentia tan tum sunt propterea nec intendi, nec remitti possunt: Talis ergo remißio non prius fit, quàm hoc compositum applicetur corpori humano, & ab illius calore naturali ad actum ducatur, tunc enim qualitates ad actum du ctæ mutuò intenduntur, & remittuntur, intenduntur quidem similes remittuntur uero contrariæ, & hoc non fit per commixtionem similium, uel contrariorum, ut multi falso opinantur, et ex tali falsa opinione incidunt in plurimos errores, & tenebras; Modi autem huius intensionis, & remißonis, sicut etiam supra docuimus, fiunt, dum formæ substantiales singulorum miscibiliũ ad proprium actum à calore naturali excitantur, tunc enim, à singulis formis certæ prodeunt qualitates, in actu diuersæ pro diuersarum formarum natura, quæ si inter se similes fuerint, effectus augebitur qualitatibus illis conueniens, nisi diminuatur potentioris qualitas eo modo, quo superius declarauimus: Si uero fuerint contrariæ, tanto minuitur alterius effectus quanto est uis maior contrarii resistentis: Et hæc omnia semper dicimus de medicinis non fermentatis, ne hic aliquis ansam capiat dubitandi: Ad propositum igitur redeundo Auerrhois nullo modo saluari potest, qui non ueritati tantum, sed sibi ipsi quoque repugnat: Nam ut ostendimus,
nec

nec extra humanum corpus, nec intra etiam, potest fieri huiusmodi mixtio, quam ipse imaginatur: Cæterum sine hac uana imaginatione optime saluari, ostendiq; potest, quomodo uires oppositæ qualitatum tertiarum simul operentur, corpori humano applicitæ, si modo supponamus principia à nobis recte fundata, quibus nihil eorum, quæ actenus diximus, contradixit, neque contradicent, quæ deinceps dicturi sumus: Contingat igitur, ut simul indigeamus, exempli gratia, medicina adstringente, & medicina dilatante, sicut contingit in principio inflãmationis, ubi respectu materiei defluentis indigemus re adstringente, & repellente, ratione uero materiæ, quæ fluxit, re dilatante, et discutiente, admisceaturq; simul oleum rosaceum cum oleo amygdalarum dulcium, quæ quidem habent suas temperaturas directe oppositas: rosaceum enim frigidum est, & siccum in primo gradu, amygdalinum autem in eodem calidum, & humidum, ab oppositis autem temperaturis oppositæ fiunt actiones, formæ enim substantiales (ut uoluit etiã Galenus) uel sunt temperaturæ, uel ipsas in omnibus actionibus cõsequuntur: A frigido igitur, & sicco temperamento, si in crassa substantia fuerit quantum ad secundas qualitates attinet, acerbus sapor emanat, quantum uero ad tertias uirtutes, uis adstringendi, & repellendi: A calido autem, & humido sapor dulcis, & qualitas tertia dilatandi, aperiendi, & discutiendi: Tam diu ergo quælibet harum medicinarum corpori humano applicata, & ad actum ducta per has uirtutes operabitur, quamdiu propriam formam, & temperamentum seruabit,

bit, tam diu autē seruabit, quā diu nō corrumpetur, uel per fermētationē uel per aliquid aliud: Admisceatur itaque oleum rosaceum cum amygdalino sine aliqua fermentatione, quemadmodum quotidie facimus, & inflammationi in principio applicetur, rosaceum quidem refrigerabit, & adstringet amygdalinum autem calefaciet, et aperiet, uel ergo, æquis ponderibus applicabūtur, uel in æqualibus, si æqualibus, cū alterū tantū præcisè poßit refrigerādo, & adstringendo, quantum alterum calfaciendo, & dilatando, nam ut paulo supra docuimus, & probauimus ab eodem gradu temperamenti in oppositis qualitatibus inuento æqualis actio prouenit, fiet ergo par conatus utriusque uirtutis, ut hæc quidē adstringat, illa uero dilatet, ad neutrum tamen terminorum deducetur pars alteranda, sed in eodem tono permanebit, actiones enim, & paßiones nō proueniunt, nisi à proportione maioris, & minoris proportionis, uel inæqualitatis, ut albi didicistis: Si uerò ponderibus inæqualibus misceantur, tantò inclinabit actus alterius quanto erit maioris, aut minoris uirtutis proportio, cædetq; dilatatio, si ita contingat, constrictioni, non ita tamen, ut liber sequatur actus constrictionis, sed impeditus propter resistentiam cōtrarii ita, ut in eiusmodi reluctatione fiant in eodem à diuersis agētibus actus oppositi, sed alterius apparet uictoria, quod nullo modo est absurdum, nec repugnat imaginationi, rationi, & authoritatibus, & hoc non aduertit Auerrhois: Possumus autem hoc optimè assimilare duobus luctantibus ita, ut alter alterius impulsionem ferat ad terminos oppositos, si quidē ambo æquis uiri-

uiribus pollebunt, neuter de loco cædet, sed uterque in tono, & uigore permanebit: Si uero inæqualibus, fueritq́; inæqualitas maxima, imbecillis nullam, aut minimam faciet resistentiam, paucoq́; negotio profligabitur, aut etiam prosternetur, non multa uero inæqualitate existēte cædet quidē imbecillior pro inæqualitatis ratione, resistet tamen, & reluctabitur, impellentisq́; conatus, si nō ex toto, magna tamen ex parte, irritos reddet: Hæc de mixtione medicinarum, quæ in tertiis qualitatibus opponuntur, dicta sufficiant: Accedamus modo ad mixtionē earum, quæ non sunt oppositæ: sed dissimiles.

Qua arte commisceantur medicamenta secundum tertias qualitates dissimiles.

DISSIMILITVDO *harum qualitatum duplex est: Vel enim conueniunt in unitate sui primi generis, et sunt dissimiles in proximis tantum, ut emolitio, et exulceratio, nam sub primo genere ambo cōueniunt, cum æqualiter sint qualitates tertiæ, dissimilantur tamē in proximis, aliud enim est proximum genus emollitionis, & indurationis, aliud exulcerationis, & emplasticæ facultatis: Vel etiam in suis primis generibus dissimiles sunt, ut emollitio, & uentriculi corroboratio, nam corroboratio uentriculi est sub genere quartarum qualitatum, emollitio uero tertiarum: Prius igitur de prima dissimilitudine dicendum, deinde ad alteram accedemus: Medicinas in qualitatibus tertiis dissimiles componimus, eósdem omnino scopos obseruantes,*

 quos

quos de contrariis enumerauimus, nisi quod ibi contrarietas, hic dißimilitudo tantum attenditur: Cum ergo causæ ægritudinum sunt dißimiles, dißimiles componimus qualitates, ut si atra bilis simul cum ruffa uenas, et totum ambitum corporis repleuerit, cum hi humores, non quidem contrarii sint, sed dißimiles, dißimiles etiã illis conuenient qualitates: Et quantum ad primas attinet, atræ quidem bili calida, & humida competent, ruffæ autem frigida, & humida: quantum ad secundas qualitates, atræ dulcia, aquea, ruffæ insipida, & acida, quãtum ad tertias, atræ emollientia, ruffæ emplastica, & contemperantia: Ergo aquam, seu decoctum uiolarum, cucurbitæ, lactucæ, portulacæ, nympheæ cum saccharo, aut succo granatorum dulcium, uel pomorum depurato, aut iulep uiolaceo, aut mannæ, aut flori caßiæ commiscebimus, prout uariæ intentiones occurrent, & ita habebimus qualitates primas, secundas, & tertias aduersus utrunque humorem conuenientes, commixtas, ut bene discurrenti apparet: Aegritudines dißimiles sunt, ut siquis patiatur frigidam, & humidam uentriculi intemperiem cum excoriatione æsophagi facta ex uomitione bilis praßinæ: diuersis igitur qualitatibus occurremus, ac excoriationi quidem pro qualitatibus primis conueniunt frigida, & sicca, pro secundis sapor acerbus, pro tertiis adstrictio: Malæ uero temperaturæ frigidæ, & humidæ, pro primis quidem qualitatibus calida, & sicca, pro secundis autem amara, pro tertiis abstergentia, & incidentia: Commiscebimus igitur in hoc casu baccas mirthorum, & rhu obsoniorum, quod sumach uocant,

nocant, hypocistidem, mora immatura, gentianam, aristolochiam cum succo absinthii, centaurei minoris, succo cichorei, cum rhabarbaro, aut aliquo tali: in primis.n. illis sunt omnes qualitates excoriationi congruæ, in iis posterioribus ad malam temperaturam frigidam, & humidam uentriculi idoneæ, nec tamen sunt uel hæ, uel illæ inter se contrariæ. sed dissimiles tantum, sicuti etiam dissimiles sunt ægritudines propositæ, & inde apparet ars componendi: Symptomata etiam dissimilia sunt, ut dolor colicus et syncope ob resolutionem spirituum: Dolori igitur conueniunt anodina, doloremq; lenientia, quæ sunt calida, & debent esse in primo gradu aperientia, & sine attractione discutientia. quale est oleum amygdalinum dulce, oleum sesaminum, susinum sabinum, & huiusmodi: Syncopæ congruunt odorata, calfacientia, et nutrientia, quale est uinum, maximè phalernum, & maluaticum, moscus, ambra, cinnamomum: Rectè igitur in usu commiscemus, si ita contigerit. Accipe olei amygdalini dulcis uncias sex, uini maluatici uncias duas, aut tres, moschi, ambræ, singulorum grana quinque, cinnamomi scrupulum unum, & calidum propinabitur: Hinc patet, & symptomata & remedia commixta esse dissimilia, non tamen contraria: Possunt autem comparari non tantum causæ ad causas, morbi ad morbos, symptomata ad symptomata, sed etiam causæ ad morbos, & morbi ad symptomata, tam in contrariis, quam in dissimilibus: Exemplum in contrariis causarum ad morbos, ut si causa fuerit pituita, morbus uero febris, pituita.n. frigida est, & humida, febris calida, & sicca: Exemplũ

morbi ad symptomata, ut si morbus fuerit inflãmatio uentriculi, symptoma autem dolor capitis: Hic enim eadem methodo medicinas commiscemus semper dirigendo rationem, & scopum commiscendi ad scopum contrarietatis, uel dißimilitudinis, quae secundum commodam, & omnimodam comparationem inueniuntur in causis, morbis, & symptomatibus: In dißimilibus uero sumptis à rebus exrinsecis, ut aere, consuetudine, nullã sumimus indicationem componendi medicamenta, quemadmodũ facimus in cõtrariis: Ratio est, quoniam à rebus extrinsecis nulla sumitur indicatio curandi, ut ab aere, & consuetudine, sed ista tantum concedunt, uel prohibent, nos aliquid operari, exempli gratia, si à morbo sumpta indicatione sit alicui uena secanda, aeris qualitas, & consuetudo nihil quidem indicant esse faciendum, sed permittunt, aut prohibent id fieri: Si enim aer fuerit temperatus & aeger fuerit hoc remedio assuetus: audacter secabimus: Si oppositum cõtigerit, uel omnino abstinebimus, uel parce secabimus: Prohibemur igitur, uel permittimur, ubi eiusmodi extrinseca similia, uel cõtraria occurrerint: Nam si dißimilia sunt, neque prohibent, neque concedunt: Sit enim aliquis uenationi assuetus, cui purgantem medicinam exhibere oporteat, profectò ratione illius consuetudinis ad uenandum nulla indigemus compositione, quoniam nihil facit, uel impedit, siue uelimus, siue nolimus exhibere: Simili modo siquis planitiẽ, uel montes inhabitet, degatq; sub coelo sereno, uel nubilo, si modo indigeat euacuatione, planities, uel montes, uel serenitas coeli, uel nubes nihil nobis facessunt ne

gocii

gocii ut oporteat aliquid ratione ipsorum medicamētō admisceri, uidelicet, quoniam contraria nō sunt medicationi, sed dißimilia, inter res autē dißimiles nō est actio, uel paßio: Pro secunda dißimilitudinis spetie, quæ est in diuersis generibus, supponendum, quasdam esse medicinas, quarum temperaturis inest, ut alicui determinato membro ita sint familiares, uel inimicæ, ut corpori applicitæ, illi membro uel soli, uel præcipuè, aut prosint, aut noceāt, cui uel prodesse, uel nocere à natura institutū est, ut in aloe insignem proprietatē inesse uidemus, quæ maximè stomacho, intestinisq; confert, corallū etiā aiūt exterius appositum, uel appensum & pro amuleto gestatum ad uētriculi robor efficacissimum esse, hepati spicam nardi, et rhabarbarum familiarißimum: Sed, ut uulgares etiam medici norunt, adiantum, seu capillus ueneris renibus, betonicam uesicæ, stœchadem capiti bechium sine tußilaginem, quā uulgo ungulā caballinam uocant pectori conferre, unde & nomen accepit: Probauit hæc ita esse Galenus primo de componendis medicamentis secundum genera in procœmio contra nōnullos antiquorum exemplis ductis à marino lepore, & cantaridibus, quorum cantarides quidem si intra sumantur, reliquis omnibus membris, per quæ transeunt, sine læsione prætermißis, uesicam tantum lædunt, & exulcerant: leporem uero marinum pulmoni tantum infestū esse, illumq; solū exulcerare quāuis per tot alia mēbra trāseat, et illa quidē mollia, anteq̄ ad ipsū accedat: Simile est, quod etiam ab eodem Galeno in libello de ui purgantiū medicamentorū dicitur de herba à subulco quodam ob-

 serua-

seruata, quæ hepar eliquabat, totumq; sanguinem educebat: Inest, & alia proprietas quibusdã medicinis præter hanc, quam diximus membra respicere, uidelicet, educendi quendam humorem è corpore, ut scammoniæ, et rhabarbaro bilem, aloi stercus, fecesq; intestinorũ, quæ ideo à græcis κοπρωτικὴ, idest, stercoraria medicina appellatur, epithymo, & elleboro nigro bilem nigram uel atram. agarico pituitam, asparago, & carduo urinam, staphisagriæ, id est, pediculari herbæ manducatæ muccos, hordei decocto, & anchusæ, quæ lycopsis nuncupatur, estq; lactucæ similis sudorem: Ego præterea, olim audiui, & accepi à Hieronymo Leandro, qui nunc Cardinalis est, uiro tum aliarum disciplinarum, tum medicinæ peritißimo, se experimento comprobasse, præcipuumq; inter arcana habere, aquam destillatam à flore illius uiolæ, quæ bicolor est, purpurea, inquam, & alba, foliis incisis, oblongis, uulgoq; notißima, & paßim in hortis nascens, efficacißimam esse, siquid unq̃ aliud, ad sudorem prouocandum: Et hæc satis de proprietatibus medicinarum, quas ideò quartas uirtutes appellauimus ut à reliquis tribus qualitatibus distinguerentur: Consequuntur autem istæ omnes potius formam substantialem, q̃ qualitatem aliquam manifestam, ideò sola experientia deprædendi possunt, neque alia ratione perdisci, nisi memoriæ mandentur, quod quidẽ facile fieri poterit, cum non adeò multa sint: His igitur ita explicatis, uideamus modo, ad quas intentiones directi componamus tertias qualitates medicinarũ cũ huiusmodi quartis qualitatibus, ut mollitiuam cum prouocatiua urinæ:

Id

Id profectò faciemus, quando uel plures, diuersæq; res præter naturam inueniuntur in corpore humano, quarum aliæ tertiis qualitatibus, aliæ quartis indigeant, uel quia una tantum res sit præter naturam, cui sit occurrendum sed aliis quoq; medicinis indigemus, ut mẽbrum principale aliquo pacto corroboremus: Exemplũ *primi sit, ut siquis laboret simul, & alui fluore, & retentione urinæ, pro alui quidem fluore constringentibus, & constipantibus indigemus, pro retentione autem urinæ iis, quibus uis inest prouocandi urinam:* Ad *has igitur intentiones directi hanc, uel similem medicinam cõponemus: exempli gratia:* Accipe *radicum cardui, asparagi singulorum uncias duas, seminum anisi unciam:* De*coquantur in tribus libris aquæ fontis usque ad consumptionem medietatis, deinde sumatur succi citoniorum depurati, succi, uel syrupi baccarum mirthorum, singulorum uncia, misceaturq; tribus unciis illius decoctionis, & exhibeatur calidum in aurora:* Ex *asparagis, & & carduis habemus uim prouocandi urinam, miscemus autem asparagos cum carduis, nam si cardui soli sumerentur, nimis uiolentè ducerent, sunt enim efficacissimi: cum autem radicum unciæ quatuor essent decoquendæ pro tribus potionibus, nec essent omnes sumendæ ex solis carduis ob rationem dictam, propterea ut simul, & quãtitas esset sufficiens, & uis ualidioris refringeretur, sumpsimus medicinam quidem eiusdem uirtutis, sed debiliorem:* Et *ex hac mixtione habuimus gradum uirium quem sufficere iudicauimus, seruantes rationem methodi quam supra docuimus, ubi de remissione medicinarũ*

calidarum ex admixtione alterius medicinæ remißius calidæ loquebamur: Anisum autem commiscemus, quoniam suis qualitatibus manifestis, caliditate, scilicet, tertii gradus, & facultate, quam habet incidendi, & colliquandi sæparat serositatem à sanguine, urinæq; copiã facit: & pro hoc recurratis ad methodum de simplicibus medicamentis, ad caput de prouocantibus urinam, & hæc omnia uobis patebunt: Ex succo autem citoniorum, uel mirthorum constat nos habere uim constringendi aluum, & ita ex ista commixtione assequimur, quod à principio quærebamus, uidelicet urinæ prouocationem, & alui constrictionem: Exemplum autem secundi, uidelicet, & quando plurium medicinarum compositione indigemus, quãuis uni rei tantum præter naturam sit occurrendum tale erit: Patiatur aliquis hemicraneam ob acres humores in paniculis cerebri contentos, iste uno quidem affectu laborat, & iste euacuatio prius capite, solis indiget medicamẽtis, quæ habent uim contemperandi, refrigerandi, et obtundendi acrimoniã: unde quantũ attinet ad affectum sufficeret caput tantũ linire oleo ad hoc opus idoneo, quale est uiolaceum, aut nymphεæ, quod uulgò nenupharinum uocant, ut tamen actio magis imprimatur cerebro, admiscemus illi aliquam portionem medicamenti, quod habet quandam affinitatem cum capite, quale est oleum gariophilum, uel stœchados contritæ, uel maioranæ: Et sic accipiemus, exempli gratia, olei uiolacei uncias quatuor, olei gariophilorum, uel stœchados, uel maioranæ unciam: Quibus commixtis caput derasum foueatur, uel sic: Accipe

olei

olei nenupharini uncias tres, stœchadis, aut maioranæ diligenter contritę, & cribro excussæ drachmas duas, misce, & cum modico ceræ albæ fiat linimentum pro capite: Hactenus *de arte commiscendi medicamēta, in quibus sunt dißimiles qualitates: Sequitur ut de similium qualitatum commixtione disseruamus.*

Qua arte commisceantur medicamenta secundum qualitates similes.

ARBITROR *iam ex superioribus esse manifestum, indicationum caput, unde uarietas oritur omnium compositionum sumi ab aliqua re præter naturam, quæ corpori humano contingat, cui si una tantum facultate medicamenti occurrere possumus, nullam præter hanc quærimus, si pluribus indigemus, neque omnes in solo medicamento reperiuntur, ad plurium compositionem confugimus:* Merito *igitur uaria erit compositio pro uarietate rerum præter naturam, quæ nobis occurrunt:* Quam *igitur de contrariis & dißimilibus diximus, eadem omnino ratio seruabitur in similibus:* Et *quoniam, ut in therapeutica docetur, indicationis curandi quandoque sumuntur à causis, ubi morbus causas habuerit, quandoque à morbis, ubi morbi non dependeant, sed planè sint perfecti, quandoque à symptomatibus, ubi habebūt rationem causæ, ut syncope & dolor uehemens:* Si *ergo à causis incipienda sit curatio, quæ plures sint, non tamen contrariæ, neque dißimiles, sed similes, ad similium cōpositionem accedemus;*

quan-

*quando simplex medicina non sufficerit: Sit ergo scir-
rhus in aliqua parte corporis à materia pituitosa cras-
sefacta, ad quam defluxerit etiam pituita tenuis, & ui-
scosa, quod quidem sæpe cõtingit, appellaturq́; is tumor
à Græcis medicis σκίῤῥος οἰδηματώδης. Hic habemus duas
causas huius scirrhi similes admodũ inter se, sunt .n. am-
bæ frigidæ, & humidæ, & sub eodem genere, ac nomine
pituitæ, aliqua tamen ex parte diuersæ, unde & diuer-
sas faciunt indicationes curandi, pituitæ enim crassefa-
ctæ, & induratæ conuenit emollitio, & incisio, uiscidæ
autem, & tenui absterſio: Sed emollitio materiæ duræ
ob craßitudinem, & absterſio frigidæ uiscidæ, atque in
cisio crassæ sunt operationes admodum simileis, et ab ea
dem radice ortæ: Quæ enim dura sunt ob craßitudinẽ,
emolliuntur à calidis, & siccis usque ad secundum gra-
dum, quale est bdellium, et ammoniacum: Quæ frigida,
& uiscosa, absterguntur à calidis, & siccis ultra secun-
dum, quale est mel, lupini, aloe: Quæ incidunt crassa, ca
lida esse oportet in tertio gradu, ut ciminum, origanum,
calamenthum, pyrethrum, piper: Conueniunt præterea
in substantia omnia hæc cum ex subtilibus partibus cõ
stent: Hunc igitur scopum obseruantes, uidelicet, ut si-
milibus causis similes adhibeamus medicinas, scirrhum
propositum curabimus, indicatione sumpta à causis: Si
peros sumus materiam aliquo pharmaco concocturi, &
præparaturi, ita faciemus commixtionem: Accipe myr-
rhæ, bdellii scythici singulorum sesquiunciã, croci semi
drachmam, mellis rosacei libram: Cuius mixtionis singu
lis diebus mane ieiunis deuorabitur uncia, statimq́; po-*

stea

ſtea parũ uini aromatici ſuperbibetur: Myrrha, et bdel lium pari pondere adiiciuntur, quoniam in utroque eſt par gradus caloris, et ſiccitatis, parq́; uis concoquendi, utrunque autem ſimul apponitur, quoniam in bdellio ſcythico uis maxima eſt emolliendi indurata ob craſſitu dinem, in myrrha uero uis eſt moderatè abſtergendi, & iucundo odore ſpiritus uitales, caloremq́; naturalem re creat, quibus omnibus indigemus, ideò non fruſtra com miſcentur: Crocus adiicitur quoniam præter ſuam in natam uim, qua habet facultatẽ concoquendi, habet etiã adſtringendi potentiam, qua retinet calorem naturalẽ, habet præterea partes admodũ tenues, quibus penetrat ad profundum, ut reliquas medicinas deducat, nec minus proprietate pollet, qua cordi tonum uigoremq́; adfert, quod non leue præſidium eſt ad aliorum actiones feli citandas: Sub triplo autem pondere tantum, ad myrrhã & bdellium apponitur, quoniam uis illius, et, ut Græci dicunt ἐνέργεια efficaciſſima eſt, ut paruo admodum pon dere efficiat, quod aliæ medicinæ uix maximo poſſunt, demum mel roſaceum adiiciitur uim propter abſtergẽ di, qua maxine indigemus ob pituitã tenuem uiſcoſam, q̃ in propoſito tumore ſuppoſuimus, roſaceum uero po tium q̃ ſimplex, quoniã præterq̃, quod magis abſtergit ratione amaritudinis, quam acquiſiuit à roſis, etiã corro borat, & modicè adſtringit, quod etiam nobis cõfert ad retinẽdũ calorẽ: Si uero occurrere uelimus huic tumori, nihil efferendo per os, ſed remediis exterius applicitis, eaſdẽ inuentiones obſeruantes admiſcebimus myrrham, bdelliũ, ammoniacum, farinã lupinorum, terebinthinam,

aloen,

aloen,& similia: Vos igitur his,& similibus exemplis excitati, ingenia exercebitis, ut postea & uos metipsi componere sciatis, & aliarum compositionem artificia cognoscere: Quod si à pluribus morbis similibus indicationes curandi sumendæ fuerint, eadem prorsus ratione quam de causis diximus, ad compositionem accedentis: Sit enim tracheæ arteriæ præter naturam asperitas cũ duritiæ ob siccitatem ortæ, unde tussis, & uox uitiosa subsequatur: Duo hic sunt morbi in compositione, scilicet, asperitas, & durities, non tamen iidem, sed admodum similes, similibus igitur indigebunt medicinis, diuersis tamen: Ergo pro asperitate emplasticas medicinas eligemus, pro duritie mollientes: mollitiua aũt induratorum propter siccitatem, debẽt esse humida, et cũ nulla prorsus, uel saltem modica caliditate easdẽ qualitates medicinæ emplasticæ maximè expetunt, nisi quod crassam, uiscidãq; substantiã adiiciunt, quæ tamen mollientibus non adeò aduersatur: Meritò igitur hæ medicinæ similes dicuntur, & meritò in huiusmodi casu componuntur, quoniam & morbi similes sunt: Sumatur igitur tragacanthum, uel gummi arabicum, uel muccilago, seminum maluarum, altheæ, citoniorum, uel omnium, uel plurium ex istis secundum uarias rationes, aut corporũ aut morborũ quos curamus, ut aliàs docebimus, commisceantur cũ syrupo uiolaceo, aut nenufarino, aut confectione ex succo tussilaginis, & fiat eclegma, siue lambitiuũ, quod iugiter in ore teneatur, & paulatim deglutiatur: In tragacantho enim, & reliquis illis est uirtus emplastica tollens asperitatem, in syrupo aũt uiolaceo,

& iis aliis posterioribus uis emolliendi indurata ob sic citatem, quæ tamen ambæ facultates admodum similes sunt, & se inuicem adiuuant, & iure etiã similibus morbis applicantur: Quicquid de causis, morbisq; diximus, idẽ pœnitus de symptomatibus pluribus similibus est dicendum: Sit enim dolor colicus ob materiam crassam inclusam intra tunicas intestinorum simul cum adstrictione alui: Hic sunt duo symptomata admodum similia, nã ambo à constipatione proueniunt, similibus igitur tollẽtur remediis: Vẽtris autem adstrictio lenientibus, & abstergentibus indiget, colicus dolor aperiẽtibus, & discutientibus indiget, sed istæ omnes facultates perquàm similes sunt, & ab iisdem ferè principiis oriuntur, nam tenuem substantiam pariter requirunt cum caliditate moderata: Nos igitur ad has facultates animum dirigentes enemata componemus, quale erit hoc, exempli gratia: Accipe oxymellis simplicis uncias quatuor, olei camomelini, anethini singulorum uncias tres, duo uitella ouorum, ptisanæ colatæ uncias quatuor, misce, & fiat enema: Ab oxymellite uim habemus abstergendi, incidendi, & irritandi, incidendi quidem, et abstergendi pituitam crassam, & lentam, quæ plerunq;, & plurimum remoratur feces, irritandi autẽ intestina, ut uirtus expulsiua excitetur ad expellendũ, ab oleo camomelino, et anethino habemus uim aperiẽdi, et discutiẽdi, utrũq; autẽ cõmiscemus, ut anethini caliditas potẽtior refringatur à camomelino, remaneatq; intẽsior quidẽ, q̃ in camomelino solo, remißior autem, q̃ in anethino solo ut ita idonea sit ad maiorẽ aptionem, ita tamen, ne plus æquo, incalescat

locus,

locus, & inde sequatur attractio nouæ materiei: ptisana ponitur, ut simul adiuuetur absterſio, simulq́; si qua mordicatio in affectis intestinis ab oxymellite impressa fuerit, ut inde augeatur dolor, liniri, obtūdiq́; poßit: ad ptisanæ æqualitatem uitella ouorum adiiciuntur ad molliendum, doloremq́; ſædandum: Erit igitur hoc enema propoſitis ſymptomatibus ualde conueniens, ac nobis exemplū paratum ſimilia componendi, easdem, quas non fecimus, intentiones obſeruando.

Qua arte commiſceantur medicamenta ſecundum quartas qualites.

RELIQVVM est modò, ut de mixtione quartarum qualitatum diſſeramus, ubi diutius remorari non oportet: Iisdem omnino ſcopus admiſcebuntur, quibus tertias admiſceri diximus, modò contrarias, modò diſsimiles, modò ſimiles componēdo, prout cauſæ, uel morbi, uel ſymptomata contraria, aut diſsimilia, aut ſimilia fuerint: Si quis enim urinæ difficultatem, quam ſtrangriam uocāt, patiatur, ac ſimul podagrico dolore laboret: certum eſt, ſi quis ambo ſymptomata curare uoluerit, medicinas admiſcere neceſſe eſſe, quæ aduerſus utrunque pugnent, Adianton igitur, exempli gratia, altheam, daucum, fœniculum, ſparagum, gradum cum camepiti, id eſt, iua, acoro, hermodactylis, rhapontico, myrabalanis chebulis, & reliquis huiuſmodi commiſcebimus ſcientes quidem in adianto, & aliis deinceps prædictis uim ineſſe prouocādi urinam, in camepiti autem,

& quæ sequuntur, partim purgandi, partim corroborandi articulos: Hoc *igitur modo, & calle procedentes in quartis his uirtutibus, sicut in aliis prioribus docuimus, ingenia ad componendum exercebitis.*

Qua arte commisceantur medicamenta, secundum substantias, uel modos substantiæ.

CVM *explicuerimus, quot modis, & qua arte, uel uia qualitatum genera simul componi debeant: Sequitur, prout à principio erat institutum, ut de substantia, uel modis substantiæ tractemus: Sæpe enim contingit, ut aliqua substantia ratione craßitudinis, uel asperitatis, aut alicuius similis impedimenti sit moderanda, & temperanda: Vt igitur id quoque certa methodo, atque arte explicemus, proponendæ sunt insigniores omnes contrarietates, quæ in modo substantiæ inueniuntur, ut ex iis postea componendi rationem eliciamus:* Nolim *tamen uos opinari, illas omnes nobis esse necessarias, quæ quarto meteororum ab* Aristotele *enumerantur, plurimæ enim earum sunt, quæ nihil ad nos pertinent: Quæ uero usui nostro deseruient, ferè tot sunt: Craßities, tenuitas: Durities, mollities: Asperitas, lenitas: Acuitas, obtusio: Tarditas, uelocitasq; operationis: Facilitas ad resolutionem, & ad eandem difficultas.*

De mixtura tenuium, & crassorum medicamentorum.

TEnuem igitur medicinam crassæ admiscemus, ubi crassa quidem indigemus, illa tamen præ craßitudine sua non potest penetrare ad partes, ad quas penetrare oporteret, propterea cum tenui admiscemus, nullum alium usum à tenuitate quærentes, nisi ut penetrationi succurrat, cum alioquin etiam sit fortasse potius detrimento: Hanc autem methodum, & rationem tradidit nobis Galenus in x. de componendis medicamentis κατὰ τοὺς τόπους Capite primo: Si quis enim ulcus in uesica patiatur, ratione ulceris indiget emplasticis, conglutinantibus, & adstringentibus: Sed quoniam hæ omnes facultates in crassa substantia fundantur, admiscemus illis diuretica, quæ sunt tenuis substantiæ: Sumamus igitur, exempli gratia Andromachi descriptionem eodem loco positam à Galeno, ita habentem: Accipe seminum lini, seminum papaueris albi, seminum cucumeris, tragacanthæ, singulorum drachmas duas, amyli drachmas quatuor: Ex aqua pastillos format miro artificio doctißimus Andromachus, & ad exulcerationem uesicæ hoc medicamentum componit: Semper enim ulceribus uesicæ duo adiunguntur dolor, & inflammatio: Notetis, igitur obsecro uos, artem summi uiri: Primo ponit semen lini, in quo sunt uires molliendi, discutiendi, sedandi dolorem, et propter tenuitatē substantiæ penetrandi, quibus omnibus indigemus: mollire enim, & discu-

discutere oportebat inflammationem, dolorem sedare, penetrationemq; adiuuare ad loca remota propter crassitudinem aliarum rerum, quæ postea admiscentur: Adiungit deinde, etiam semen papaueris albi, in quo uis est ob refrigerationem leniendi inflammationes, sedandiq; dolores sed præterea somnum conciliat, unde uires patientis recreantur, concoctionesq; adiuuantur, & fluxiones ad uesicam sistit, quod maximè confert ulceri sanãdo, neque interim caret tenui substantia, quæ facile penetrat: Subditur semen cucumeris, quod iã planè diureticum est ita, ut tanq̃ familiare medicamẽtum emplastica, & adstringentia ad uesicam commodissime cõuehat, quæ sunt uera ulceris remedia, neque propterea tamen ociose conuehit, sed interim & ipsum sua frigiditate inflammationem sedat, & dolorem lenit: Vltimo ponitur tragacanthum, & amylum, quæ sunt fundamenta, & ut uulgo loquuntur, bases compositionis: Vlcus enim est, quod sanare intendimus, id autem per se facere potest in uesica tragacanthum, & amylum, habet enim utrũq; uires emplasticas conglutinandi, & adstringendi, quæ omnia sanando ulceri uesicæ commodissima sunt: Admirabilis igitur quædam proportio, et harmonia est in huiusmodi mixtione, nec credatis minorem esse artem in põderum proportione, sed in his uos alibi exercebimus: Crassam uero medicinam per contrarium tenui admiscemus, cum tenui quidẽ indigemus, crassam tamen admiscere oportet ratione, uel mẽbri, uel tẽperaturæ: ratione mẽbri, ut si humor uiscidus, crassus in pulmone cõtentus incidendus, abstergendusq; sit, ad hunc usum indigemus

medicina tenuis substantiæ, calida, & sicca: Sed trachea arteria ab huiusmodi exiccantibus, & calfacientibus ad nimiã asperitatem duceretur, tußisq; immodica prouocaretur, emplasticam igitur medicinam cum incidente, & abstergente commiscemus, ut simul & humores craßi in pulmone contenti præparentur, & interim trachea arteria defendatur à nocumento: Hac ratione à Lysia medico confectio quædam arteriaca instituta est, quæ in vii. de componendis medicamentis κατὰ τοὺς τόπους describitur à Galeno; ita autem habet: Croci, myrrhæ, succi glycirrizæ, thuris, caßiæ aromaticæ, singulorum drachma, piperis grana xxiiii. paßi cretici, mellis attici, singulorum cyathos tres: Vtilitas huius medicamenti principalis est concoquere, & attenuare crassos humores in pulmone contentos, ideo pro coctione quidẽ crocus, & myrrha adhibentur, inest autẽ myrrhæ præter coctionẽ uis quoque abstergendi, propterea non frustra additur croco, ad quem etiam usum mel adiicitur: Pro incisione autem adiicitur piper, in quo est uis incidendi efficacissima, ideo & maxima quantitas huius imponitur, quoniam præcipua est intentio incidendi, maximam quantitatem uoco grana xxiiii. piperis, tum ratione uirium acerrimarum, tum respectu modicæ quantitatis reliquarum spetierum, quæ in hac compositione ingrediuntur: Caßia autem præter uim, quam habet incidendi, & attenuandi, prohibet etiam putrefactionem, Ideò utilißimè piperi adiicitur, humores enim craßi in pulmone contenti facile putrescunt, unde febres malignæ oriuntur: Sed proculdubio tot abstergentia, & incidentia

cidentia nimis exiccarent, exasperarentq́; arteriam, & importunam tussim plus æquo excitarent: Summa igitur arte prouidit author, ut emplastica, crassæq́; substātiæ medicamenta admiscerentur, ut sic liniretur arteria, & ab incidentium, ac abstergentium iniuria uindicaretur, opportunissime itaque adduntur thus, & passum creticum, in quibus ambobus uis est emplastica, & crassa substantia, nec minori artificio pro hac intentione thus adiicitur passo cretico: quanto enim uis maior emplastica in thure, & crassior substantia, tanto in passo uiscositas superat, aptissimaq́; est ad remorandum, retinendumq́; in transitu materiam, quæ applanet, & adæquet asperitatem eius, præterea liquor, & fluor cōmodissimus est ad motum, & penetrationem, quo prorsus carebat thus, quin etiam ob suam dulcedinem non parū habet cum natura affinitatem, ut facile natura ipsum amplectatur, & ad actum ducat: Hic *obiter notandus est error codicis, tam græci, q̄ latini:* Interpres *enim errorem non uidit ob imperitiam artis componendi:* Vbi *igitur scriptū est, passi cretici sextaria tria, tu cyathos ponito, nimis enim absona proportio esset, tum triū sextariorum passi ad tres tantum cyathos mellis, tū drachmæ quinque spetierum, quæ solæ totum compositum ingrediuntur ad tria sextaria passi, quæ græca ratione computando conficiunt libras quatuor cum dimidia.*

De *mixtura mollium, & durorum medicamentorū.*

D*Vra autem cum mollibus commiscemus, uel cō-*

 mo-

moditatis gratia, ut quando aliquis abhorreat medicinam solidam, sicut pilulas, & huiusmodi, tunc diluimus cum aliquo decocto, aut infusione, aut aqua, ut simul emolliatur, potabileq; reddatur, quod durum, & solidū est, simulq; adiuuetur aliquo utilitatis genere medicamentum, uel refringendo eius caliditatem, aut acrimoniam, aut fœtorem, uel augendo uim soluēdi, uel tale aliquid operando: neque enim debemus liquorem, quo medicamentum diluimus ociosum sumere, & sinere, quin & ipse aliquid adferat commodi: Vel admiscemus dura cum mollibus, ut ad ulteriores partes, ad quas transire intendimus, medicamentum ducatur: Et hac ratione Galenus species hieræ picræ simplicis ex uino, aut aqua potandas iubet, ubi optat eius uim ultra iecur procedere: Hic autem durum, & molle intelligere oportet, nō propriè, quemadmodum quarto meteororum Aristoteles intellexit, & secundo de generatione, atq; interitu: sed cōmuni significato, pro quocunq; solido, & liquido.

De mixtura lenium, & asperorum medicamentorum.

Asperi uero, & læuis mixtionē facimus, uel quia re aliqua indigemus, cui contingit esse asperam & quærimus remota eius asperitate, quæ nobis impedimento est, cæteris commoditatibus frui, tunc enim admiscemus aliquid læue, quod emendare possit asperitatem: Vt in fluore alui orto à nimia humiditate uentriculi, & intestinorum, ubi pro exiccandis, corroborandisq;

disq; his partibus indigemus corallis, margaritis, ele-
ctro, testis uncinorum crematis, & contritis, ac talibus
aliis: Sed si timuerimus, nè sua naturali asperitate nimis
abstergant, irritentq; uentriculum, & intestina, atque
inde fluorem adaugeant, tunc illis admiscemus, exempli
gratia syrupum de iuiubis, de siliquis, de mirthis, car-
nes palmularum, aut tale aliquid: In his enim omnibus
est quædam uis leniendi, & emplastica, qua tollitur a-
speritas præcedentium: Vel asperitatem quidem quæri
mus, at quia transitura est per loca angusta, mollia, &
iniuriæ maximè exposita uolumus efficaciã eius refrin
gere, & contemperare: Et hac intentione in calculo re-
num comminuendo, & expellendo utilißimè miscemus
uitrum combustum, & contritum cum muccilagine semi
num altheæ, cytoniorum, psilii, gummi arabico, tragacã
tha, et huiusmodi: Nã meritò timẽda est nimia uitri aspe
ritas, nè trãsiens per angustos renũ meatus, aliquã par
tem exulceret, propterea opportunè adduntur emplasti
cæ, lenientesq; muccilagines.

De mixtura medicamentorum, quæ tarditer, et uelociter operantur.

TArditas præterea operandi nos sæpe cogit ad
compositionem accedere, ut si exhibenda sit
aliqua medicina cathartica, & illa adeò tardæ o-
perationis fuerit, ut periculum sit, nè eius opera-
tio, uel occurrat alicui magno paroxismo futuro, uel
noctu cogat ad importunos secessus, unde æger, & al-
geat, & à somno arceatur: Vt ergo eiusmodi incommo-

da euitemus, addimus illi aliam medicinam, quæ cito operetur, non quidem adæquatis uiribus, uel põderibus, neque enim leuis error sequeretur propter nimios, inæqualesq; motus, qui in corpore fierent, ut diffusius suo loco docebimus: sed ita moderanda sunt utriusque pondera, & uires, ut medicina tardæ operationis, quam eligimus, & cuius operationes exquirimus prorsus in hac mixtione dominetur, & nullo pacto ab alia trahatur, superetur, & corrumpatur, sed tantum excitetur, quod facile fit, dum uirtus minoris medicinæ cito operantis attrahere incipit proprium humorem, tunc enim calor naturalis, & spiritus acuuntur, uiæ, & meatus dilatantur, ac facultates tam attractiua, quam expulsiua excitantur, unde & medicina tardæ operationis expergefit, & ad actum deducitur: Hac ratione plurima medicamenta cathartica apud græcos, & arabas medicos composita inuenietis, ubi mirabili artificio scammonium, exempli gratia, cum agarico, & colocynthide copulatur, neque propterea sibi ipsis dißident clarißimi illi uiri, cum prius iusserint admiscendas non esse medicinas tardæ operationis, cum his, quæ uelociter purgant: Nos autẽ proprium caput de hac re inferius facturi sumus, ubi purgantium medicinarum uarias compositiones, admirandaq; antiquorum artificia docebimus.

De mixtura medicamentorum facile, uel difficile resolubilium.

PRæterea contingit sæpe, ut quarundam medici-

narum

narum uires sint adeo resolubiles, ac transpirabiles, ut prae nimia uelocitate resolutionis usum praestare non possint, cuius gratia illas cõquisiuimus: Sunt igitur coercendae cum suo contrario, quod tardè transpiret, et resoluatur: Et hoc consilium obseruantes pomum solemus conficere, quo tempore pestilentiae, & febrium pestiferarum, & in qualibet Epidemia, medici, & alii quoque uulgares omnes passim uti consueuere ad contagiosos halitus resoluendos, repellendos, et corrigendos: Speties enim aromatum odoratorum, ut ambrae, moschi, camphorae, cinnamomi, gariophylorum, ladani, & reliquorũ huiusmodi subigimus cum gummi arabico, aut tragacantha dissolutis in aqua rosacea: Harum enim emplasticarum medicinarum uisciditate, & crassitudine, aromatũ tenuitatem, transpirabilemq; naturã coercemus, ut diutissimè in pomo odoris iocunditas persistat, & conseruetur, quod nisi fieret, euanesceret, & cito admodum difflaret: His, & huiusmodi intentionibus modos substãtiae in medicinis corrigimus, semper id obseruãdo, ut extremorum congrua aequalitas obseruetur, quae ad certum usum accõmodari possit, uidelicet, extremorum alterum modò intendẽdo, modò remittendo, prout persuademur à fine, quem assequi intendimus.

Qua arte commisceantur medicamenta iocunditatis gratia.

Ex is, quae hactenus dicta sunt, apparet etiam, quo modo iocunditatis gratia medicinas commisce-

mus,quod erat tertium huius sectionis principale mem-
brum: Iucundas enim medicinas reddimus delicatorum
gratia,uel uarios sapores commiscendo,ut dulcia,acria,
acida,salsa cum amaris,pro uario quorumlibet gustu,
uel uarios odores,ut odorata cum fœtidis : Sunt etiam
nonnulli adeò molles,ut colores etiam aspernentur,qui-
bus omnino consulendum,ut uel ipsi inuiti ad sanitatem
ducantur,remittẽdiq; colores cum suis contrariis, quos
abominari uidentur: Liquores præterea crassos, & tur
bulentos plurimi respuunt,qualis est præcipuè casiæ di
lutæ,quibus si propinandi sunt huiusmodi liquores,eni-
tendum,ut quam maximè tenues propinentur: quo casu
ego consueui, & experimento commodissimum esse de-
præhendi, ut iure pulli,quam feruentissimo huiusmodi
medicinæ diluantur:facile enim & à pauco liquore at-
tenuantur,quæ alioquin in nimiam molem excrescerẽt,
si frigidum esset,quo diluuntur : Insuper autem augeri
possunt intentiones,& inde etiam augeri numerus com
ponentium medicamentorum, exempli gratia:Si conti-
gerit,ut non tantum plures qualitates sint commiscen-
dæ,sed simul substantia quoque permutanda,simulq; gu
stui assumentis consulendum: tunc enim cõgregatis tot
intentionibus necessarium est aliam compositionem con
ficere,quæ iis omnibus satisfaciat,neq; erit difficile , ut
hoc quoque assequaris , si modò in illis , quæ præcesse-
runt,fueris mediocriter exercitatus:atque ita primæ se
ctioni finis imponetur , in qua tractare polliciti sumus,
qua arte medicinæ essent commiscendæ,siue qualitates
tantum,siue substantia,siue iucunditas assumentis , siue
plu-

plura, aut omnia simul attenderentur: Ad reliqua igitur progrediamur, unum tamen primo admonentes, ne aliquis admiretur, si ego in qualitatibus recẽsendis nullam mentionem fecerim de coloribus, quoniam à Galeno in libro de componendis medicamentis κατὰ τὰ γένη à diligenter fuerunt obseruati, ut nostra non egeant obseruatione: colores enim considerantur à medicis, uel ut medicamenta uisu gratiora spectantibus offerantur, quod parui admodum momenti est, & medico graui ferè indignum: de hoc satis erunt, quæ paulò ante de coloribus dicebamus: Vel considerantur colores, quoniam coctionis, mixtionis, & tandem cuiuslibet præparationis modi, & perfectiones ex coloribus compositorum cognoscuntur, quod quidem in medicina magnum est: Neque hoc sensu omnino de colore considerationem omitti oportet, sicut, & meritò non omisit Galenus in iis libris κατὰ τὰ γένη ubi emplastrorum conficiendorum artem diligentißimè tradit: Nos hanc quoque partem in sectionibus proximè consequentibus suo loco non contemnemus.

SECTIO SECVNDA.

De præparatione medicamentorum.

EX tribus maximis partibus huius artis primam uariam quidem, multiformemq; confecimus ubi intentiones omnes explicauimus, quibus medici in qualitatibus, in substantia, & assumentis commodo

do ad diuersas compositiones accedunt: Duæ uero sequẽ
tes longe maioris atificii occurrunt nobis, ex his enim
duabus prima, quæ in toto ordine secunda est, docebit,
quomodo medicinæ in seipsis, sine aliqua commixtione
consideratæ, & cur, quoue cõsilio sint præparandæ, pro
fundum omnino, & non nisi eruditissimi uiri opus: ne-
que enim tantum supponit omnium naturarum, omniũ
ægritudinum, omnium temporum rationem, ad quæ hæc
ars dirigenda est, sed etiã omnium simplicium, quæ præ
paranda sunt exactissimam cognitionem ita, ut non tan
tum ea noscamus à figura, à magnitudine, & à colore,
qualia sint, sed ad eorum quoque substantiam medulli-
tus ingenio penetremus, ut sciamus, quænam melius,
deterius ue infundantur, decoquantur, destillentur,
putrefiant, terantur, triturentur, incidantur, & reli-
qua huiusmodi: peritissimum præterea scientiæ rerum
naturalium huius artis inuentorem esse oportet, ut sciat
uarios effectus calidi, & frigidi, uariasq; passiones hu
midi, & sicci, si modò ab illo distinctè ratio omnis diuer
sitatis tractanda est, qua medicinæ multifariam præpa
rantur: Altera uero e duabus, quam in toto ordine ter-
tiam collocauimus, quæ non tantum tractabit, qua arte
commiscenda sint medicamenta, sed etiam, quo modo in
mixtione sint præparanda, reliquas duas excedit artifi
cio, & doctrina: primò enim supponit, quæcunque in re
liquis duabus sciẽda esse diximus, deinde addit propor-
tionum rationẽ, quibus medicinæ admisceri debent, quas
proportiones qui recte metiri uelit, in arte excellentis-
simum esse oportet, summaq; ingenii acrimonia, & do-
ctrina

ctrina pollere: pernoscenda enim ab illo est, non tantum mensura omnium uirium, et effectum medicinarum, sed etiam mixturarum contēperamentorumq́; rationes, ut quid, quantum, qualeve resultet, si hæc res cum illa iungatur: quomodo enim si hæc exactè non nouerit, proportionum mensuram metiri poterit? Fermentationum præterea uires quàm optimè callere oportet, quæ potissimū fiunt ab aere, ab igne, et putrefactione, quæ quidem res, quā multiplex, quamq́; scitu perdifficilis, sit indicant hi, quos uulgò Alchymicos uocant, qui integras ætates diū, noctuq́; in fermentationum arte consumunt, atque ultimo, tandemq́; circa proprium studium cæcutiunt: In rebus igitur tam arduis, tam pulchris, tam necessariis, imo etiam tam raris, ut à nullo hactenus nisi tanquam per somnium sint pertractatæ, siquis uobis polliceatur, se de his rebus tarditurum, quicquid longa ætate, assiduis studiis, cogitationibus, experimentis, obseruationibusq́; adinuenerit, ac sub certa ratione, & methodo collocauerit, uosq́; tamen segnes, tardosq́; ad artem tam præclaram reddatis: Ego uos non tantum segnes, sed stupidos quoque, marmoreosq́; iudicauero: Ne igitur tāta nota censeamini, attendite obsecro, quæ dicturi sumus in artis mysteria ingressuri, à medicinarum singularum præparatione, quæ aliis nō admiscentur, initiū facietes.

Quot modis præparentur medicamenta.

MEdicinæ singulares plurimis quidem artificiis præparari solent, ut usui quàm maximè redantur

dantur idoneæ: Præcipua tamen, & medicis familiarissima sunt: Ablutio: Infusio, seu Maceratio: Restinctio: Elixatio, Frictio: Torrefacio: Adustio: In calcem redactio, calcinationem uulgò uocant: Incineratio: Destillatio: Putrefactio: Arefactio: Insalatio: Suffumigatio: Oleificatio: Expreßio, uel exuccatio: Colatio: Despumatio: Desquammatio, seu decorticatio: Incisio: Trituratio: Derasio, seu sectio in ramenta: Contritio: Cribratio: Calfacio: Refrigeratio: De quibus omnibus, ut hāc doctrinæ partē assequamur singulatim à nobis dicēdū est.

De ablutione medicamentorum.

ABluimus igitur medicinas, ut uel uis aliqua addatur, uel auferatur, uel tertio, ut abiecta medicina, diluto eius tantum utamur: Liquores autem, quibus abluere solemus, sunt aqua dulcis, aqua salsa, uinū, acetum: Aqua dulci præcipuè abluimus, uel quando uim medicinæ auferre, uel addere uolumus, et sic cadmiā, calcē lithargyriū, et omnia metallica abluimus, ut uis quæ inest illis, uel mordicandi, uel adurendi, tali ablutione auferatur, & tamen sine molestia aliqua exiccent: Ideo uidetis in omnibus emplastris conficiendis ad uulnera, ulceraq; consolidanda semper huiusmodi materias alui: uel abluimus, ut non tantum uim aliquam auferamus, sed etiam contrariam addamus, & sic ceratum frequenti ablutione purgamus, ut non tantum, si calor aliquis illi inest, aut mordicatio, auferatur, sed uis quoque emplastica, & refrigeratio per talem ablutionem

acqui-

acquiratur: Aqua uero salsa abluimus, uel cum dulcis ad intentam medicinæ purgationem non suffecerit: & sic nostra ætate ceram aqua salsa abluimus, ut exquisitißimè purgetur, & candorem acquirat: uel ut ablutæ rei salsedo ad certum usum addatur, & hoc consilio linimentum pro scabie confecturi terebinthinam, aut larisinam aqua salsa abluimus, ut addatur salsedo ad extergendam scabiem, & exiccandam efficacißima: Vino abluimus, ut rei abluendæ addatur, uel calor uel odor, uel uis corroborandi: Calor, ut quando æstatis tempore mora, persica: & huiusmodi fructus frigidiores uino potenti abluimus, ut minus noceant stomacho frigidiori, nec tam facile putrescant: Odor, ut quando rhabarbarum aromatico uino irrigamus, ut eo odore naturæ sit iucundius, & fœlicius operetur: Vis corroborandi, ut lithargyrum, aut pompholygem, quam thutiam uulgò uocant, aliquid tale uino acerbo, & adstringenti abluimus ad nonnulla emplastra conficienda, ut maior uis corroborandi, exiccandiq; addatur: Aceto abluimus, ut uis medicamenti excitetur, substantia attenuetur, penetrabiliorq; reddatur: & sic coriandrum aceto præparant officinæ, ut eius substantia, crassa alioqui, & terrestris, tenuior, aptiorq; reddatur: Consilium uero nostrum abluendi medicinam, ut ipsa abiecta, diluto tantum utamur, est quando in medicinæ superficie uis aliqua fuerit, qua tantum indigemus, at reliquæ partes usui nostro inutiles sint, & sic cineres uariorum lignorum, uariorumq; metallorum abluere solemus, ut inde dilutum, quod κονίαν græci uocant,

lati-

latini lixiuium, conficiamus, ad uarios usus nobis idoneum, quod etiam à prudenti artifice ex omnibus illis liquoribus confici potest, ex aqua, inquam, dulci, & salsa, uino, & aceto: Si enim methodum, uiresq; simpliciũ, ægritudinumq́; ac corporum naturas cognoueritis, scietis facile, qui nam ex iis liquoribus aptius lixiuium sit confecturus.

De infusione, seu maceratione medicamentorum.

INfundi medicinam uocamus, quando tam diu in aliquo liquore immergitur, quamdiu tota tã interius, quam exterius madescat, & maceretur: Vnde, & antiqui talem infusionem macerationem appellauerunt, & quod nos infundi dicimus, ipsi macerare dixerunt: Infundimus igitur medicinas (utar enim uocabulo minus proprio, sed magis usitato) simili modo, ac lixiuia paulo ante confici dicebamus, ut, scilicet, per macerationem tota pars subtilior exprimatur, terrestris uero, tanquã usui nostro inutilis relinquatur: & in hoc differt à confectione lixiuii: nam in lixiuie conficiendo medicina adhibita, & abluta non madescit, aut maceratur, sed tãtum à superficie tenuis quædam materia, & uapores acres eliciuntur, et eleuãtur, qui in liquore abluente persistunt: In infusione autem tota substãtia rei infusæ madescit: ac tali madefactione seu maceratione totus ab illa succus exprimitur, & pars tantum terrestris remanet: Ergo ad infusionem accedimus, quotiescunque occurrunt nobis medicinæ, quæ contrarias, aut dißimiles

habent

habent substantias, uel uirtutes, nosq́; aliqua tantum illarum indigemus: reliquæ uerò nobis obstant, ut siqua medicina partes aliàs crassas, terrestres, & adstringentes, & alias partes igneas, aut aereas, tenues, & aperientes, ac expurgantes habeat, indigeamusq́; nos tantum tenuioribus partibus purgantibus scilicet, & aperientibus, nulloq́; usui futuræ sint nobis partis terreæ, & adstringentes, sed potius nocumento: tunc enim huiusmodi medicinam infundimus, ut tali infusione pars usui nostro utilis ab inutili sæparetur: & tali consilio myrabalanos, rhabarbarum, aloën infundimus: quolibet enim istorum habet partes dißimilares: adstringentes, inquam, terrestres, & aperientes igneas, uel aëreas: Vbi igitur purgantibus tantum, et aperientibus indigemus, adstringentes uerò, terreæq́; partes nobis inutiles sunt, huiusmodi infusionē, et aspersionem, expersionemq́; perficimus: Est etiam alia utilitas infusionis, sunt enim quædam medicinæ, in quarum substātia, uel uenenositas, uel uis aliqua erodens, inhærens, nec facile extirpabilis inuenitur: Vt igitur à damnosa substantia qualitatem utilem sæparemus, quoniam, scilicet, earum uirtute purgante tantum indigemus, ad infusionē accedimus: Et hoc cōsilio, ubi corpora debiliora nacti fuerimus elleborum nigrum infundimus, & infusionem tantum propinamus abiecta substantia, in qua uis quædam delibatoria, & deterrima est, neque omnibus corporibus tutò exhibenda. Tali quoque consilio habentibus uiscera debilia, aut subiectis colico dolori agaricum exhibituri, ipsum infundimus, ut ab infusione uim purgandi habemus, et sub

stantiam tanquam periculosam reiiciamus,& imbecil-lis intestinis adhæreat,& tormina excitet, ut frequen-ter facere solet,cum alioquin ob leuitatem,raritatemq; suæ substantiæ facile adhæreat,& ad euulsionem perti nax sit:Liquores autem infusioni idoneos eligemus secũ dum uarias intentiones à nobis propositas: Si enim sub-stantia rei infusæ medullitus quæsitas uirtutes abster-gere intendimus,liquorẽ elegimus, in quo sit uis abster gendi efficacißima cum tenuitate substantiæ,quæ pene-tret ad profundum,et in hoc casu eligimus serum lactis: est enim sua ui abstergendi,& substantiæ tenuitate ad hunc usum accommodatißimum,ut meritò Mesue illud infusionum materiam appellauerit : Vbi uero calidita-tem,aut naturæ familaritatem,aut alicuius membri cor roborationem quærimus, non impediente febre , in uino optimo infundimus,aut in aliquo decocto medicinarum, membro corroborando idoneo : Demum liquores innu-meris penè modis uariamus,pro ut nobis medentibus ua riæ utilitates,uariaq; occurrunt consilia eligendi quod magis præstare putamus:Et hoc commune est ablutio-nibus infusionibus,restinctionibus,elixationibus,& hu-iusmodi.

De restinctione medicamentorum.

Restinguere dicimur,quando aliquam materiam ignitam in quopiam humore,seu liquore sæpius suffocamus:Id facere solemus,ut uel uaporem tantum à re extincta habeamus, uel ut liquorẽ,uel ut euaporatis

tenu-

tenuioribus partibus crassiores ad certum usum seruemus, uel tertio, ut liquore abiecto ipsa re sæpius extincta utamur: Restinguimus interdum uaporis tantum colligendi gratia: quando pyritem lapidem, quem uulgo marchasitam uocant, aut lapidem molarem sicut Galenus in scyrrho curando docet, accensum in aceto suffocamus, ut uapore inde emanante à tali suffocatione, scirrhi duritiem resoluamus: Liquorem tantum habere intendimus, quo utamur, quando ferrum candens in aqua sæpe restinguimus, ut postea illam potandam demus ad uentriculum, uel lienem, uel intestina corroboranda, & ad uenarum fracturas, ad aliasq; multas commoditates: Euaporare autem studemus per extinctionẽ tenuioris partis, ut crassis tantum utamur, ut quando in lacte tam diu lapillos ignitos extinguere non cessamus donec pars tota serosa, ac pinguis difflarit, casei tamen substantia permanserit, quem cibum offerre solemus his, qui dysenteriam patiuntur: & hoc etiam documentum Galeni est: Rem extinctam abiectis liquoribus chyrurgi præcipue quærunt, qui metalla ignita, quandoque in aqua, quandoque in uino, quandoque in aceto frequentissimè solent extinguere, ut iis postmodum utantur tanquam magnopere exiccantibus aut carnem superfluam remouentibus, aut aliquid tale molientibus.

De elixatione medicamentorum.

CVm elixatio (ut rectè dixit Aristoteles quarto

*meteororum) ſit maturatio quædam humoris intermi-
nati exiſtentis in re elixanda, quæ maturatio fit à cali-
do humido circunſtante, ut ab aqua:* Nos ſemper
*rei naturam obſeruantes, tali inſtrumento in præparan
dis medicinis utimur ad uarias commoditates:* Quando
*que enim elixamus, ut humor crudus aliquis, & redun
dans, ac propterea inutilis, maturetur per elixationem,
& terminetur, uſuiq́; noſtro commodior efficiatur :* Et
*ſic non tantum ferè omnia cibaria, quæ elixantur, hac
ratione elixari ſolent, ſed etiam q̃ plurimæ medicinæ :*
Ita *enim ad cataplaſmata conficienda, præcipuè in qui-
bus eſt maturandi uis, herbas ingredientes elixamus, ut
excerptis, exhalatisq́; excrementis humor reliquus ma
turationi reddatur idoneus :* Quandoque *uero elixa-
mus, quando alicuius medicamenti ſucco indigemus, fue
ritq́; ille paucus, ſuisq́; partibus terreis adhærens mul-
tum nec poßit aliqua contuſione, uel contritione expri-
mi, neq; aliter, q̃ exquiſitißima elixatione elici queat :*
Atque *hoc conſilio adductus* Dioſcorides *in ſucco à gen
tianæ radice extrahendo, ſuccus, inquit, ex illa hoc mo-
do colligitur.* T*unditur radix, ac diebus quinque made
ſcit, deinde in eadem aqua coquitur, quouſque ſuperſtẽt
radices, cumq́; friguerit aqua, per linteum traiicitur, eli
xaturq́; rurſus uſque ad craßitudinem mellis, & pica-
to uaſe reconditur:* H*æc uobis ex* Dioſcoride *recenſere
uolui, ut eſſet perpetuum præceptum, & regula ad cæ-
terarum herbarum, & radicum ſuccos aptè extrahen-
dos, in quibus paucus admodum, terreſtrisq́; liquor, &
ſuccus extiterit:* Neque *enim, exempli gratia, à betoni-*

ca;

ca, aut roremarino facile alio pacto, q̃ isto succi copiam habebitis: Quandoque elixamus, ubi nec ablutio, nec infusio sufficere uidentur ad uires medicinæ euocandas: et sic myrabalanos post infusionem decoquere solemus: à sola enim infusione parum admodum uigoris extrahimus: Nam adeò terrestres, & acerbi sunt, ut necessaria sit elixatio, si uim illorum purgãdi habere uelimus: Omninoq́; in quacunque elixatione duo sunt perpetua: primum, quod humor rei elixatæ à centro trahatur ad circunferentiam, tum in liquorem elixandum: secundũ, quod humor ille attractus maturetur, & terminetur ad alium modum substantiæ ita, ut sæpe etiam qualitates, et uirtutes proprias immutet, reddaturq́; ex tenui crassior, ex acerbo dulcior, & in reliquis huiusmodi: In hocq́; maximè differt infusio ab elixatione, quoniam infusio extrahit succum à re infusa non uariatum, uel alteratum extra propriam naturam sed talem omnino sicut erat prius, unitum suæ parti terrestri: Neque enim hic alia causa alterans intercedit, nisi simplex penetratio liquoris ad profundum rei infusæ, quidẽ postea exprimitur, omnes simul partes tenues in ea expreßione eliciuntur: Sed in decoctione per actionem calidi in humido non solũ extrahitur humor in re elixata existẽs, uerũ etiam decoquitur, & alteratur: Vbi igitur medicinæ uires integras conseruare uoluerimus, sola infusione utemur: nã in elixatione plurimum partiũ tenuiorũ in uapores resoluitur, in quibus partibus potißimè uis erat purgãdi efficacior: Et ideo rhabarbari infusio copiosius, & fœlicius educit, decoctũ uero longe debilius:

Quod ita esse apertè ostenditur in melle decocto (ut etiam benè animaduertit omnium bonorum præceptor Galenus) mel enim decoctum longe imbecillius purgat, lenit uentrem, & abstergit, quàm crudum faciat, scilicet, quoniam in decocto partes tenuiores, in quibus uis erat abstergendi sunt resolutæ: non ita tamen usu uenit in decoctis myrabalanis: eorum enim decoctum longe magis purgat, quàm infusio, ut experientia declarat, quicquid in contrarium dicatur à Mesue: Et ratio est, quoniam in myrabalanis hoc inest proprium, ut in suis partibus crassis, & terrestribus uis purgandi inueniatur, quæ comprimendo potius, quàm abstergendo, aut abluendo purgat: Ergo pars illa terrestris (ut dicebamus) non facilè sola infusione exprimitur: sed decoctio quoque necessaria est, in qua decoctione non ita refert, si partes tenues per halitum discutiantur, & resoluantur, à quibus nullum usum nos expectamus: sed à crassis: Quod uero ait Mesue, decoctum myrabalanorum uim constringendi habere, & magis obstructionem facere, quàm infusio faciat, omnino uerum est: nam infusio ut dicebamus) non ita elicit partes terrestres: sed est quodammodo media inter ablutionem, & elixationem: cum hoc tamen non tollitur, quin decoctum magis soluat in ea enim ad stringendi qualitate, uel facultate uis est comprimendi exprimendiq́; feces, & humores in uentriculo, & intestinis existentes: Hos scopos obseruantes: & naturam elixationis considerantes, non longe aberrabitis, ut sciatis quando medicinæ infundendæ, & quādo elixandæ sint.

De

De frictione medicamentorum.

CVM illud, quod frigitur, partim ipsum patiatur à calido, & sicco: qui est ignis exterius circa sartaginem existens: ignitur enim sartago, & inde feruor ad rem frigendam accedit: partim reagat feruefactum in pingue, & humidum, in quo frigitur, quod attrahit ad seipsum (ut benè determinauit Aristoteles quarto meteororum) si huius rei naturam diligenter inspexerimus facile uidebimus usum, & commoditatem medicinarum, quas frigere solemus: sæpe enim indigemus, uel humorem in medicina existentem, tanq̄ aqueum, parum per exiccare, si redundauerit, uel soluere, si coagulatus, uel attenuere, si crassior fuerit, ac præterea illi uim aliquam emplasticam, addere, uel doloris sædatiuam, uel maturatiuam, quam accipit à pingui attracto, in quo frigitur: Redundantem humorem exiccamus, cum parietariam in aliquo oleo, aut aliqua pinguedine frigimus, & pectini ad urinas ciendas apponimus, esset enim cruda apposita aquosior, & frigidior, quam oporteret, licet pinguedini admisceretur: Coagulatum uero dissoluimus, cum omentum, quod uulgò zirbum appellant, agni, uel hædi in oleo mediocriter frigimus, & ita uentri torminibus laboranti applicamus, si enim crudum apponeretur, non posset coagulata substantia exterius uentri illita ad commodum actum deduci: Crassum attenuamus, ut cum raphani radicem in tenuissima ramenta derasam in anserino adipe frigimus, & renibus calculo af

fectis apponimus: Est autem his omnibus commune, ut in frictione pingue ad se attrahant, à quo uim emplasticam, & linitiuam acquirunt: & hoc commune, iisdē postea proprium efficitur, quo sæparantur ab elixatis, infusis, & reliquis: Refert autem non parum, ut frictio fiat cum lignis sine fumo, quæ à græcis ἄκαπνα appellantur, uel cum lignis fumum euaporantibus: à fumo enim uis acris acquiritur medicamento, quæ dolori sædando non parum incommodat: Propterea enitendum est, ut cum huiusmodi rebus frixis indigeamus, accensis carbonibus eas frigi iubeamus, nè fumus medicinam nostram aliquo modo uiolare poßit.

De torrefactione medicamentorum.

QVatuor sunt termini à medico considerandi, quos attingere potest materia à calido, & sicco combusta: Torrefactio; Adustio: Incineratio: Calcinatio: Torrefactio est combustio partium extrinsecarum cum aliqua præparatione, uel coctione humoris intrinseci, ut contingit in carnibus assatis: Adustio est consumptio ab igne facta in re cremabili, tam humoris extrinseci, quam intrinseci relicta tantum parte humoris continuante portiones adustas, ut apparet in carbonibus: Incineratio est omnino arefactio rei cremabilis ab igne facta, nullo relicto humore continuante, ut uidemus in cinere: Calcinatio est perfecta uictoria ignis adurentis in materia terrestri non cremabili cū arefactione totius humoris aquei continuantis, loco cu-

ius,inclusis remansit in partibus terrestribus spiritus partim igneus,partim aereus,faciens ad aliquam partium calcinatarum continuationem,ut apparet in lapidibus calcinatis,& quibusdam metallis,et ostreacorum generibus,de quibus loquemur: Primum igitur de torrefactione dicemus,post ea de reliquis:torrefacimus medicinas,uel cum sit contrictioni rebelles , ut torrefactæ postea facile conterantur,et cum aliis commisceamur : Et sic confecturi Diamoschum,uel aliquam medicinam cordialem,quam sericum ingrediatur, sericum prius in olla clausam torrefacimus,ut,scilicet,conteri poßit:obseruando ne comburatur,sed torrefiat tantum : combustum enim uires à nobis quæsitas amitteret: Vel torrefacimus,ut humorem aliquem,uel flatum inutilem à re assata exhalare faciamus ut quando ad caput refocillandum,torrefieri iubemus auellanas , & ita tradimus comedendas:non torrefactæ enim flatuoso spiritu plenæ sunt,quo capitis uasa replentes dolorem excitant:Torrefacimus etiam , quando aliquam medicinam ad usum totius anni seruare uolumus,quæ non torrefacta putresceret,& sic omnia animalia ad usum medicinæ seruãda torrefacimus,ubi sale macerata sint nocitura,uel alia arte confecta:Et sic ranas in olla torrefacimus, quibus postea contritis utamur ad sanguinis fluxum compescendum : & similiter cicadas , quæ ad urinas prouocandas efficacißimæ sunt : Saliri enim ad hos usus non possunt, nec fluxui compescendo, nec urinæ prouocandæ idoneæ , cauereq; omnino debent , qui talia torrefaciunt,ne adurant: adusta enim inutilia redduntur.

Nos

Nos uero duo praecipua commoda ex eorum torrefactione quaerimus: alterum, ut exiccato putrescibili humore diu conseruentur: alterum, ut etiam terendo reddantur habilia: Quandoque torrefacimus medicinas, in quibus duae diuersae substantiae sint, tenuis, inquã, ignea, mundificans, & abstergens, & crassa terrea, adstringens, & constipans, ut esse uidemus in rhabarbaro, & myrobalanis: Cum ergo indigeamus substantia tantum adstringente, tenuis uero abstergens sit nocitura, has medicinas torrefacere solemus, ut ex tali torrefactione exhalent partes tenues, & crassae, terrestresq; permaneant: Et ita ad fluores alui coercendos rhabarbarum, & myrobalanos torrefacere solemus, & contritos ex aliquo congruo liquore potandos dare.

Montanus reliqua neglexit.